

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

BALIKESİR VE ÇEVRESİNDE ZİYARET YERLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DERYA YAMAN

BALIKESİR, 2023

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

BALIKESİR VE ÇEVRESİNDE ZİYARET YERLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DERYA YAMAN

TEZ DANIŞMANI

DOÇ. DR. AHMET ALİ ÇANAKÇI

İKİNCİ TEZ DANIŞMANI

PROF. DR. MEHMET BAYYİĞİT

BALIKESİR, 2023

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ ONAYI

Enstitümüzün Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı'nda 202012571007 numaralı Derya YAMAN'ın hazırladığı “Balıkesir ve Çevresinde Ziyaret Yerleri” konulu YÜKSEK LİSANS tezi ile ilgili TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliği uyarınca 04/07/2023 tarihinde yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda tezin onayına OY BİRLİĞİ ile karar verilmiştir.

(Başkan/İkinci Danışman) Prof. Dr. Mehmet BAYYİĞİT

İmza

Üye (Danışman) Doç. Dr. Ahmet Ali ÇANAKCI

İmza

Üye Doç. Dr. Hakkı KARAŞAHİN

İmza

Üye Dr. Öğr. Üyesi Semra TÜFENKÇİ

İmza

Enstitü Onayı

ETİK BEYAN

Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kuralları'na uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

04/07/2023

İmza

Derya Yaman

ÖNSÖZ

Tarih boyunca birçok hikâyeye konu olan Balıkesir şehrinin tarihinin önemli bir kısmının da ziyaret yerlerinde yer alan şahsiyetlerden oluştuğu görülmektedir. Halk arasında türbe, yatır vb. isimlerle adlandırılan yerler, ziyaret kültürünün bir parçası olarak günümüze kadar gelerek önemini korumaktadır. Bu çalışma, din ekseninde toplumsal bir gerçeklik haline gelmiş olan ziyaret kültürünün, Balıkesir ve çevresinde bulunan ziyaret yerlerinin tespiti açısından elde edilen veriler ışığında, bu şehrin kültürel mirasına katkıda bulunma, ziyaret kültürünün gelecek kuşaklara aktarımı ve zenginliğinin ortaya çıkarılmasına yardımcı olma amacı taşımaktadır.

Yapılan bu çalışma ile Balıkesir il merkezini oluşturan Karesi ve Altieylül ilçelerindeki tüm mahallelerde otuz sekiz dini ziyaret yeri incelenmeye çalışılmıştır. Çalışmamız beş kısımdan oluşmaktadır. Çalışmanın giriş bölümünde araştırmanın konusu, amacı, önemi, varsayımları, sınırlıkları ile bu çalışmaya konu olan ziyaret terimlerinin tanımları yer almaktadır. İkinci kısımda; çalışma alanımız olan Balıkesir şehrinin tarihi, coğrafyası, kültürü, ziyaret fenomeni ile bu konularda yapılmış ilgili araştırmalar ve bu şehrin genel dini yaşantısı ana hatlarıyla anlatılmaya çalışılmıştır. Üçüncü kısımda; araştırmamızın modeli, evreni, örnekleme, kullanılan araç ve teknikler, verileri toplama süreci ve analiz hakkında bilgi verilmiştir. Dördüncü kısımda, Balıkesir ve çevresinde bulunan ziyaret yerlerinin coğrafi dağılışı ve bunların konumları, fotoğrafları, ulaşılan tarihi bilgileri, ziyaret yerlerinde anlatılan kerametler ve menkıbevi hikâyeleri ile ziyaret fenomeni gibi hususlar morfolojik ve tipolojik olarak değerlendirilerek incelenmeye çalışılmıştır. Son kısımda ise çalışma ile ilgili genel değerlendirme ve önerilere yer verilmiştir.

Araştırmamıza konu olan Balıkesir ve çevresinde bulunan bu ziyaret yerlerinin incelenmesinde ilk olarak ilgili literatür taranıp değerlendirildikten sonra çalışma alanlarında sahaya gidilip gözlem ve görüşme yöntemi kullanılmıştır. Ziyaret yerlerinin konum ve koordinatları tespit edilerek fotoğrafları çekilmiştir. Saha çalışmasında toplanan veriler Din Sosyolojisi ilmi araştırma teknikleri ışığında analiz edilerek değerlendirilmiştir. Balıkesir il merkezinde bulunan ziyaret yerlerinin adres, konum ve koordinatlarının tespiti, Google Eart, Google Maps ve Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü Parsel Sorgulama uygulamasından yapılmıştır.

Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde değerli fikirlerinden ve yol göstericiliğinden dolayı kıymetli danışmanım Prof. Dr. Mehmet BAYYİĞİT'e teőekkür ederim. Çalışmamızın çeşitli aőamalarında değerli yorum ve tavsiyeleriyle çalışmaya yön veren kıymetli danışmanım Doç. Dr. Ahmet Ali ÇANAKÇI hocama teőekkür ederim. Tezin değerlendirilmesinde bulunan ve değerli katkılar sunan Doç. Dr. Hakkı KARAşAHİN ve Dr. Semra TÜFENKÇİ hocalarıma őükranlarımı sunarım. Çalışma alanımızda yaptığımız görüşmelerde, sahada bizden bilgi, yönlendirme gibi her hususta yardımcı olarak, desteklerini sunan halkımıza teőekkür ederim. Çalışmanın her aőamasında desteğini esirgemeyen kıymetli hayat arkadaőım Murat YAMAN'a sonsuz teőekkür ederim.

BALIKESİR, 2023

DERYA YAMAN

ÖZET

BALIKESİR VE ÇEVRESİNDE ZİYARET YERLERİ

YAMAN, Derya

Yüksek Lisans Tezi, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Ahmet Ali ÇANAKÇI

2023, 145 Sayfa

Balıkesir şehrinin tarihi ve kültürel mirasını incelediğimizde, bunun önemli bir kısmının türbe, yatır gibi ziyaret yerlerinden oluştuğu görülmektedir. Yapılan bu çalışmada, Balıkesir il merkezini oluşturan Karesi ve Altıeylül ilçelerinde bulunan ziyaret yerlerinin envanteri çıkarılarak, morfolojik ve tipolojik olarak incelenmiştir. Balıkesir şehrinin merkezinde yer alan bu ziyaret yerlerinin nokta konumları, tarihi, halkın bu manevi şahsiyetler ile ilgili inanışları, pratikleri ve ziyaret fenomeni konusu incelenmeye çalışılmıştır. Çalışmamızın konusunun seçilmesindeki temel amaç, bu şehrin kültürel mirasına katkıda bulunarak, Balıkesir şehrine akademik bir çalışma kazandırmaktır.

Çalışma, beş kısımdan oluşmakta olup ilk bölüm olan giriş kısmında araştırmanın problemi/konusu, amacı, önemi, varsayımları, sınırlılıkları ve araştırmanın konusu ile ilgili tanımlar açıklanmıştır. İkinci kısımda, Kuramsal Çerçeve bölümünde, Balıkesir'in tarihi ve coğrafi konumu, ziyaret fenomeni ve Balıkesir'in dini yaşantısı hakkında genel bilgiler verilerek, araştırma ile ilgili literatür çalışmalarına da genel olarak değinilmiştir. Üçüncü kısımda, araştırmamızın modeli, evreni, örnekleme, veri toplama araç ve teknikler, verileri toplama süreci ve analiz hakkında bilgi verilmiştir. Dördüncü kısımda, Balıkesir ve çevresinde bulunan ziyaret yerlerinin coğrafi dağılışı ve bunların konumları, fotoğrafları, ulaşılan tarihi bilgileri, ziyaret yerlerinde anlatılan kerametler ve menkıbevi hikâyeler, ziyaret fenomeni, morfolojik ve tipolojik olarak değerlendirilerek incelenmeye çalışılmıştır. Son kısımda ise çalışma ile ilgili genel değerlendirme ve önerilere yer verilmiştir.

Balıkesir il merkezinde bulunan otuz sekiz dini ziyaret yeri inceleme çalışmasında, ilk olarak kaynak taraması yapılmıştır. Daha sonra sahaya gidilerek, yerinde gözlem ve görüşme gibi tekniklerle elde ettiğimiz veriler, nesnel bir tutumla yazılarak, sosyolojik olarak yorumlanmaya çalışılmıştır. Çalışmada, ziyaret fenomeninin günümüzdeki uygulama ve dinamikleri, objektif bir tavır ile değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Din Sosyolojisi, Balıkesir, Ziyaret, Türbe, Yadır.

ABSTRACT

PLACES TO VISIT IN BALIKESİR

YAMAN, Derya

Master's Thesis, Department of Philosophy and Religious Sciences

Thesis Advisor: Assoc. Prof. Dr. Ahmet Ali ÇANAKÇI

2023, 145 Page

When we examine the historical and cultural heritage of the city of Balıkesir, an important part of it is tombs, tombs, etc. appear to be places to visit. In this study, an inventory of the visiting places in Karesi and Altıeylül districts, which constitute the provincial center of Balıkesir, has been examined. The history, location, stories of these places of visit, which are the cultural heritage of the city of Balıkesir, the beliefs and practices of the people about these spiritual figures, and the phenomenon of visitation have been tried to be examined.

The study consists of five parts. In the second part, in the Theoretical Framework section, general information about the historical and geographical location of Balıkesir, the phenomenon of visits and the religious life of Balıkesir are given, and the literature studies related to the research are also mentioned in general. In the third part, information is given about the model, universe, sample, tools and techniques of our research, data collection process, and analysis. In the fourth part, the geographical distribution of the places of visit in and around Balıkesir and their locations, photographs, historical information, miracles and epic stories told in the places of visit, the phenomenon of visitation, were evaluated morphologically and typologically. In the last part, general evaluations and suggestions about the study are given.

In the study of examining thirty-eight religious places in Balıkesir city center, firstly, a literature review was made. Then, by going to the field, the data we obtained through on-site observation and interview techniques were written with an objective attitude and tried to be interpreted sociologically.

One of the main purposes in choosing the subject of our study is to contribute to the cultural heritage of this city and to bring an academic study to the city of

Balıkesir. Although deficiencies are likely in the study, the current practice and dynamics of the visiting phenomenon have been evaluated with an objective attitude.

Keywords: Sociology of Religion, Balıkesir, Visit, Tomb, Grave.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	iii
ÖZET.....	v
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER	ix
TABLolar LİSTESİ.....	xiii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xiv
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xvii
1.GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Konusu	1
1.2. Araştırmanın Amacı	2
1.3. Araştırmanın Önemi	2
1.4. Araştırmanın Varsayımları	2
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları	3
1.6. Tanımlar	3
2. İLGİLİ ALANYAZIN	6
2.1. Kuramsal Çerçeve	6
2.1.1. Balıkesir Tarihi ve Coğrafyası.....	6
2.1.2. Ziyaret Fenomeni.....	10
2.1.3. Balıkesir’de Dini Hayat.....	13
2.2. İlgili Araştırmalar	14
3. YÖNTEM.....	17
3.1. Araştırmanın Modeli	17
3.2. Evren ve Örneklem.....	17
3.3. Veri Toplama Araç ve Teknikleri	21
3.4. Verilerin Toplanma Süreci	22
3.5. Verilerin Analizi.....	23
4. BULGULAR VE YORUMLAR	24
4.1. Ziyaret Yerlerinin Coğrafi Dağılışı, Ziyaret Yerleri ve Ziyaret	24
4.1.1. Karesi İlçesinde Bulunan Ziyaret Yerleri.....	24
4.1.1.1. Karesi Bey (Kara İsa Bey) Türbesi.....	25
4.1.1.2. Paşa Sultan (Töm Dede) Türbesi	28
4.1.1.3. Hayrettin Efendi (Üçpınarlıoğlu) Türbesi	31

4.1.1.4. Şeyh Lütfullah Yatırı	34
4.1.1.5. Ali Şuuri Efendi (Koca Müftü) Yatırı	37
4.1.1.6. Hasan Baba Yatırı.....	38
4.1.1.7. Pir Ali Efendi Yatırı.....	40
4.1.1.8. Karaoğlan Yatırı	42
4.1.1.9. Zağnos Paşa Türbesi	43
4.1.1.10. Hoca Sinan Efendi (Muarrifoğlu) / Kız Dedesi Türbesi.....	46
4.1.1.11. Karamani Mehmet Efendi Yatırı	49
4.1.1.12. Arap Kılıcı Dedesi Türbesi	51
4.1.1.13. Karaman Dede Türbesi	52
4.1.1.14. Ziyaretli Yatırı	55
4.1.1.15. Dede Taşı Yatırı.....	57
4.1.1.16. Kara Baba Dedesi Türbesi	59
4.1.1.17. Karabeyler Yağmur Duası Taşı ve Şifalı Su.....	61
4.1.1.18. Arap Dede Yatırı.....	63
4.1.2. Altıeylül İlçesinde Bulunan Ziyaret Yerleri	65
4.1.2.1. Balıca Sultan Türbesi.....	66
4.1.2.2. Veli Şemsettin Efendi (Ayak Dedesi) Yatırı	69
4.1.2.3. Bardakkıran Dede Yatırı.....	71
4.1.2.4. Salih Dede Yatırı	75
4.1.2.5. Gündoğan Dede Türbesi	76
4.1.2.6. Soğanlı Dede Yatırı Ağacı.....	78
4.1.2.7. Çırpılı Dede Yatırı	80
4.1.2.8. Sadaka Dedesi Yatırı	81
4.1.2.9. Kabaklı Türbesi	83
4.1.2.10. Horoz Dede Yatırı.....	86
4.1.2.11. Garip Dede Türbesi.....	88
4.1.2.12. Çırpılı Dede Yatırı	91
4.1.2.13. Ayşebacı Yatırı	94
4.1.2.14. Aynaoglu (Çetlembik) Dede Yatırı	95
4.1.2.15. Süleyman Dede Yatırı.....	96
4.1.2.16. Fatma Sultan ile Sitti Hatun Türbesi	98
4.1.2.17. Türkmen Tepe Dede Yatırı.....	100
4.1.2.18. Kümbet Dede Türbesi.....	102
4.1.2.19. Ulu Dede Yatırı.....	104

4.1.2.20. Gökköy Türbesi	105
4.2. Balıkesir ve Çevresinde Ziyaret Yerlerinin Morfolojik ve Tipolojik Değerlendirmesi	107
4.2.1. Morfolojik Değerlendirme Açısından Balıkesir ve Çevresinde Ziyaret Yerleri	107
4.2.1.1. Mezarlar	107
4.2.1.2. Ağaçlar	108
4.2.1.3. Taşlar	110
4.2.1.4. Su Kaynakları	110
4.2.1.5. Mevkiler	111
4.2.2. Amaçlar ve Yasaklar Açısından Balıkesir ve Çevresinde Ziyaret Yerleri	111
4.2.3. Usul, Adab ve Mensekler Açısından Balıkesir ve Çevresinde Ziyaret Yerleri	114
4.2.4. Kerametler, Menkıbeler ve Efsaneler Açısından Balıkesir ve Çevresinde Ziyaret Yerleri	117
4.2.5. Ziyaretçiler Açısından Balıkesir ve Çevresinde Ziyaret Yerleri	119
4.2.6. Tipolojik Değerlendirme Açısından Balıkesir ve Çevresinde Ziyaret Yerleri	121
4.2.6.1. Tarihi Perspektif Açısından Balıkesir ve Çevresinde Ziyaret Yerleri Tipolojisi	121
4.2.6.1.1. Tarihi Tipler	121
4.2.6.1.2. Anonim Tipler	121
4.2.6.1.3. Aktüel Tipler	122
4.2.6.2. Nüfus ve Cazibenin Boyutları Açısından Balıkesir ve Çevresinde Ziyaret Yerleri Tipolojisi	122
4.2.6.2.1. Mahalli Tipler	122
4.2.6.2.2. Bölgesel Tipler	122
4.2.6.2.3. Ulusal Tipler	122
4.2.6.3. Toplumsal Çevreleri Açısından Balıkesir ve Çevresinde Ziyaret Yerleri Tipolojisi	123
4.2.6.3.1. Kırsal Tipleri	123
4.2.6.3.2. Şehirli Tipleri	123
4.2.6.4. Amaçlar ve Dilekler Açısından Balıkesir ve Çevresinde Ziyaret Yerleri Tipolojisi	123
4.2.6.4.1. Tek Bir Amaçta Uzmanlaşmış Tipler	123
4.2.6.4.2. Genel Amaçlı Tipler	123
4.2.6.5. Kutsalın Varlıklarda Tezahürü Açısından Balıkesir ve Çevresinde Ziyaret Yerleri Tipolojisi	124

4.2.6.5.1. Tabiat Varlıklarında Tezahür Eden Tipler	124
4.2.6.5.2. İnsanlar ve Onların Kalıntılarında Tezahür Eden Tipler	124
4.2.6.6. Kutsiyetin Menşeleri Açısından Balıkesir ve Çevresinde Ziyaret Yerleri Tipolojisi	124
4.2.6.6.1. Tasavvuf ve Tarikat Menşeli Olan Tipler	124
4.2.6.6.2. Gaza ve Fetih Kahramanları Olan Tipler.....	124
4.2.6.6.3. Makam Türbeleri Olan Tipler	125
4.2.6.6.4. Hz. Muhammed ‘in Nesebine Nispet Edilen Tipler.....	125
4.2.6.6.5. Alevi Çizgiler Taşıyan Tipler	125
4.2.6.6.6. İsimsiz Veli Olan Tipler	125
4.2.6.6.7. Çoban Olan Tipler.....	125
4.2.6.6.8. Hz. Ali ve Onun Neslinden Olan Tipler	125
4.2.6.6.9. Muhayyel Olan Tipler	126
4.2.6.7. Ziyaret Usulü, Adabı ve Menasiki Açısından Balıkesir ve Çevresinde Ziyaret Yerleri Tipolojisi	126
4.2.6.7.1. Periyodik veya Sistemli Ziyaret Usul ve Adabına Erişmiş Tipler	126
4.2.6.7.2. Genel Geçerli Usul ve Adabına Göre Ziyaret Edilen Tipler.....	126
4.2.6.8. Cazibesinin Artıp Eksilmesi Açısından Balıkesir Ve Çevresinde Ziyaret Yerleri Tipolojisi	126
4.2.6.8.1. Cazibesi Giderek Artan Tipler	126
4.2.6.8.2. Cazibesini Giderek Yitiren Tipler.....	127
4.2.6.8.3. Cazibesini Henüz Oluşturmakta Olan Tipler	127
5. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	128
5.1. Sonuçlar	128
5.2. Öneriler.....	131
KAYNAKÇA	133
EKLER.....	137
Ek 1: Ziyaret Yerlerinde Asılı Olan Uyarı Levhası	137
Ek 2: Balıkesir ve Çevresinde Bulunan Ziyaret Yerlerinin Haritaları	138
Ek 3: Balıkesir ve Çevresinde Bulunan Ziyaret Yerlerinin Konum ve Koordinatlar	139
Ek 4: Tez Mülakat Soruları	141
Ek 5: Tez Mülakat Soruları Etik Kurul Onayı	142
Ek 6: Tez Konusu Onayı	145

TABLÖLAR LİSTESİ

<u>Tablo 1.</u> Örneklem Grubu / Kaynak Kişiler	18
--	----

ŞEKİLLER LİSTESİ

<u>Sekil 1.</u> Çalışma Alanının Lokasyon Haritası.....	9
<u>Sekil 2.</u> Balıkesir İline Ait İlçeler Haritası.....	10
<u>Sekil 3.</u> Karesi İlçesi Ziyaret Yerleri Haritası.....	25
<u>Sekil 4.</u> Karesi Bey Türbesinin Dış Görünümü	27
<u>Sekil 5.</u> Karesi Bey Türbesinin İç Görünümü.....	28
<u>Sekil 6.</u> Paşa Sultan (Töm Dede) Türbesinin Dış Görünümü.....	30
<u>Sekil 7.</u> Paşa Sultan (Töm Dede) Türbesinin İç Görünümü	30
<u>Sekil 8.</u> Paşa Sultan (Töm Dede) Türbesi Dilekler için Camın Önüne Bırakılan Paraların Görünümü	31
<u>Sekil 9.</u> Hayrettin Efendi (Üçpınarlıoğlu) Türbesinin Dış Görünümü	33
<u>Sekil 10.</u> Hayrettin Efendi (Üçpınarlıoğlu) Türbesinin İç Görünümü	34
<u>Sekil 11.</u> Şeyh Lütfullah Yatırı Görünümü.....	36
<u>Sekil 12.</u> Şeyh Lütfullah Yatırının Yanında Bulunan Kabristanlık Görünümü.....	36
<u>Sekil 13.</u> Ali Şuuri Efendi (Koca Müftü) Yatırı Görünümü	38
<u>Sekil 14.</u> Hasan Baba Yatırı Görünümü	40
<u>Sekil 15.</u> Pir Ali Efendi Yatırı Görünümü	42
<u>Sekil 16.</u> Karaoğlu Yatırı Görünümü	43
<u>Sekil 17.</u> Zağnos Paşa Türbesi Dış Görünümü	45
<u>Sekil 18.</u> Zağnos Paşa Türbesi İç Görünümü.....	45
<u>Sekil 19.</u> Hoca Sinan Efendi (Muarrifoğlu) Türbesi Dış Görünümü.....	48
<u>Sekil 20.</u> Hoca Sinan Efendi (Muarrifoğlu) Türbesi İç Görünümü	48
<u>Sekil 21.</u> Karamani Mehmet Efendi Yatırı Dış Görünümü	50
<u>Sekil 22.</u> Karamani Mehmet Efendi Yatırı İç Görünümü.....	50
<u>Sekil 23.</u> Arap Kılıcı Dedesi Türbesi Dış Görünümü	52
<u>Sekil 24.</u> Arap Kılıcı Dedesi Türbesi İç Görünümü	52
<u>Sekil 25.</u> Karaman Dede Türbesi Dış Görünümü	54
<u>Sekil 26.</u> Karaman Dede Türbesi İç Görünümü	54
<u>Sekil 27.</u> Ziyaretli Yatırı Dış Görünümü	56
<u>Sekil 28.</u> Ziyaretli Yatırı Dilek Bebek Beşiği	57

<u>Sekil 29.</u> Dede Taşı Yatırı Dış Görünümü.....	58
<u>Sekil 30.</u> Dede Taşı Yatırı Dış Görünümü.....	58
<u>Sekil 31.</u> Dede Taşı Yatırı Dış Görünümü.....	59
<u>Sekil 32.</u> Kara Baba Dedesi Türbesi Dış Görünümü	60
<u>Sekil 33.</u> Kara Baba Dedesi Türbesi İç Görünümü	61
<u>Sekil 34.</u> Karabeyler Yağmur Duası Taşı Görünümü.....	62
<u>Sekil 35.</u> Karabeyler Şifalı Su Görünümü	63
<u>Sekil 36.</u> Arap Dede Yatırı Görünümü	64
<u>Sekil 37.</u> Arap Dede Yatırı Adak Kesim Taşı Görünümü	65
<u>Sekil 38.</u> Altıeylül İlçesi Ziyaret Yerleri Haritası.....	66
<u>Sekil 39.</u> Ballica Sultan Türbesinin Dış Görünümü	68
<u>Sekil 40.</u> Ballica Sultan Türbesinin İç Görünümü	68
<u>Sekil 41.</u> Ballica Sultan Türbesi Dileklerin Asıldığı Bitkilerin Görünümü (06 Mayıs 2023 / Hıdırellez Günü)	69
<u>Sekil 42.</u> Veli Şemsettin Efendi (Ayak Dedesi) Yatırı Görünümü.....	71
<u>Sekil 43.</u> Bardakkıran Dede Yatırı Görünümü	73
<u>Sekil 44.</u> Bardakkıran Dede Yatırı Dileklerin Asıldığı Ağacın Görünümü (06 Mayıs 2023 / Hıdırellez Günü)	73
<u>Sekil 45.</u> Bardakkıran Dede Yatırı Görünümü (06 Mayıs 2023 / Hıdırellez Günü)..	74
<u>Sekil 46.</u> Bardakkıran Dede Yatırı Dilekler için Kırılan Testilerin Görünümü (06 Mayıs 2023 / Hıdırellez Günü)	74
<u>Sekil 47.</u> Salih Dede Yatırı Görünümü	76
<u>Sekil 48.</u> Gündoğan Dede Türbesi Dış Görünümü	77
<u>Sekil 49.</u> Gündoğan Dede Türbesi İç Görünümü.....	77
<u>Sekil 50.</u> Soğanlı Dede Yatırı Ağacı (Soğanlı Dede Ağacı) Görünümü	79
<u>Sekil 51.</u> Soğanlı Dede Yatırı Ağacı (Soğanlı Dede Ağacı) Görünümü	80
<u>Sekil 52.</u> Sadaka Dedesi Yatırı Görünümü	83
<u>Sekil 53.</u> Kabaklı Türbesi Dış Görünümü.....	85
<u>Sekil 54.</u> Kabaklı Türbesi İç Görünümü	85
<u>Sekil 55.</u> Horoz Dede Türbesi Dış Görünümü.....	88
<u>Sekil 56.</u> Horoz Dede Türbesi Dış Görünümü.....	88
<u>Sekil 57.</u> Garip Dede Türbesi Dış Görünümü.....	90
<u>Sekil 58.</u> Garip Dede Türbesi İç Görünümü	90
<u>Sekil 59.</u> Çırpılı Dede Yatırı Dış Görünümü	92
<u>Sekil 60.</u> Çırpılı Dede Yatırı Dilek Topları Görünümü	93
<u>Sekil 61.</u> Çırpılı Dede Yatırı Dilek Mumlarının Yakılma Yeri Görünümü	93

<u>Sekil 62.</u> Ayşebacı Yatırı Dış Görünümü	95
<u>Sekil 63.</u> Aynaoglu (Çetlembik) Dede Yatırı Dış Görünümü.....	96
<u>Sekil 64.</u> Süleyman Dede Türbesi Dış Görünümü.....	98
<u>Sekil 65.</u> Fatma Sultan ile Sitti Hatun Türbesi Dış Görünümü.....	100
<u>Sekil 66.</u> Fatma Sultan ile Sitti Hatun Türbesi İç Görünümü (http-3).....	100
<u>Sekil 67.</u> Türkmen Tepe Dede Yatırı Dış Görünümü	102
<u>Sekil 68.</u> Kümbet Dede Türbesi Dış Görünümü	103
<u>Sekil 69.</u> Kümbet Dede Türbesi İç Görünümü	104
<u>Sekil 70.</u> Ulu Dede Yatırı Görünümü	105
<u>Sekil 71.</u> Gökköy Türbesi Dış Görünümü	106
<u>Sekil 72.</u> Gökköy Türbesi İç Görünümü.....	107

KISALTMALAR LİSTESİ

bk.	bakınız
c.	cilt
çev.	çeviren
DİA	Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
düz.	düzenleyen
Ed.	Editör
GPS	Global Positioning System (Küresel Konumlama Sistemi)
haz.	hazırlayan
H.z.	Hazret
h.	hicri
KK	Kaynak Kişiler
m.	miladi
s.	sayfa
TDK	Türk Dil Kurumu
TKGM	Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü
vb.	ve benzeri
vd.	ve diğerleri
yay.	yayınları

1.GİRİŞ

Balıkesir, coğrafi konumu ve verimli toprakları sayesinde, tarih boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Balıkesir ilinde yaşamış ve burada izler bırakmış bazı şahsiyetlerin meftun olduğu yerler kutsiyet kazanmıştır. Bu yerler zamanla ziyaret edilen yerler haline gelmiştir. İnsanları ziyaret kültüründe birleştiren bu yerler, şehrin önemli bir kültürel mirasıdır. Çalışma da Balıkesir’de birer kültürel miras olarak yerini alan türbe, yatır gibi dini ziyaret yerlerinin, insanların üzerinde oluşturduğu etkileri anlatılmaktadır. Bu etkiler, sosyolojik olarak analiz edilerek, değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Bu çalışmanın giriş bölümünde, araştırmanın konusu, amacı, önemi, varsayımları, sınırlılıkları ve konu ile ilgili kavramların tanımlamaları ele alınıp, açıklanmıştır.

1.1. Araştırmanın Konusu

Araştırmamızın konusunu, Balıkesir il merkezinde bulunan ziyaret yerlerinin tespiti ve burada oluşan uygulamalar ekseninde gelişen ziyaret fenomeni oluşturmaktadır. Ziyaret dinamikleri açısından burada oluşan inanış, uygulamalar ve bunların nedenleri ve durumları sorusu araştırmamızın problemini oluşturmuştur. Araştırmamızda Balıkesir il merkezinde bulunan otuz sekiz dini ziyaret yeri tespit edilerek bu yerler ile ilgili betimsel ve sosyolojik çalışmalar yapılarak, ziyaret dinamikleri açısından değerlendirilmeye çalışılmıştır. Konu, Din Sosyolojisi yöntemleri ışığında incelenmeye çalışılmıştır. Ziyaret Fenomeni, dinin sosyal hayat içerisinde halk dindarlığının önemli bir boyutunu oluşturmaktadır. Ziyaretler inanış ve uygulamaları ortaya çıkarması açısından önem arz etmektedir. Bu ziyaretlere bakıldığında türbe, yatır, dede, baba, efendi, paşa, dede mezarı, sultan vb. gibi isimlerle anıldığı ve bu kişilerin manevi olarak bazı güçleri veya faydaları olduğuna inanılmaktadır. Bu inanış çerçevesinde bu yerleri ziyaret eden kişilerin belirli istek, dilek ya da dua için buraları ziyaret etmiş olduğu görülmektedir. Belirli istekler doğrultusunda yapılan ziyaretler, burada oluşan uygulamaları ve inanışları

oluşturmaktadır. Bu ziyaret yerlerinde, İslam'a hizmet etmiş âlimler, ermiş kişiler, savaş şehitleri, efsaneleşmiş kişiler, devlet adamı (paşa), sultan, bilinmeyen kişiler için yapılmış olan türbe, mezar, yağmur duası yapılan özel taş ve özel alanlar yer almaktadır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Balıkesir il merkezinde bulunan dini ziyaret yerlerine yapılan ziyaretler, birtakım değişim ve farklılıklara uğramış olsa da günümüzde hala bu ziyaretler devam etmektedir. Bu yerler, toplumsal olarak bir hareketlilik ve etkileşim göstermektedir. Bu çalışmada Balıkesir'de devam eden ziyaret kültürü ve ziyaret yerlerinde uygulanan bir takım pratiklerin toplumsal yansımalarının sosyolojik açıdan objektif olarak değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

Yaşadığımız toplumu halkın manevi kültürü açısından tanımayı amaçlayan bu çalışma, toplumumuzda tarihsel süreçte oluşmuş kültürel mirasımızın farkına varılması açısından da önem taşımaktadır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Bu çalışmada, Balıkesir il merkezinde bulunan dini ziyaret yerleri, din sosyolojisi ilmi açısından değerlendirilmeye çalışılmıştır. Bölge halkının bu kapsamda durumunu bildiren kültürel bir çalışmanın ilk olarak yapılmış olması, çalışmayı önemli kılmaktadır. Bu alanda bir eksikliği doldurabilecek ve katkı sağlayabilecek sosyolojik bir çalışma olması hedeflenmiştir. Halkın uygulamalarını yansıtan ve durumunu bildiren bu sosyolojik çalışma, halkın daha iyi tanınması ve kültürel varlığın ortaya çıkarılması açısından önem arz etmektedir. Çalışmamızın bilim ve literatüre katkı sağlaması ve gelecek çalışmalara örnek olması önemini artırmaktadır.

1.4. Araştırmanın Varsayımları

Araştırma, teorik ve uygulama şeklinde yapılmıştır. İlk olarak teorik kısmında, bu alanda yapılmış kitaplar, tezler, makaleler, Balıkesir ile ilgili yapılmış diğer çalışmalar incelenmiştir. Uygulama kısmında ise, Balıkesir il merkezindeki dini ziyaret yerleri tespit edilmiştir. Tespit edilen yerler ziyaret edilerek görüşmeler yapılmıştır. Gözlem ve yarı yapılandırılmış görüşme teknikleri kullanılarak belirli bir şablon çerçevesinde incelenmiştir. Bu şablona baktığımızda, ilk olarak türbenin ya da yatacının bulunduğu konum detaylı bir şekilde tarif edilmiştir. Daha sonra ziyaret yeri tanımı ve hakkında bulunan bilgiler aktarılmıştır. Bu aşamada, türbe, yatac vb. ziyaret

yerlerinin bulunduğu alandaki bilgilerden, kaynaklardan ve kaynak kişilerden, yer yer de menkıbe ve efsanelerden yararlanılmıştır. Son aşamada ise insanların burayı ziyaret esnasında yaptıkları pratik ve uygulamalar gözlemlenmiştir. Burayı ziyarete gelen kişilerle ve ziyaret yerinin çevresinde yaşayan yöre halkıyla görüşmeler yapılarak araştırma şekillendirilmiştir. Edinilen bilgiler analiz edilerek konuya bütüncül bir bakış açısıyla Din Sosyolojisi ilmi araştırma teknikleri çerçevesinde aktarılmaya çalışılmıştır. Edinilen bilgiler ışığında Balıkesir ve çevresinde bulunan ziyaret yerlerinin envanteri ve burada oluşan ziyaret kültürünün varlığını, din sosyolojisi ilmi teknikleri ile değerlendirilmesi varsayılmıştır.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmanın alanı, Balıkesir il merkezini oluşturan Karesi ve Altieylül ilçelerinde bulunan türbe, yatır gibi dini ziyaret yerleri ile sınırlandırılmıştır.

Ziyaret yerlerinin envanterinin çıkarılmasına yönelik ilk olarak yapılan, bu yöreye ait kaynakların çıkarılmasıdır. Daha sonra mahalle muhtarları, imamlar, yöre halkının görüşlerinin alınması olmuştur. Daha sonra buralarda oluşan ziyaret dinamikleri, pratik ve uygulamalar, örf, adet, gelenek, tutum ve davranışlar aktararak, yöre halkının vermiş olduğu bilgiler ile literatür taraması yapılmış, mülakat ve katılımlı gözlem yönteminde edinilen bilgiler ışığında ve burada yapılan önceki çalışmalar ile değerlendirilmesi açısından sınırlandırılmıştır. Görüşmeler de edinilen bilgilere ekleme yapılmamış olup, katılımcıların anlatımları çerçevesinde yazılmıştır. Görüşme yapılan kişiler 35-95 yaş arası ile sınırlandırılmıştır.

Araştırmada, Balıkesir il merkezinde bulunan dini ziyaret yerlerinin tespitinde fotoğraf makinesi ile görseller kayıt altına alınmış ve çalışma içerisinde verilmiştir. Verilen görseller, haritaların tamamı ve çalışma da kullanılan mülakat soruları araştırmacıya aittir. Kullanılan görsel, harita, konum vb. edinilen bilgiler çerçevesinde sınırlandırılmıştır.

1.6. Tanımlar

Din Sosyolojisi: “Din sosyolojisi, din ile toplumsal yapı, kurum ve süreçler arasındaki karşılıklı ilişkileri, dini grupları, dini inanç, ibadet ve uygulamaları, bunların zamanla hangi toplumsal şartlar altında, nasıl ve ne yönde değiştiğini inceleyen bir disiplindir (Akyüz ve Çapçioğlu, 2013, s. 7).” Din sosyoloji kavramı dinin toplum üzerindeki, toplumun da din üzerindeki etkileri ve etkileşimini ele alan bir bilimsel disiplin olarak karşımıza çıkmaktadır. Çalışmamızın

ana konusu olan ziyaret yerlerinin bulunduğu toplumda yaşayan insanların üzerinde oluşturdıkları etki ve etkileşimlerin bu bilimsel disiplin içerisinde bu çalışmanın incelenmesi ve değerlendirmesini mümkün kılmaktadır.

Dini Ziyaret: Ziyaret kavramı “Sözlükte, değer verilen birini, bir yeri görmeye gitmek (Kandemir, 2013, s. 496)” anlamında kullanılmaktadır. Bu bağlamda dini ziyaret kavramı, insanların bir takım inanç ve pratikler etrafında toplanmış olduğu yeri veya kişiyi görmeye gitmesidir. Çalışma alanımızda olan otuz sekiz ziyaret yerini, etrafında yaşayan toplum ve insanlar tarafından ziyaret edilmesi, insanların burada yatan zatlara değer vermesi ve bu zatlara görmeye gitmesi konuda yer alan ziyaret kavramını açıklama gereğini doğurmuştur.

Ziyaretçi: Bu kavram, ziyaret edilen kişiyi veya ziyaret yerini görmeye giden kişiyi ifade etmektedir. Çalışmada yer alan ziyaret yerlerine gelen kişiler için tanımladığımız ziyaretçi kavramı, ziyaret yerlerinde uygulamaları oluşturan veya devam ettiren kişi olarak da ifade etmek mümkündür.

Kutsal: Kutsal kavramı hakkında birçok tanımlama yapılmış olmakla birlikte en geniş anlamıyla iradesine mutlak boyun eğilen, saygı duyulan varlık olarak tanımlamak mümkündür. Türk Dil Kurumu bu kavramı, “Güçlü bir dinî saygı uyandıran veya uyandırması gereken, kutsi, mukaddes, tapınılacak veya yolunda can verilecek derecede sevilen, bozulmaması, dokunulmaması, karşı çıkılmaması gereken, üstüne titrenilen, Tanrı'ya adanmış olan, tanrısal olan (http-1) ” olarak tanımlanmaktadır.

Türbe: En genel anlamıyla tanımlayacak olursak, ölen kişinin mezarının üzerine yapılan dört duvar ve çatısı olan yapıya türbe denmektedir. Genelde burada yatan şahsiyetler devlet büyükleri, veliler, din âlimleri ya da saygı duyulan kişiler olup, anıtsal mezar olarak da ifade edilmektedir (Köse, 2010, s. 14). Türbeler, üzerinde bir yapı inşa edilmiş olarak karşımıza çıksa da, bu yapıyı tek tip ile sınırlandırmak mümkün değildir. Bazen üstü kapalı etrafı açık bir şekilde karşımıza çıkarken bazen etrafı kapalı üstü açık gibi değişik formlarda görmek mümkündür. Genel olarak üstünde yapı olan ve olmayan (yatır gibi) olarak ayırırsak eğer yapı olan kısma türbelerin girdiğini söylemek mümkün olabilir.

Yatır: Türk Dil Kurumu yatır kavramını, “Doğaüstü gücü bulunduğu ve insanlara yardım ettiğine inanılan kimsenin mezarı” (http-2) olarak tanımlamaktadır. Burada yatan şahsiyetler aynı türbelerde olduğu gibi saygı duyulan şahsiyetler olup anıtsal mezarın üzerinde türbe gibi bir yapı bulunmamaktadır. Başka bir tanımda ise “Öldükten sonra da

mucizeler, kerametler gösterdiğine, insanlara yardım ettiğine inanılan ermiş; onun mezarı, evliya (Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi, 1986, s.12455)” olarak tanımlanmaktadır.

İnanış: Çalışmada ele alınan bu kavram ile insanların türbe ve yatır gibi bir takım ziyaret noktalarında bulunan saygı duyduğu ya da bağlılık gösterdikleri inanma eylemine ya da bir takım dini pratik ve ritüeller geliştirmiş oldukları yerlere ait olduklarına inanılan şeyler kastedilmektedir.

Ziyaret Fenomeni: Ünver Günay bu kavramı şöyle açıklamaktadır:

“Fenomenolojik açıdan bakıldığında ziyaret fenomeni, kendilerinde beşer üstü ilâhî güç ve kudretlerin bulunduğu inanılan, birtakım mezarların, türbelerin ve ağaç, su, dağ, taş vb. gibi mevkilerin çeşitli amaç ve usullerle ziyaret edilmesini ifade etmekte olup, insanları buralara cezbeden şey, onlarda bulunduğu inanılan mânevî güç, feyiz ve bereket veyahut da fenomenolojinin diliyle ifade etmek gerekirse, kutsalın, onunla birtakım ritüel ve usullerle temasa geçilmesi halinde insanlara faydasının dokunacağına inanılmakta oluşudur. O halde yapısal bakımdan ziyaret fenomenini; kutsalın bir tür tezahür ve yaşanış biçimi olarak kabul edebiliriz (Günay vd., 2015, s. 128).”

Bu değerlendirmeden hareketle ziyaret fenomeni, yatır, türbe, kümbet, dede mezarı gibi çeşitli isimlerle anılan ve genellikle kendilerine veli, evliya, eren, ermiş, âlim, mübarek, dede, baba yahut şehit gibi türlü isim ve sıfatlar verilerek manevi güç ve meziyetlerine inanılan kişilerin yattıkları kabul edilen yerlere, belli dilek, istek ve muratlarla yapılan ziyaretler ve bu çerçevede oluşmuş bulunan inanç ve uygulamalardır (Günay vd., 1996, s. 10).

2. İLGİLİ ALANYAZIN

Bu bölümde, çalışmanın yapılmış olduğu alan anlatılmıştır. Bu alanda bulunan yerlerin envanteri ve dinamikleri hakkında bilgiler verilmiştir. İlk olarak çalışmaya konu olan Balıkesir şehrinin tarihi, coğrafi konumu ve özellikleri hakkında bilgi verilerek sosyolojisi ve dini hayatından bahsedilmiştir. Devamında ise ziyaret fenomeni çerçevesinde Balıkesir il merkezinde bulunan ziyaret yerlerinin envanteri ve ziyaret kavramı açıklanmıştır. Sonrasında literatürde yapılan çalışmalardan bahsedilmiştir.

2.1. Kuramsal Çerçeve

Çalışmanın bu bölümünde araştırmayla ilgili alanyazına yer verilmiştir. Alanyazının ilk kısmında çalışma alanını oluşturan Balıkesir şehrinin kısaca tarihi ve coğrafyasından bahsedilmiştir. Daha sonra ise ziyaret ve dini ziyaret kavramları açıklanmıştır. Balıkesir şehrinde dini hayat hakkında bilgi verilmeye çalışılmıştır.

2.1.1. Balıkesir Tarihi ve Coğrafyası

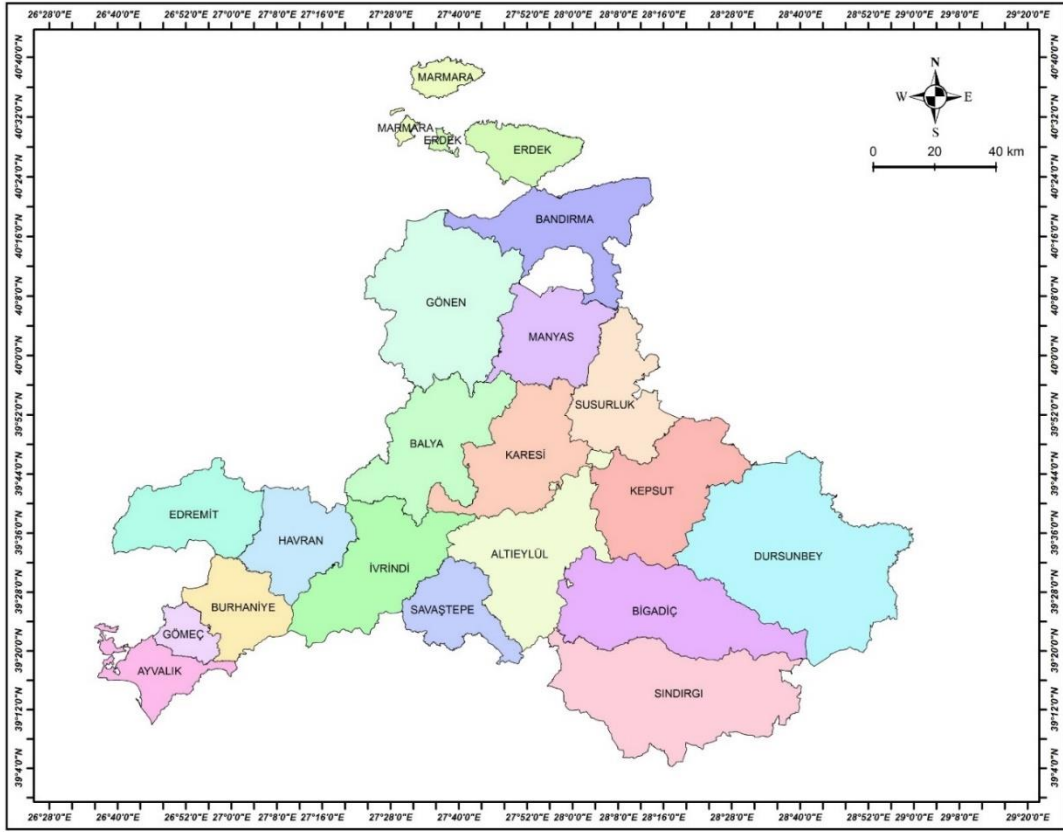
Balıkesir yerleşimi Apia veya Apiakampos adı verilen ovanın batısına kurulmuş olup Balıkesir'in bilinen eski ismi Akiros veya Akiraos'tur. Balıkesir isminin Eski Hisar'dan kaynaklandığı ve Roma İmparatoru Hadrianus'un avlanmak için şato yaptırması, bu şato Paleo Kastro (Eski Hisar) olarak isimlendirilmesi ve bu nedenle şehre Balıkesir denildiği rivayet edilmektedir. Ancak bir hisar ve harabesine bu mevkilerde rastlanmadığından bu rivayete inanılmamıştır (Uzunçarşılıoğlu, 1992, s. 54-55). Balıkesir'in adı hakkında başka rivayetler de vardır. Şehrin “Balı” kesir (çok) olduğundan da Bal'ı kesir dendiği başka bir söylentidir. Başka bir anlatıya göre İranlı devlet adamı Balı-kisra'nın adından, Polikayseros'den bozma olduğu gibi anlatılara da rastlanmaktadır. Bazı tarih kitaplarında ise “Balık”, “Balak” adını verdikleri ve bu nedenle eski tarih kitaplarında “Balık Hisar” veya “Balak Hisar” adının kullanıldığı görülmektedir (Koltuk, Şahin, Köse, Çalışkan ve Asil, 2022, s. 11-12).

Balıkesir il merkezi, Batı Anadolu'nun kuzey, güney, doğu ve batı yönlerine uzandığından ve doğal yolların üzerine kurulmuş olduğundan birçok milletin hükümlerine girmiştir (Durmaz, 1995, s. 1). Antik dönemlerde Balıkesir ve çevresinde Misyalılar varlık göstermiştir. Misyalılar Truva, Hitit, Frig, Pers, Büyük İskender ve Bergama krallıkları hâkimiyetinde kalmışlardır. Bergama kralının ölümü ile birlikte Roma İmparatorluğuna bağlanmışlardır (Şimşir, 2013, s. 9). 1071 Malazgirt Savaşı ile Anadolu kapıları Türklere açılmıştır. 1077 yılında Büyük Selçuklu Hükümdarı Melihşah, Kutalmışoğlu Süleyman Şah'a Anadolu'nun sultanlığını vermiştir. Türklerin Anadolu'daki ilerleyişi bu dönemde hızlanmış, Çaka Bey'in Batı Anadolu kıyılarını ele geçirerek İzmir'i bir üs haline getirmiştir. Bu dönemde Balıkesir'in Türk egemenliğine girdiği rivayet edilmektedir. Anadolu Selçuklu Devleti'nin dağılmasından sonra kurulmuş olan beyliklerden Karesi Beyliği bu bölgeye adını vermiştir. (Koltuk, Şahin, Köse, Çalışkan ve Asil, 2022, s. 13). 1280'li yıllarda, Anadolu'nun batısında Ulu Bey olan Geymiyan Türkmenlerinin beyi Kalemşah (Alemşah) Bey ve oğlu Karesi Bey Misya topraklarına girmişlerdir. 1096-1099 I. Haçlı Seferinde Balıkesir ve çevresi Bizans İmparatorluğu himayesine geçmiştir. 1334 tarihinde Orhan Bey tarafından Karesi Beyliği toprakları ele geçirilmiştir (Ayhan, 2020, s. 24). Balıkesir, I. Murad döneminde kısa bir süreliğine "Şehzade Sancağı" olmuş, Yıldırım Beyazıd'ın ölümü üzerine taht kavgaları sırasında Balıkesir ve Bursa'da İsa Çelebi bir süre hüküm sürmüştür ancak Çelebi Mehmet bu iki şehri de ele geçirmiştir. Çelebi Mehmed Balıkesir'i Karesi sancağının merkezi haline getirmiştir. Karesi sancağının idari sınırları hemen hemen bugünkü Balıkesir İl sınırlarına denk gelmektedir. 1590'lı yıllardan sonra Karesi sancağı Balıkesir, Bigadiç, Sındırgı, Baş Gelenbe, Kemer-Edremit (Burhaniye), Ayazment (Altınova), Edremit, Kozak, Manyas, Fırt kazalarını içine almaktadır. 1880 yılında Biga'nın bağlanması ile Karesi vilayeti oluşmuş, 1926 yılında ise Balıkesir vilayeti adını almıştır. Balıkesir 1898 depreminde yıkılmış ve kent yeniden kurulmuştur. Karesi bölgesi Türklerin eline geçtikten sonra dini ve sosyal amaçlı birçok yapı imar edilmiştir. Camiler; Yıldırım Beyazıd Camii, Zağnos Paşa Camii, Kaya Bey Camii, İbrahim Bey Camii, Hacı Ali Camii, Türbe Camii, Kasaplar Camii, Okçukara Camii. Mescidler; Ahi Mehmed- Ahi Mustafa Mescidi, Şeyh Lutfullah Mescidi, Karaoğlu Mescidi, Dinkçiler Mescidi, Börekçiler Mescidi, Ali Fakih Mescidi, Marlı Mescidi, Hacı Gaybı Mescidi, Eskikuyumcular Mescidi, Mirzabey Mescidi, Oruçgazi Mescidi, Umurbey Mescidi, Şamlı İsmail Mescidi, Erdilek Mescidi, Tekye Mescidi, Fatıma Hatun Medresesi

Mescidi, İğneci Mescidi, Hoca Sinan Mescidi. Zaviyeler; Ahi Mustafa Zaviyesi, İnebey Zaviyesi, Miranur Hasan Paşa Zaviyesi, Çınarlı Teke Zaviyesi, İne Bey Zaviyesi, Üçpınaroğlu Hayreddin Efendi Zaviyesi, İzmir-oğlu Hamza Bey Zaviyesi, Balım Sultan Zaviyesi, Türbe Camii Zaviyesi, Selçuk Bey Zaviyesi, Şerefüddin Paşa Zaviyesi. Medreseler; Yıldırım Beyazid Han Medresesi, Darülhadis, Fatıma Hatun Medresesi, Hoca Sinan Medresesi bu yapılardan bazılarıdır (Koltuk, Şahin, Köse, Çalışkan ve Asil, 2022, s. 16-17).

Balıkesir, Cumhuriyet Dönemi'nde tarım kenti olarak planlanmıştır. Kentin gelişmesinde askeri kolordu merkezi seçilmesi önemli bir etken olmuştur. Kolordu seçilmesinin sebebi ise kara ve demiryolu üzerinde bulunmasıdır.

Çalışma alanı coğrafi konumu itibari ile Balıkesir ilinin Karesi ve Altieylül ilçelerini kapsamaktadır. Türkiye'nin kuzeybatısında yer alıp Marmara Bölgesi, Güney Marmara Bölümünde, istatistiki bölge birimleri sınıflamasına göre ise (NUTS) de Batı Marmara Bölgesinin Balıkesir alt bölgesinde (TR22) yer alır. Balıkesir ili merkezinde 2014 yılında Büyükşehir yasası ile iki ilçe kurulmuştur. Bu kurulan ilçeler Altieylül ve Karesi ilçeleridir. Balıkesir'in güneyinde Manisa, kuzeyinde Marmara Denizi, batısında Ege Denizi ve Çanakkale ve doğusunda Kütahya ve Bursa illeri yer almaktadır. Balıkesir il merkezinde Akdeniz İklimi ile Karadeniz İklimi arasında nitelendirilen Marmara (Geçiş) İklimi hâkimdir. Çalışma sahasının güneyde en yüksek kesimini 957 m yükselti ile Mancınık Tepe oluştururken, Dede Tepe ve Türkmen Tepe de sahanın yüksek kısımlarını oluşturmaktadır. Çalışma alanının kuzeyinde ise en yüksek nokta Karesi ilçesinde yer alan 683 m ile Kuşaklıçal Dağı'dır. Çalışmanın kuzeyinde yüksek düzlükler yani plato yüzeyleri hâkimdir. Çalışma sahası içerisinde bulunan Balıkesir Merkez Meteoroloji İstasyonunun 1998-2017 yılları arasındaki sıcaklık ve yağış verilerine göre; yıllık ortalama sıcaklık 14,6 0C, yıllık ortalama yağış 583,7 mm ve ortalama rüzgâr hızı 1,4 m/sn olarak ortaya konulmuştur. Aynı istasyon verilerine göre ölçülen en yüksek sıcaklık 43,7 °C (23.08.1958) ölçülen en düşük sıcaklık ise -21,8 °C (13.01.1954), olarak ölçülmüştür (Yaman, 2018, s. 4-56). Karesi ve Altieylül ilçelerinin toplam nüfusu 2022 yılı adrese dayalı nüfus kayıt sistemine göre 371.062 kişidir. Balıkesir tarihsel olarak Bakırçay (Kaikos) ve Gediz (Hermos) vadilerinden yani Miletpolis'den geçerek İstanbul'a ulaşan eski ulaşım güzergâhında bulunmaktadır. Balıkesir, Bizans döneminde de önemli ulaşım güzergâhları üzerinde olduğu aktarılmaktadır. Bu önemini Karesi Beyliği zamanında anlatılan, ünlü gezgin

Şekil 2. Balıkesir İline Ait İlçeler Haritası

2.1.2. Ziyaret Fenomeni

Türkçede bulunan ziyaret kavramının dilimize Arapçadan geçmiş olduğunu görmekteyiz. Dilimizde genel manada bir kişi ya da bir yeri görmek anlamına gelen ziyaret kavramı, Arapçada bulunan zevr kelimesinden gelmektedir. Bu kelimeye baktığımızda bizim kullanımımızla hemen hemen aynı manayı taşımakta olup ziyaret etmeyi ve ziyaret eden kişiyi tanımlamaktadır. Ziyaret eden manasına gelen züver ve mezar kelimeleri yaygın kullanımıyla, bir kimseyi görmek ya da ziyaret etmek anlamını taşımakta olup mezar kelimesinin dilimizde eş anlamı ile kullanılmış olduğu görülmektedir (Kandemir, 1986, s. 620).

Ziyaret kavramının Kur'an-ı Kerim'de Tekâsür Suresinin bir ve ikinci ayetinde de geçmekte olduğu görülmektedir. Peygamberimiz, Hz. Muhammed'in uygulamalarına bakıldığında kabirleri ziyaret etmiş ve edilmesini tavsiye etmiştir. "Mezarın başında Kur'an'dan ayet ve sureler okumak müstehaptır, Kur'an'ın tamamının okunması ise, daha güzeldir (Nevevî, 2008, s. 293)" hadisinde, peygamberimizin kabir ziyaretlerini tavsiye ettiğini, vefat etmiş kişiye dua ya da

Kur'an okunduğunda hem ona fayda sağlayacağı hem de ziyaret eden kişiye hayatın geçiciliğini hatırlatacağını söylemek mümkündür. Dolayısıyla yapılan kabir ziyaretlerinin, kişinin bu dünyasını iyi amellerle doldurması gerektiğini, kişisel olarak hırs ve ihtirastan kurtulmasına yardımcı olabileceğini ve yaratıcıya daha çok yakınlaştılabileceği anlaşılabilmektedir. Kabir ziyaretlerinin çeşitli sebepleri olabilmekte olup, kabirde yatandan medet ummak ya da istekte bulunmak olarak görülebilmekte iken, kişinin kendini, nefsinin hesaba çekerek son durağın kabir olduğunu hatırlaması ve dünyasını ona göre şekillendirmesi açısından bakılması gibi farklı bakış açılarıyla ziyaretler görülebilmektedir.

Kabir ziyaretlerinin faydaları olmakla birlikte, kişiyi şirke düşürebilecek hareketlere karşı da kişinin dikkatli olması gerekmektedir. İslam dininde yalvarmaya, yakarmaya ya da istekte ve yardım da bulunulmaya layık tek varlık yüce yaratıcıdır. Bunun aksini oluşturabilecek davranış ve söylemlerden uzak durulması gerekmektedir.

Türbelerin İslam dünyasında daha çok Türkler tarafından yaygınlaştırılmış olduğu görülmektedir. Vefat eden kişinin defnedildiği yerin üzerine, başka bir deyimle kabrinin üzerine yapılan yapıya türbe adı verilmektedir. Arapçada türbe kavramı, vefat eden kişinin defnedildiği yer ya da toprak alanı olarak tanımlanmaktadır. Türbeler, etrafı ve üstü kapatılmış yapılar olarak karşımıza çıkmaktadır (Pakalın, 1993, s. 539).

İslam dünyasına baktığımızda, ilk türbenin yine Türkler tarafından yaptırıldığı kayıtlara geçmiştir. Eskiden beri süre gelen türbe kültürünün önemli olduğu ve türbelere bazı hizmetlilerin tahsis edildiği de görülmektedir. Türbelerin genel olarak yapılmasının amaçları arasında, burada yatan zatın öneminden dolayı şahsın adını, anılarını uzun yıllar yaşatmak veya manevi olarak feyz almak gibi çeşitli sebepleri söylemek mümkündür. Eskiden bazı türbelerde (Örneğin; Balıkesir'de bulunan Zağnos Paşa Türbesi gibi) türbedar denilen türbeyi açıp kapatmak ve bakımı ile görevli kişi ve Kur'an okuyan Cüzhan adı verilen görevli olduğu bilinmektedir (Önkal, 1996, s. 1).

Türbelerin mimari olarak cami mimarisine nazaran daha sade ve gösterişsiz olduğu görülmektedir (Orman, 2012, s. 464-466).

Türbe ve yatırların içinde yatan zatlar genelde dindarlığı ile tanınmış kişi, âlim, veli, evliya, ermiş kişi, şehit, devlet adamı, keramet göstermiş şahsiyetlerin olduğu inancının yaygın olduğu görülmektedir.

Yatır kavramı ise, “Yatır; içinde, yaygın bir üne sahip devlet adamı, büyük bir komutan, dindarlığıyla tanınan biri, bir sofı, bir meczup, tanınmış bir kâhin, evliya, mucizevi ve sihirli güçlere sahip, kutsal bir savaşın önderi olan savaşçılar, küffar ülkesi veya mezarının bulunduğu bölgeye İslam’ı yayma görevi ile gelmiş, kerametlerle dolu yaşamış birisi, savaşçı, kadınlar vb. olağanüstü güçlere sahip insanların bulunduğu inanılan, çeşitli gerekçelerle ziyaret edilerek adaklar sunulan ve başında törenler yapılan mezarlara verilen addır (Akyalçın, 1998, s. 4).” Çalışma kapsamına bakıldığında bizim için önemli olan yatır kavramı, ziyaret yerlerinde yer alan üstünde yapı olmayan mezarlar olarak çalışmamızda yerini almaktadır. Bu cümleden kasıt herhangi bir mezar olmayıp tanım çerçevesinde çizilen halka mâl olmuş fevkalade cazibe haline gelmiş yerler kastedilmektedir.

Bu çalışmaya konu olan türbe, yatır, dede mezarı vb. gibi isimlerle adlandırılmış ziyaret mekânlarıdır. Bu mekânlarda manevi olarak bazı güç ve meziyetlerinin olduğuna inanılan baba, efendi, eren, evliya, dede, ermiş, şehit, âlim gibi değişik isimlerle anılan karizmatik şahsiyetlerin medfun olduğuna inanılmaktadır. Bu kişilerin kabirlerinin olduğu yere ya da adına yapılan yerlerde, insanların bir takım inanç ve uygulamalar geliştirdiği görülmektedir. İnsanların bu pratikleri adak adama, bez bağlama, isteği doğrultusunda malzeme bırakma, testi bırakma ya da kırma, mum yakma ya da türbeye bırakma, türbenin bulunduğu yerde hayır yapma, isteklerin olduğu levhaların çizimi, asılması ve bırakılması gibi çeşitli şekillerde kendini göstermektedir.

İnsan sosyal bir varlıktır. Bundan dolayı insanların, yapmış olduğu davranışların bulunduğu sosyal alanı yani çevresini de etkilemiş olduğu görülmektedir. İnsanların sahip olduğu inanışların sosyal hayata yansımaları, hayatın dinamiklerini ve pratiklerini oluşturması açısından önem arz etmektedir. Yakın çevremizi incelemeye çalıştığımızda ziyaret fenomeninin dinamik olduğu görülse de, yalnızca çevremiz, ilimiz ya da ülkemizde değil dünyanın birçok noktasında ziyaret inancının ve pratiklerinin görülmesinin, yaygın bir alanı oluşturmuş olduğunu göstermektedir.

2.1.3. Balıkesir’de Dini Hayat

Balıkesir şehrinin tarihine baktığımızda, Misya ve Karesi adlarıyla da bilinen bu bölge, tarihsel yolculuğunda zamanla Roma, Bizans, Anadolu Selçuklu Devleti, Karesi Beyliği ve Osmanlı egemenliğinde kalmıştır. Tarihsel süreçte bu egemenlikler altında farklı dinlere ve kültürlere ev sahipliği yapmıştır.

1330’lu yıllarda Balıkesir (o yıllardaki adı Karesi) şehrini ziyaret eden seyyah İbn-i Battuta, halkın cuma namazını ağaç gölgeliklerinde kıldığını anlatmaktadır. Şehirde bir caminin olmadığını ve inşaatı devam eden bir ibadethane olduğunu belirtmektedir. Balıkesir şehrinin tarihi camilerine bakıldığında günümüzde en eskiye tarihlendirilen 1358 yılı Karaoğlan Cami, 1368 yılı Yıldırım Cami (Eski Cami), 1412 yılı Umur Bey Cami vb. birçok cami yapılarak bu alanda halkın ihtiyacı olan ibadethanelerin yapımı hızlandırılmıştır (Çanakçı, 2014, s. 83-85).

Balıkesir ve çevresini içerisine alan çalışma alanımız olan Karesi ve Altieylül ilçelerinde, Karesi ilçesinde 133, Altieylül ilçesinde ise 157 cami bulunmaktadır. Çalışma alanımızda Altieylül ilçesinde 1 adet kilise bulunmaktadır. Bu rakamlar çalışma alanımızda bulunan merkez ve kırsal mahallelerin tamamını kapsamaktadır. İbadethanelere baktığımızda Balıkesir ve çevresinde, hem Müslüman nüfusun hem de Hristiyanlık inancına bağlı halkın yaşamış olduğu yorumu yapılabilir.

Balıkesir ve çevresinde bulunan yerleşim yerlerinde yapılan ziyaret ve görüşmelerden ve ibadethanelerden yola çıkılarak halkın inanış olarak, Sünni-İslâm çerçevesinde yoğunlaşmaktadır. Yörede Sünnilik dışında değerlendirilebilecek diğer bir anlayış ise Aleviliktir. Karesi ve Altieylül ilçelerinde, 3 tane Karesi’de, 6 tane de Altieylül ilçesinde olmak üzere toplamda 9 adet Cemevi bulunmaktadır. Bununla birlikte çalışmamızı da ilgilendiren boyutuyla çalışma alanımızda, kitabî İslâm’ın dışında halkın kendi inanç ve pratiklerini içine alan halkın yorumsal inanışla oluşturduğu İslam anlayışı da bulunmaktadır.

Araştırmamızda, çalışma alanımızda yer alan çeşitli pratik ve uygulamaları aktarmaya çalışılmış olup, her insanın bireysel farklı uygulama ve pratikleri de yapabileceği unsuru da dikkate değer olup, çalışmamız edinilen bilgiler kadarı ile sınırlandırılarak aktarılmıştır. Çalışma alanında bulunan ibadethane istatistiklerinde Karesi ve Altieylül Müftülüğü ile Karesi ve Altieylül Kaymakamlıklarından yararlanılmıştır.

2.2. İlgili Araştırmalar

Balıkesir ve çevresinde bulunan ziyaret yerleri ile ilgili ilk olarak literatür taramasında bu alanda yapılmış kitap, ansiklopedi maddeleri, makale, dergi, konferans, tezler, bildiriler vb. kaynaklara bakılmış olup, erişilebildiği kadar dijital ve elektronik kaynaklar, Balıkesir şehrini İl Halk Kütüphanesi, Balıkesir Büyük Şehir Belediyesinin Kent Arşivi, Balıkesir Millet Kütüphanesi arşivlerinden yararlanılmıştır. İnternet kaynaklarından yararlanılırken özellikle resmi kaynaklardan yararlanılmaya gayret edilmiştir.

Balıkesir ve çevresinde bulunan ziyaret yerleri ile ilgili yapılan bilimsel çalışmalara baktığımızda, yapılan literatür çalışmasında Din Sosyoloji bilimi içerisinde ziyaret fenomeni ve ziyaret dindarlığı açısından değerlendirilerek, sosyal bilimlerin kriterleri dikkate alınarak yapılmış bir çalışmaya rastlanamamıştır. Balıkesir ve çevresinde bulunan ziyaret yerleri ile ilgili yapılan literatür taramasında ilgili çalışmalar tespit edilerek bunlardan faydalanılmıştır.

Bu çalışmalardan bir tanesi Necmi Akyağın'ın 1998 senesinde basılmış olan Balıkesir il genelini kapsayan yatır efsaneleri üzerine yapmış olduğu araştırmadır. Bu çalışma Balıkesir ilinin tüm ilçelerinde bulunan yatırların anlatılan efsanelerini ele almaktadır. Bu çalışmada yatır efsaneleri yer almakta olup günümüzde bizim yaptığımız çalışmada ulaşabildiğimiz ziyaret yeri (yatır) sayısı arasında ciddi fark bulunmaktadır. Çalışmamızda yapılan envanter çalışması ve din sosyolojisi açısından yapılan değerlendirme bahsi geçen çalışmadan, bu çalışmayı ayıran en önemli farktır.

Çalışma alanımızda yapılmış olan bir diğer çalışma ise, Mehmet Çok adlı yazarın 1992 yılında bir konferansta yapmış olduğu Balıkesir şehrinde bulunan yatır ve türbeleri konu alan konuşmanın yayımladığı çalışmadır. Bu çalışmada yalnızca bazı türbe ve yatırların adları ve burada yatan zatlar ile ilgili bilgiler yer almaktadır. Yaptığımız çalışmanın envanter kısmında güncelde yer alan sayının yaklaşık yarısı kadar yere bu çalışmada rastlanmakta olup yaptığımız çalışmada hayat hikayeleri ile birlikte halkın inanış ve uygulamalar ile ilgili sosyolojik tespitlerde yer almaktadır.

Çalışma alanımız ile ilgili yapılan literatür çalışmasında bazı ziyaret yerleri özgün olarak çalışılmış (mahalle folkloru olarak) olup, yukarıda verdiğimiz kapsamda başka bir çalışmaya rastlanılmamıştır.

Yapılan çalışma alanında bulunan ziyaret yerlerinin bazıları ile ilgili en yakın tarihsel ve efsaneler ile ilgili bilgilere rastlanan kaynaklar yukarıda verilmiştir. Bu kaynakların dışında Balıkesir şehrinin tarihi ile ilgili, Türkiye’de yapılan bu çalışma konusu olan ziyaret fenomeni, halk dindarlığı ile ilgili örnek diğer şehirlerde yapılan çalışmalar ve bu kavramlar ile ilgili genel kaynaklara başvurulmuştur.

Çalışma alanında yapılan halk inanışları ve uygulamaları ile ilgili bilgileri ziyaret yerlerinin bulunduğu alanda yaşayan, bu yerleri bilen ve bu uygulamalara katılan kişilerle yüz yüze görüşülerek elde edilmiştir. Yapılan bu görüşmeler sözlü kaynak olarak kayda geçirilmiştir.

Çalışma alanımız ile ilgili yayımlanmış bazı makaleler, Mehmet Akkuş’un 2018 yılında yazdığı Arşiv Belgeleri Işığında Balıkesirli Şeyh Lütfullah Camii ve Zaviyesi adlı makalesi, Ali Duymaz’ın 2000 yılında yazdığı Balıkesir ve Çevresindeki Yatırları Fonksiyonları Açısından Bir Değerlendirme adlı makalesidir. Ayrıca Muammer Yasa, Halim Korkut ve Niyazi Kerim’in Balıkesir şehrinde çıkarılan Kaynak Dergisi’nde yer alan Balıkesir’de Yatırlar ile ilgili yazıları çalışma alanımızda yer alan ziyaret yerlerinin bazıları ile ilgili bilgiler içermesinden dolayı yararlanılmıştır.

Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi’nden çalışma alanı ve burada bulunan ziyaret yerlerinde yer alan şahsiyetler ile ilgili yazılmış maddelerden yararlanılmıştır. Bunlardan bazıları, Mücteba İlgürel’in 1992 yılına ait Balıkesir başlıklı yazısı, Zerrin Günel’in 2001 yılında yazdığı Karesi Bey ve Karesioğulları yazıları, İsmail Hakkı Uzunçarşılı’nın 1992 yılında yazdığı Karasioğulları yazısıdır.

Azat Kaya’nın 1997 yılında V. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresinde yapmış olduğu Balıkesir’de Yatırlar Çevresinde Oluşan İnanç ve Gelenekler adlı bildiride yatır kavramı ele alınmış, yatırların etkisi, ziyaret eden gruplar ve pratikler başlığı adı altında Balıkesir’deki yatırların değerlendirilmesinden çalışmada yararlanılmıştır.

Çalışma alanı ile ilgili yayımlanmış ve istifade edilmiş kitaplar bulunmaktadır. Bunlar, Kerim Kani Akpınarlı’nın (1973) “Balıkesir’de Yatırlar” kitabı, Ali Berat Alptekin’in (1997) “Balıkesir ve Çevresinde Velilerle İlgili Efsaneler ve Bu Efsanelerin Türk Kültürü İçindeki Yeri” kitabı, Aydın Ayhan’ın (2020) “Balıkesirin Kimliği” kitabı, Mücteba İlgürel’in (1997) “Balıkesir Bir Kentin Kimliği” kitabı,

Kamil Su'nun (1973) "XVII-XVIII. Yüzyılda Balıkesir Şehir Hayatı" kitabı, Nahide Şimşir'in (2013) "Balıkesir Şehri ve Tarihi Araştırmaları I" kitabı, İsmail Hakkı Uzunçarşılı'nın (1999) "Karesi Meşahiri (Balıkesir Meşahiri)" kitabı, İsmail Hakkı Uzunçarşılı'ya ait olup hazırlayanı Abdülmecid Mutaş olan (2000) "Karesi Vilayeti Tarihçesi" kitabı, Sabih Erken'in (1997) "Türkiye'de Vakıf Abideleri ve Eski Eserler" kitabıdır. Ayrıca Zekeriya Özdemir'in (2003) "Karesi Beyliği'nden Cumhuriyet'e Balıkesir Mülki İdarecileri" kitabından Karesi Bey ile ilgili kısmından yararlanılmıştır.

Yararlanılan kaynaklar mümkün olduğunca verilmeye çalışılmış olup, Türkiye'nin diğer illeri ile ilgili bu alanda yapılan çalışmalara da bakılarak genel kanıya varma ve bilgilenme açısından faydalanılmıştır.

3. YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmanın modeli, teorik ve saha çalışması üzerine dayalıdır. Araştırmamızda nitel araştırma deseni benimsenmiş, literatür taraması, gözlem ve mülakat tekniklerinden istifade edilmiştir. İlk olarak çalışma alanında belirlenmiş olan ziyaret yerleri ve bu alanların coğrafi dağılışı, konumu ve bu yerler hakkında bilgiler verilecektir. Daha sonra ise bu yerlerin ziyaret ediliş amaçları, ziyaretler sırasında ve sonrasında yapılan pratikler, buranın halk nezdinde olan öneminden bahsedilecektir. Daha sonrasında ise genel hatlarıyla çalışma alanının etkileşim açısından sosyolojisi içerisinde dini pratiklerini ve etkileşiminde oluşmuş ritüelleri çerçevesinde morfolojisi ve tipolojisini, ortaya çıkan veriler ışığında disiplinler arası bir üslup ile din sosyolojisi yöntemleri çerçevesinde yorumlayarak analiz edilecektir.

3.2. Evren ve Örneklem

Bu çalışma genelde Balıkesir il merkezini oluşturan Karesi ve Altıeylül ilçelerinin merkez ve kırsal mahallelerinin tamamında bulunan ziyaret yerlerini, özelde ise bu alanda ziyaret edilen dini ziyaret yerlerini kapsamaktadır. Ziyaret kavramı içinde kutsal taş, kaya, şifalı su, türbe, yatır, anıt mezar vb. ziyaretgâhları içine alabileceğimiz geniş bir evren ifade edilmektedir. Evrenimiz Balıkesir il merkezini oluştururken örneklemimiz ise Karesi ve Altıeylül ilçelerini oluşturmaktadır. Araştırmada, nitel araştırma yöntemi kullanılması hedeflenmiştir. Veriler, görüşme (mülakat)ve gözlem yöntemleri kullanılarak elde edilmiştir.

Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) açıkladığı verilere göre, Karesi ilçesinin 2022 ilçe toplam nüfusu 187362'dir. Karesi ilçesinin toplam erkek nüfusu 91142 iken ilçe toplam kadın nüfusu ise 96220'dir. Altıeylül ilçesinin 2022 ilçe toplam nüfusu 183736'dır. Altıeylül ilçesinin toplam erkek nüfusu 92852 iken ilçe toplam kadın nüfusu 90884'tür. Çalışma alanı toplam nüfusu ise 371098'dir. Çalışma alanımız olan Karesi ve Altıeylül'de yaşayan 35-95 yaş aralığında olan insanların

tamamı çalışmamızın evrenini oluşturmaktadır. Merkezi oluşturan bu iki ilçede 35-95 yaş aralığında olup yarı yapılandırılmış görüşme için seçilen 98 kişi ise örneklemimizi oluşturmaktadır. Bu bağlamda katılımcıların belirlenmesinde amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu grupta yer alan ve çalışma alanımızda ikamet eden insanlar evrenimiz kapsamına girmekte iken örneklem seçiminde ziyaret edenler örneklem grubuna dâhil edilmiştir (http-4; Yıldırım ve Şimşek, 2011, s. 107-114).

Tablo 1. Örneklem Grubu / Kaynak Kişiler

Kaynak Kişi No	Cinsiyet	İkamet Yeri	Meslek	Ziyaret Edip/Etmediği
KK1	Erkek	Karesi Mahallesi	Muhtar	Ziyaret Etmekte
KK2	Erkek	Bahçelievler Mahallesi	İmam	Ziyaret Etmekte
KK3	Erkek	Karaoğlan Mahallesi	Muhtar	Ziyaret Etmekte
KK4	Erkek	Hisariçi Mahallesi	Muhtar	Ziyaret Etmekte
KK5	Kadın	Altıeylül Mahallesi	Muhtar	Ziyaret Etmekte
KK6	Kadın	Altıeylül Mahallesi	Esnaf	Ziyaret Etmekte
KK7	Erkek	Hisariçi Mahallesi	Esnaf	Ziyaret Etmekte
KK8	Erkek	Hacılbey Mahallesi	Emekli	Ziyaret Etmekte
KK9	Erkek	Hacılbey Mahallesi	Muhtar	Ziyaret Etmekte
KK10	Erkek	Altıeylül Mahallesi	Esnaf	Ziyaret Etmekte
KK11	Erkek	Yıldırım Mahallesi	Muhtar	Ziyaret Etmekte
KK12	Erkek	Karabeyler Mahallesi	Muhtar	Ziyaret Etmekte
KK13	Erkek	Karabeyler Mahallesi	Emekli	Ziyaret Etmekte
KK14	Erkek	Yeşilova Mahallesi	Muhtar	Ziyaret Etmekte
KK15	Erkek	Yeşilova Mahallesi	Çiftçi	Ziyaret Etmekte
KK16	Erkek	Aynaoglu Mahallesi	Emekli	Ziyaret Etmekte
KK17	Erkek	Aynaoglu Mahallesi	Muhtar	Ziyaret Etmekte
KK18	Kadın	Bahçedere Mahallesi	Ev Hanımı	Ziyaret Etmekte
KK19	Erkek	Bahçedere Mahallesi	Muhtar	Ziyaret Etmekte
KK20	Erkek	Bahçedere Mahallesi	Emekli	Ziyaret Etmekte
KK21	Erkek	Bahçedere Mahallesi	Emekli	Ziyaret Etmekte
KK22	Erkek	Bahçedere Mahallesi	Emekli	Ziyaret Etmekte
KK23	Erkek	Akçaköy Mahallesi	Emekli	Ziyaret Etmekte
KK24	Erkek	Akçaköy Mahallesi	Emekli	Ziyaret Etmekte
KK25	Erkek	Akçaköy Mahallesi	Muhtar	Ziyaret Etmekte

Tablo 1- devamı

KK26	Erkek	Yenice Mahallesi	Çiftçi	Ziyaret Etmekte
KK27	Erkek	Yenice Mahallesi	Muhtar	Ziyaret Etmekte
KK28	Erkek	Gökköy Mahallesi	Muhtar	Ziyaret Etmekte
KK29	Erkek	Gökköy Mahallesi	Tekniker	Ziyaret Etmekte
KK30	Erkek	Gökköy Mahallesi	Çiftçi	Ziyaret Etmekte
KK31	Kadın	Balıklı Mahallesi	Mühendis	Ziyaret Etmekte
KK32	Erkek	Balıklı Mahallesi	Yönetici	Ziyaret Etmekte
KK33	Erkek	Balıklı Mahallesi	Muhtar	Ziyaret Etmekte
KK34	Erkek	Gündoğan Mahallesi	Çiftçi	Ziyaret Etmekte
KK35	Erkek	Gündoğan Mahallesi	Ev Hanımı	Ziyaret Etmekte
KK36	Erkek	Gündoğan Mahallesi	Muhtar	Ziyaret Etmekte
KK37	Erkek	Gündoğan Mahallesi	Muhtar	Ziyaret Etmekte
KK38	Erkek	Gökçeören Mahallesi	Muhtar	Ziyaret Etmekte
KK39	Erkek	Gökçeören Mahallesi	Şoför	Ziyaret Etmekte
KK40	Erkek	Gökçeören Mahallesi	Emekli	Ziyaret Etmekte
KK41	Erkek	Gökçeören Mahallesi	Esnaf	Ziyaret Etmekte
KK42	Erkek	Hasan Basri Çantay Mahallesi	İmam	Ziyaret Etmekte
KK43	Erkek	Hasan Basri Çantay Mahallesi	İmam	Ziyaret Etmekte
KK44	Erkek	Hasan Basri Çantay Mahallesi	Muhtar	Ziyaret Etmekte
KK45	Erkek	Dinkçiler Mahallesi	Muhtar	Ziyaret Etmekte
KK46	Kadın	Dinkçiler Mahallesi	Ev Hanımı	Ziyaret Etmekte
KK47	Erkek	Ortamandıra Mahallesi	Muhtar	Ziyaret Etmekte
KK48	Erkek	Ortamandıra Mahallesi	Çiftçi	Ziyaret Etmekte
KK49	Erkek	Gümüşçeşme Mahallesi	Muhtar	Ziyaret Etmekte
KK50	Kadın	Gümüşçeşme Mahallesi	Ev Hanımı	Ziyaret Etmekte
KK51	Erkek	Gümüşçeşme Mahallesi	Emekli	Ziyaret Etmekte
KK52	Kadın	Kayabey Mahallesi	Muhtar	Ziyaret Etmekte
KK53	Erkek	Ali Hikmet Paşa Mahallesi	Muhtar	Ziyaret Etmekte
KK54	Erkek	Balıklı Mahallesi	Emekli	Ziyaret Etmekte
KK55	Kadın	Balıklı Mahallesi	Çiftçi	Ziyaret Etmekte

Tablo 1- devamı

KK56	Erkek	Ayşebacı Mahallesi	Emekli	Ziyaret Etmekte
KK57	Erkek	Ayşebacı Mahallesi	Emekli	Ziyaret Etmekte
KK58	Erkek	Ayşebacı Mahallesi	Muhtar	Ziyaret Etmekte
KK59	Erkek	Karaoğlan Mahallesi	Müezzin	Ziyaret Etmekte
KK60	Erkek	Karaoğlan Mahallesi	İmam	Ziyaret Etmekte
KK61	Erkek	Pamukçu Mahallesi	Muhtar	Ziyaret Etmekte
KK62	Erkek	Pamukçu Mahallesi	Emekli	Ziyaret Etmekte
KK63	Erkek	Pamukçu Mahallesi	Çiftçi	Ziyaret Etmekte
KK64	Kadın	Kabaklı Mahallesi	Muhtar	Ziyaret Etmekte
KK65	Erkek	Kabaklı Mahallesi	Mühendis	Ziyaret Etmekte
KK66	Kadın	Kabaklı Mahallesi	Çiftçi	Ziyaret Etmekte
KK67	Kadın	Kabaklı Mahallesi	Ev Hanımı	Ziyaret Etmekte
KK68	Erkek	Kesirven Mahallesi	Muhtar	Ziyaret Etmekte
KK69	Kadın	Kesirven Mahallesi	Ev Hanımı	Ziyaret Etmekte
KK70	Erkek	Kesirven Mahallesi	Çiftçi	Ziyaret Etmekte
KK71	Erkek	Gökçeören Mahallesi	Emekli	Ziyaret Etmekte
KK72	Erkek	Gökçeören Mahallesi	Şoför	Ziyaret Etmekte
KK73	Erkek	Gökçeören Mahallesi	Emekli	Ziyaret Etmekte
KK74	Erkek	Gökçeören Mahallesi	Muhtar	Ziyaret Etmekte
KK75	Erkek	1.Sakarya Mahallesi	Muhtar	Ziyaret Etmekte
KK76	Erkek	1.Sakarya Mahallesi	Emekli	Ziyaret Etmekte
KK77	Erkek	1.Sakarya Mahallesi	Yönetici	Ziyaret Etmekte
KK78	Kadın	1.Sakarya Mahallesi	Öğretmen	Ziyaret Etmekte
KK79	Erkek	1.Sakarya Mahallesi	Öğretmen	Ziyaret Etmekte
KK80	Erkek	Tatlıpınar Mahallesi	Muhtar	Ziyaret Etmekte
KK81	Erkek	Tatlıpınar Mahallesi	Çiftçi	Ziyaret Etmekte
KK82	Kadın	Tatlıpınar Mahallesi	Ev Hanımı	Ziyaret Etmekte
KK83	Erkek	Tatlıpınar Mahallesi	Şoför	Ziyaret Etmekte
KK84	Erkek	Ziyaretli Mahallesi	Muhtar	Ziyaret Etmekte
KK85	Erkek	Ziyaretli Mahallesi	Emekli	Ziyaret Etmekte
KK86	Kadın	Ziyaretli Mahallesi	Çiftçi	Ziyaret Etmekte
KK87	Erkek	Bakacak Mahallesi	Muhtar	Ziyaret Etmekte
KK88	Erkek	Bakacak Mahallesi	İşletmeci	Ziyaret Etmekte

Tablo 1- devamı

KK89	Kadın	Bakacak Mahallesi	Ev Hanımı	Ziyaret Etmekte
KK90	Kadın	Bakacak Mahallesi	Öğretmen	Ziyaret Etmekte
KK91	Erkek	Halalca Mahallesi	Muhtar	Ziyaret Etmekte
KK92	Erkek	Halalca Mahallesi	Güvenlik	Ziyaret Etmekte
KK93	Kadın	Halalca Mahallesi	Ev Hanımı	Ziyaret Etmekte
KK94	Kadın	Kayabey Mahallesi	Muhtar	Ziyaret Etmekte
KK95	Erkek	Kayabey Mahallesi	Esnaf	Ziyaret Etmekte
KK96	Kadın	Kayabey Mahallesi	Ev Hanımı	Ziyaret Etmekte
KK97	Erkek	Kayabey Mahallesi	Emekli	Ziyaret Etmekte
KK98	Erkek	Ovaköy Mahallesi	Öğretmen	Ziyaret Etmekte

3.3. Veri Toplama Araç ve Teknikleri

Verilen toplanmasında ilk izlenen yol literatür taraması yöntemidir. Daha sonrasında saha araştırması yapılarak burada bilgi toplama, görüşme (mülakat), gözlem yöntemlerine başvurularak din sosyolojisi disiplini içerisinde veriler toplanmış ve deskriptif (vasıflandırıcı) metot ile nesnel olarak tahlil edilmiş ve incelenmiştir. Görüşmelerde sorulmak için hazırlanan sorular Balıkesir Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurul Onayına sunulmuş ve kurul tarafından bu soruların sorulmasının uygun olduğu onaylanmıştır.

Saha araştırmasında görüşme yapılmadan önce görüşme yapılacak kişiler tespit edilmiş ve bu kişiler aranarak randevu alınmıştır. Daha sonra 2023 yılı içerisinde belirlenen randevu tarih ve saatlerinde görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Hazırlanan sorular ve alınan izinler doğrultusunda ziyaret yerlerinde ve çevresinde bulunan kişilerle yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılarak bilgiler elde edilmiştir. Yapılan görüşmeler ortalama kırk beş dakika sürmüştür. Görüşme sırasında anlatılan bilgiler kâğıda not alınarak daha sonrasında Word belgesine aktarılmış ve belirlenen temalar altında ilgili kısımlara yazılmıştır. Görüşme yapılan kişilerin özellikle burayı ziyaret eden insanlar olmasına dikkat edilmiştir. Görüşme yapılan kişilerin ileri yaşta olması, tarihi ve ziyaret bilgisine hâkim olması gibi özelliklere dikkat edilmiştir. Yapılan görüşmelerde yaş ortalaması otuz beş ve doksan beş yaş aralığındadır. Çalışma alanında dört yüzü aşkın kişi ile görüşme yapılmıştır. Ancak yukarıda aktarılan belirlediğimiz kriterlere uyan 98 kişi ile yarı yapılandırılmış görüşme

yöntemi kullanılarak alınan bilgilere çalışmada yer verilmiştir. Bütün görüşmeler bittikten sonra analizi yapılarak, elde edilen bulgular literatür ışığında değerlendirilmiştir. Saha araştırmasında katılımcılardan alınan izinler çerçevesinde katılımcı bilgileri yani kaynak kişi bilgileri kodlama (KK1, KK2, KK3...) yapılarak verilmiştir.

Saha araştırması yapılırken özel günlerde yerinde gözlem yapılarak bilgiler elde edilmeye çalışılmıştır. Hıdırellez, cuma günleri gibi ziyaret yerlerinin en çok ziyaret edilen zamanlarında ziyaret yerlerinde bulunulmuştur. Katılımlı gözlem yöntemi ile edinilen bilgiler fotoğraflanarak çalışmada ilgili yerlerde aktarılmaya çalışılmıştır.

Yaptığımız bu çalışmanın yöntem kısmında yer alan alt başlıklarda verilen bilgi, değerlendirme, analizlerin yapımı ve seçilmesinde yararlanılan kaynaklar Türnüklü (2000), Akman Dömbekci (2022), Erişen (2022), Yıldırım ve Şimşek (2011)'tir. Ayrıca Bayyigit (2013)'in "Din Sosyolojisi" kitabından da istifade edilmiştir. Çalışmaya uygun yöntem ve tekniklerin seçimi ve nasıl uygulanabileceği noktasında bu çalışmalar araştırmamızda öncü olmuştur.

3.4. Verilerin Toplanma Süreci

Çalışmanın ilk aşaması literatür taraması olup, ikinci aşaması alan araştırması şeklindedir. Bu metoda bağlı olarak çalışma alanının tarihi, coğrafi koşulları, ziyaret fenomeni ve dinamikleri ve bu bağlamda açıklanması gereken kavramların verilmesi altı aylık bir süreci kapsamaktadır. Daha sonra saha araştırmasına geçilerek çalışma yerlerinin fotoğrafları çekilmiş, güncel fotoğraflar ile dijitalle geçirilmiş, GPS cihazı ile ziyaret yerlerinin konumları alınmış, konumlama ve haritalandırma yapılarak haritalara işlenmiştir. Sonrasında tüm sahada bulunan ziyaret yerleri tespit edilmiş, envanter çalışması yapılmış, ziyaret yerleri ve burada uygulanan pratikler ve uygulamalar ile ilgili gözlem, görüşme (mülakat), gözlem yöntemlerine başvurularak, bir yılı aşkın bir süreçte insanların normal zamanda ve özel günlerde buraları ziyaret amaçları ve bu ziyaretlerde oluşturulan pratik ve uygulamalar izlenerek ve katılarak veriler toplanmıştır. Çalışmanın geri kalan sürecinde ise verilerin derlenmesi, yazıya geçirilmesi, analiz ve tahlil edilmesi yapılmıştır.

3.5. Verilerin Analizi

Bu çalışma yapılırken elde edilen verilerin analizi, nitel yöntem bağlamında analiz edilmiştir. Saha çalışmasında çekilen ziyaret yerlerin fotoğrafları için fotoğraf makinesi kullanılmış, ziyaret yerlerinin konum, koordinat bilgileri için ilk olarak sahada bulunduğu noktada GPS cihazı ile konumlar hassas olarak alınmış daha sonra kontrol amaçlı ve ada parsel bilgilerini öğrenebilmek için TKGM Parsel Sorgulama programı kullanılmıştır. Haritalandırılması amacıyla Google Eart Pro ve ArcGIS 10.6 programları kullanılarak haritalandırılmıştır. Koordinat bilgileri, il, ilçe, mahalle ve ada parsel bilgileri ek olarak hazırlanmıştır. Ziyaret yerlerinde bulunan alanda yapılan gözlem ve görüşmeler not edilmiş ve bunlar daha sonra dijital bilgisayar ortamında aktarılmıştır. Çalışmanın son kısmında ise elde edilen bütün verilerin analizi, yorumlanması ve metin analizi, din sosyolojisi disiplini içerisinde deskriptif (vasıflandırıcı) metot ile nesnel olarak tahlil edilmiş ve incelenmiştir.

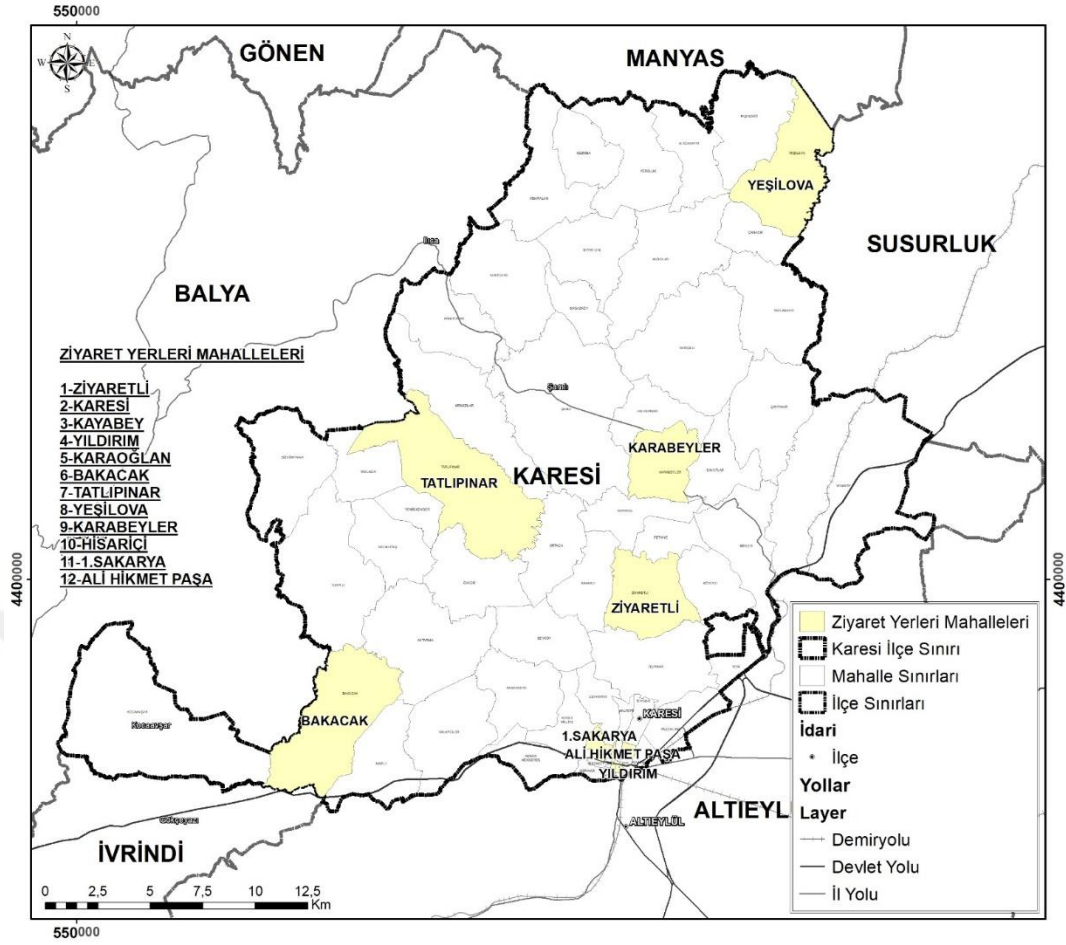
4. BULGULAR VE YORUMLAR

4.1. Ziyaret Yerlerinin Coğrafi Dağılışı, Ziyaret Yerleri ve Ziyaret

Marmara Bölgesi'nin Güney Marmara bölümünde yer alan Balıkesir, merkez ilçeler dâhil 20 ilçe ve bunlara bağlı köylerden oluşmaktadır. Balıkesir ilinin merkez ilçelerini oluşturan Altıeylül ilçesinde 81 kırsal mahalle ve 13 merkez mahalle bulunurken, Karesi ilçesinde 41 kırsal mahalle ve 28 merkez mahalle olarak toplam 163 mahalle bulunmaktadır. Bu yerleşim yerlerinin birçoğunda halk tarafından ziyaret edilen yerler olduğu görülmektedir. Bunlar sırasıyla detaylıca aşağıda açıklanmaktadır.

4.1.1. Karesi İlçesinde Bulunan Ziyaret Yerleri

Balıkesir ilinin merkez ilçesi olarak bilinen ve çalışma alanının yarısını kapsayan Karesi ilçesinde yirmi sekiz merkez ve kırk bir kırsal mahalle olmak üzere çalışma toplamda yetmiş mahalleyi kapsamaktadır. Yapılan çalışmada yetmiş mahalleden on bir mahallede ziyaret yeri bulunmaktadır. Bu mahalleler ise merkez mahalle olarak, Karesi Mahallesi, Ali Hikmet Paşa Mahallesi, Kayabey Mahallesi, Karaoğlan Mahallesi, Hisariçi Mahallesi, Yıldırım Mahallesi, 1. Sakarya Mahallesi, kırsal mahalle olarak ise, Karabeyler Mahallesi, Tatlıpınar Mahallesi, Ziyaretli Mahallesi ve Bakacak Mahallesi olarak tespit edilmiştir.

Şekil 3. Karesi İlçesi Ziyaret Yerleri Haritası

4.1.1.1. Karesi Bey (Kara İsa Bey) Türbesi

Karesi Bey Türbesi, Balıkesir ilinin Karesi ilçesi Karesi Mahallesi, Karesi Sokak'ta, tarihi cami olan Zağnospaşa'nın karşısında yer almaktadır. Türbeye dışarıdan bakıldığında yuvarlak planlı kesme taştan yapılmış türbenin güney doğusunu kaplayan yuvarlak yüzünde demir parmaklıklı yedi pencere ile batıda sivri kemerli bir kapısı bulunmaktadır. Giriş kapısının sağ kısmında bulunan kitabede XX. yüzyıl başlarında yapının tamamıyla yenilenmiş olduğu 1337/1918-1919 tarihli onarımından anlaşılmakta, giriş kapısının sol kısmında 1925 yılında yapılmış olan Keçeci Suyu Yazıcı Hacı İsmail Ağa Çeşmesi yer almaktadır. Türbenin içerisinde Karesi Bey ve beş oğlunun kabri ve üzerinde sandukası olduğu görülmektedir. İç mekânın ahşap tavanlı olduğu görülmektedir. Türbe içinin sade olduğu görülmektedir.

Karesi Bey, Danişment Gazi'nin torunlarından olduğu bilinmekte olup, Kalem Şah Bey'in oğludur. Anadolu'da birçok yerin fethinde başarılı olmuş, Anadolu'nun

Türkleşmesinde ve İslamiyet'i kabulünde önemli bir role sahip olduğu bilinmektedir. Karesi Bey'in, cesur, gözü pek ve dürüst bir insan olmasından dolayı bulunduğu toplumda çok sevilen ve sayılan biri olduğu rivayet edilmektedir (Su, 1973, s. 8).

İbni Batuta Seyahatnamesinde, Karesi şehrinin Kara İsa Bey tarafından kurulduğunu belirtmesinden dolayı günümüzde Karesi Bey olarak bilinen kişinin adının Kara İsa Bey olduğu anlaşılmaktadır (Türkiye'de Vakıf Abideler ve Eski Eserler II, 1977, s. 1).

Karesi Bey'in hayatı ile ilgili çok detaylı bilgi olmamakla birlikte bulunduğu yer olan Karesi yerleşkesi ve civarını fethederek burada kendi adını taşıyan (Karesioğulları Beyliği) bir beylik kurduğu bilinmektedir (Günel, 2001, 487-488). Karesi Bey'in doğum ve vefat tarihi hakkında kesin bilgilere ulaşılamamakla birlikte, vefat tarihi ile ilgili olarak on dördüncü asrın ortalarında ya da 1328 yılından önce vefat ettiği tahmin edilmektedir. Burada vefat etmiş olduğundan dolayı türbesi de burada bulunmaktadır (Çok, 1992, s. 7).

Türbe ismini içerisinde yatan zatın adından almaktadır. Türbe, halk tarafından ziyaret edilmekte olup özellikle cuma günleri ziyaretçilerin yoğun olduğu görülmektedir. Burayı ziyaret edilen kişiler ile birlikte konumu tam şehir merkezinde ve tarihi Zağnos Paşa Cami'si önünde olduğu için camiye ibadete gelen ya da şehir meydanına gelen hemen hemen herkesin ziyaret ettiği ve dua okuduğu görülmektedir. Saygı duyulan önemli bir zat olduğu için dua edilmektedir. Mahalle sakinlerinden olan kaynak kişilerle yapılan görüşmelerden elde edilen bilgilere göre, on yıl öncesine kadar türbe her gün açık olup ziyaret edilebilmekte iken mahalle sakinleri türbenin camlarının önünde ve türbede mum yakma, dilek dileme, çaput bağlama vb. davranışlar yaptığı için yapılan ziyaretler yetkililer tarafından dikkat edilerek ziyaret sağlanmaktadır. Ziyaretçilerin burayı ihtiyacı ne ise o doğrultuda dua etme veya dilek dileme için ziyaret ettiği, çocuk sahibi olmak, evlenmek, iş sahibi olmak, mülk sahibi olma vb. sebepler ile ziyaret edip mum yakma, çaput bağlama gibi davranışları sergilediği aktarılmıştır. Mum yakma, çaput bağlama vb. davranışlar yapılmaması için türbenin cam önü kısımları ilgili merciler tarafından mum yakılmasın diye kaldırılmıştır. Türbede Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından asılan uyarı levhasında mum yakılmaz, çaput bağlanmaz vb. (Ek 3) gibi uyarıların yazılması üzerine günümüzde bunların ziyaretçiler tarafından yapılması hoş karşılanmadığı için yapılmamaktadır. Farklı zamanlarda yapılan gözlemler esnasında türbede mum

yakmak, çaput bağlamak vb. davranışlara rastlanılmamıştır. Yapılan görüşmelerde bu davranışların yapırlığı sorusuna hoş olmadığı ve hurafe olduğu cevapları alınmıştır. Türbe, para atılmayacak ve mum yakılmayacak şekilde kontrollü olarak özellikle cuma günleri ziyarete açılmaktadır. Günümüzde buranın sadece ziyaret edilip, saygı duyulan bir kişi olarak dua edilmiş olduğu görülmektedir. Türbenin bakım, onarım ve temizlik hizmetleri bağlı bulunmuş olduğu belediye olan Karesi Belediyesi tarafından yapılmaktadır (KK1, KK2, KK3, KK4).

Şekil 4. Karesi Bey Türbesinin Dış Görünümü

Şekil 5. Karesi Bey Türbesinin İç Görünümü

4.1.1.2. Paşa Sultan (Töm Dede) Türbesi

Töm Dede'nin Türbesi, Balıkesir ilinin Karesi ilçesi Karaoğlan Mahallesi, Ece Amca Sokak ile Emir Sokak kesişiminde köşede yer almaktadır. Töm Dede olarak bilinen bu zatın mezar taşında büyük ulemadan olduğu yazmaktadır. Türbede Paşa Sultan'ın yanında aile efratlarının sandukaları yer almaktadır.

Bu türbenin yanında tekke olarak kullanılan zaviye niyetiyle yaptırılan binanın, sonradan yıkılmış olduğu ve bu binanın yanında yapıldığı bilinen türbenin günümüzde ayakta kaldığı görülmektedir (Erken, 1997, s. 26).

Paşa Sultan'ın Zağnos Paşa'nın torunlarından olduğu ve sahip olduğu ilmi ile insanları aydınlatan, maddi durumunun iyi olması ile de kimsesiz ve çaresizlerin yardımına yetişen biri olarak bilinmektedir. Türbesinin 1458 senesinden önce de olmuş olduğu anlaşılmakta olup Balıkesir' de Paşa Sultan Zaviyesi ve imareti bulunduğu, 1669 senesinin mahkeme kayıtlarında rastlanmaktadır (Uzunçarşılı, 1999, s. 130).

Türbe, yattığı zattan adını almaktadır. Paşa Sultan ismi olup Töm Dede lakabı olarak bilinmektedir. Türbe içerisinde olup eşi ve çocuğu ile aile efradı olarak yatmaktadır. Yapılan görüşmelerde elde edilen bilgilere göre, zatın askeriyede hocalık yapmış olduğu, talebeler yetiştirdiği aktarılmıştır. Yaşamış olduğu evin ise günümüzde türbenin yer aldığı alanın üzerinde olduğu belirtilmiştir. Evinin bitişiğinde talebe yetiştirdiği yer bulunmakta olup günümüzde bu yer Ece Amca Kütüphanesi olarak isimlendirilmiştir. Evi ve bitişiğinde öğrenci yetiştirdiği alan günümüzde aynı durmakta olup evinin bulunduğu yerde türbesi yer almaktadır. Özellikle burayı bilen insanlar Balıkesir ve çevre illerden ve mahalle sakinleri tarafından ziyaret edilmektedir. Mahalle sakinleri türbeye saygı duymakta ve ziyaretine özen göstermektedir. Ziyaret edenler tarafından Allah dostu bir zat olarak anlatılmaktadır. Burayı ziyaret edenlerin özellikle saygı duyması, türbenin etrafına ve bahçesine çöp atmaması, kirletmemesi uyulan kurallar arasında yer almaktadır. Yakın zaman öncesine kadar burayı ziyaret edenlerin dilek ve dua için mum yakmış olduğu bilinmekte ancak günümüzde bu uygulama hoş karşılanmadığı için yapılmadığı söylenmiştir. Hoş karşılanmamasının sebebi olarak halkın artık daha bilinçli olduğu bu tür hurafelere sıcak bakılmadığı aktarılmıştır. Burayı ziyaret sebepleri arasında birçok sebep olmakla birlikte kişinin dileği ne ise o doğrultuda dua ettiği ve istekte bulunduğu, özellikle çocuğu olmayan veya geçimsizlik sorunu yaşayan kişiler tarafından günümüzde ziyaret edildiği ve burada dua edip, para atılmış olduğu görülmektedir. Türbede bulunan pencerenin önünde dilek için atılan madeni paralar bulunmaktadır. Bazı insanlar tarafından para atma ya da mum yakma gibi davranışlar hurafe diye adlandırılıp hoş karşılanmasa da, bazı ziyaretçilerin günümüzde hala bu davranışlara devam ettiği gözlenmektedir. Günümüzde buranın temizlik hizmetlerini muhtarlık, bakım ve onarımını ise bağlı bulunduğu belediye destekli muhtarlık ilgilendiği belirtilmiştir (KK3, KK2, KK4).

Şekil 6. Paşa Sultan (Töm Dede) Türbesinin Dış Görümü

Şekil 7. Paşa Sultan (Töm Dede) Türbesinin İç Görümü

Şekil 8. Paşa Sultan (Töm Dede) Türbesi Dilekler için Camın Önüne Bırakılan Paraların Görünümü

4.1.1.3. Hayrettin Efendi (Üçpınarlıoğlu) Türbesi

Hayrettin Efendi'nin Türbesi, Balıkesir ilinin merkez ilçesi olan Karesi'nin Kayabey Mahallesi, Türbe Sokakta Kayabey Cami'nin yanında bulunmaktadır. Türbesinde bulunan kitabeden anlaşıldığı üzere Fatih Sultan Mehmet ve oğlu Sultan Bayezid devirlerinde yaşamıştır (Hicri 886- Miladi 1481). Balıkesir ilinin Karesi ilçesinde bulunan Üçpınar köyünden (günümüzde mahalle olarak geçmektedir) olduğu için adı Üçpınarlıoğlu olarak da anılmaktadır. Hayrettin Efendi'nin günümüzde türbesinin bulunduğu alanda bulunan medresede hocalık yapmış olduğu ve vefat edince buraya defnedildiği bilinmektedir. Kayabey Cami ile türbe aynı dönem yapılmış olup, bu alanda önceden aşevi ve medrese de bulunmaktadır. Ancak günümüze kadar bunlar korunamadığı için gelememiştir. Hayrettin Efendi'nin Balıkesir'de bulunan evliyaların sancaktarı olduğu ve Hacı Bektaş Veli'ye bağlı olduğu bilinmektedir. Türbe içinde Hayrettin Efendi'nin kabrinin yanında bulunan kabirlerde, eşi ve iki çocuğu olup aile efradıyla bu alanda yatmaktadır. Türbenin bulunduğu alanda dış kısmında başka kabirlerin olduğu da görülmektedir. Hayrettin Efendi ile ilgili birçok rivayet anlatılmaktadır. Hayrettin Efendi'nin Üçpınar yerleşkesinden güvercin olup türbesinin olduğu yere konması, zatın vefat ettikten

sonra bir ailenin evine ziyarete gitmesi, bir ailenin rüyasına girmesi ve rüyasında söylediği şeyi yapmaması üzerine tüm ailenin mal varlığını kaybetmesi ve sırayla vefat etmeleri bunlardan bazılarıdır. Türbenin bulunduğu alanın arkasında oturan bir kişinin alkol alıp taşkınlık yapması üzerine zatın evine yarasa dolması ve zatı rahatsız etmiş olduğuna inanılması üzerine oradan taşınması, o eve taşınan kimsenin taşkınlık yapmaması gibi inanışlar anlatılmaktadır. Bundan dolayı türbenin etrafında alkol almak, taşkınlık yapmanın uygun olmadığına ve insanların başına olumsuzluklar getireceğine inanılmaktadır. Yatırın hakkında birçok menkıbe anlatılmakla birlikte, bulunduğu bölgeyi musibetlerden koruduğuna inanılmakta olup Üçpınar yöre halkı tarafından ziyaret edilmektedir. Üçpınar halkının yakın zamana kadar türbenin yanında helva, bulgur pilavı gibi yemek hayırları yapmakta iken günümüzde buna rastlanmamaktadır. Burayı bilen insanların, mahalle sakinlerinin ve Üçpınar yerleşkesinde yaşayan insanların ziyaret etmiş olduğu söylenmektedir. Haftanın her günü ziyaret edilebildiği aktarılmıştır. Özellikle Hıdırellez zamanı ziyaretçilerin yoğun olduğu bilinmektedir. Burayı ziyaret edenlerin muradı ne ise o doğrultuda ziyaret etmiş olduğu görülmektedir. Hasta olan kişiler şifa bulmak için dua etmekte, çocuğu olmayanların çocuğu olması için dua etmesi, yakın zamana kadar gelin hamamına gelenlerin evlenmeden önce gelip ziyaret ettiği, burada helva kavurup yediği, yaramaz olan çocukların uslu olması için dua edilmesi, düğünlerden önce, sünnet düğünlerinden önce gelinip ziyaret edilip dua edildiği anlatılmaktadır. Burayı ziyaret esnasında iki rekât namaz kılma, dua etme, Kur'an okuma yapılmaktadır. Eskiden (yaklaşık otuz yıl öncesine kadar) burada muradı olan kişilerin türbenin içine çamaşır bırakıp, dileğini diler ve bir hafta sonra gelip çamaşırı geri aldıkları böylelikle muradının gerçekleşeceğine inandıkları anlatılmaktadır. Çocuğun uslu olması gibi bir dileği varsa cuma günü gelir, türbeye çocuğun çamaşırını bırakır, diğer cuma gelip çamaşırı tekrar alır ve çocuğun bu çamaşır sayesinde uslu olacağına inanılır. Günümüzde türbe içine bir şey konulmamaktadır. Cami ve türbenin yapılmış olduğu zamandan bu yana çeşitli onarımlar geçirmiş olup kırk dört yıl önce ilk kez restorasyona alınıp caminin altı yıl öncesi ibadete günümüzdeki haliyle açıldığı, türbenin de restorasyon geçirmiş olduğu bilinmektedir. Buranın bakım ve temizlik hizmetleri bağlı bulunduğu ilçe belediyesi tarafından yürütülmektedir (KK94, KK95, KK96, KK97).

Hayrettin Efendi hakkında, şehrin 1710 tarihli sicil kayıtlarında adına rastlanmakta olup, şahsından “Mevlana” sıfatında bahsedilmiş, döneminin en ileri gelen âlimi olarak zikredilmiş, “Şeyh Halil” lakabıyla bilindiği kayıtlarda geçmektedir. Anlaşılabacağı üzere döneminin hem ilmi hem de resmi açıdan saygı duyulan âlim bir şahsiyet olduğu anlaşılmaktadır (Çok, 1992, s. 29-30).

Hocanın bazı kerametleri olduğu aktarılmakta olup Üçpınar köyünden genelde ziyaretçiler gelmektedir. Gelin olacak ya da evlenecek kişilerin bu zatı ziyaret ettiği ve türbenin etrafında üç tur attıkları, bunu yapmadıklarında ailesinin geçimsiz ve huzursuz olacağına inanılmaktadır. Bir başka inanış ise çocukların hastalıklarının iyileşmesi için ziyaret edilmesidir (Akpınarlı, 1973, s. 43-44).

Şekil 9. Hayrettin Efendi (Üçpınarlıoğlu) Türbesinin Dış Görünümü

Şekil 10. Hayrettin Efendi (Üçpınarlıoğlu) Türbesinin İç Görünümü

4.1.1.4. Şeyh Lütfullah Yatırı

Şeyh Lütfullah Efendi Yatırı, Balıkesir ilinin Karesi ilçesi Yıldırım Mahallesi, Topak Sokak'ta, Şeyh Lütfullah Efendi Cami yanında yer almaktadır. Kabrinin bulunduğu, aynı alan içerisinde aile efradının kabirleri de yer almaktadır. Kabrinin diğer kısımda genişçe bir alanda müritlerinin yani öğrencilerinin kabirleri bulunmaktadır. Mezar taşında yazıldığı üzere, Şeyh Lütfullah Efendi'nin, İsfendiyar oğlu neslinden geldiği, Karesi'de doğmuş olduğu ve tahsilini burada almış olduğu anlaşılmaktadır. Hayatının bir döneminde Ankara'ya gittiği, Hacı Bektaş Veli'nin öğrencisi olduğu, hocasıyla birlikte Karesi'ye döndüğü ve burada hocasının vekili olduğu bilinmektedir. İşini bilen, duygulu, cömert, faziletli, eli açık bir insan olduğu mezar taşındaki yazıda yazmaktadır. Dünyaya gözlerini açtığı Karesi'de vefat etmiştir. Şeyh Lütfullah Efendi'nin hocasının yolundan giderek vefatına kadar Bayramiyye tarikatına hizmet ettiği bilinmektedir (Uzunçarşılı, 1999, s. 67). Günümüzde hem Şeyh Lütfullah Cami'ne gelenlerin hem de yöre halkının bu zatı ziyaret ettiği ve dua edildiği görülmektedir. Mezar taşında yazan manzume şöyledir:

“Kimine mülk verir kimine velilik verir Hz. Allah
Burada yatan veli İsfendiyar oğlu neslinden Şeyh Lütfullah
Karesi’de doğup ilmi irfanı orada yapmıştı tamam
Büyüklerin dileğiyle Ankara’ya gidip yaptı bir hamam
Faziletli, duygulu, iş bilir, cömert bir zattı; açtı eli
Kendisini Ankara’dan tanımıştı Hacı Bayram-ı Veli
Hacı Bayram’la beraber geldiler Karesi’ye
Hacı Bayram kendisini kemâle erdirirsin diye
Hacı Bayram’ın Balıkesir’de vekili oldu
Bu mâna gülü burada açtı, burada soldu
Halifelik devri rastlar 1404 ile 1421 yılına
Allah ne isterse onu ikram eder kuluna”

Şeyh Lütfullah Efendi, vefatına kadar burada Hacı Bayram Veli’nin vekil tayin ettiği tarikat olan Bayramiyye Tarikatı’na on yedi yıl hizmet etmiştir. Türbesi kendi adıyla bilinen Şeyh Lütfullah Cami ile yan yana iken 1850 yılında sonra buranın yıkılmış olduğu, mezar taşında yazdığı üzere 01.03.1971 tarihinde yeniden yapıldığı ve günümüzdeki görünümünü aldığı bilinmektedir (Akpınarlı, 1973, s. 24-26).

Yapılan görüşmelerde elde edilen bilgilere göre burada hocalık yaptığı, tarikat ehli olduğu ve saygıdeğer bir zat olarak bilinmektedir. Yatır ismini burada yatan zattan almaktadır. Burayı ziyaret esnasında herhangi bir yasak olmamasına rağmen mahalle sakinleri tarafından saygı duyulan ve dikkat edilen bir yer olduğu söylenmektedir. Burada yüze yakın mezar olduğu için (hoca, ailesi ve öğrencileri) özellikle kabristanlık ziyaretlerine aykırı olabilecek olumsuz davranışlar yapılmaması ve temiz tutulmasına dikkat edilmektedir. Yatırın bulunduğu yer ve yanında bulunan mezarlık alanının bakım, temizlik ve onarım işleri bağlı bulunduğu belediye tarafından yapılmaktadır. Bulunduğu konum şehrin merkezi ve yoğun olduğu bir yer olması dolayısıyla buradan geçen hemen hemen herkesin dua ettiğine rastlanmaktadır. Özellikle kendisine mahalle sakinleri ve esnaf tarafından dua edildiği ve buraya önem verildiği aktarılmıştır (KK7, KK11, KK2).

Şekil 11. Şeyh Lutfullah Yatırı Görünümü

Şekil 12. Şeyh Lutfullah Yatırının Yanında Bulunan Kabristanlık Görünümü

4.1.1.5. Ali Şuuri Efendi (Koca Müftü) Yatırı

Ali Şuuri Efendi, Balıkesir ilinin Karesi ilçesi Hisariçi Mahallesi, Ali Şuuri Efendi Sokağı'nda, Ali Şuuri İlkokulu'nun karşısında bulunan küçük bir alanda kabri bulunmaktadır. Kabrinde herhangi bir kitabe ya da bilgilendirme yazısı bulunmamakta olup mezar taşı yazısına rastlanmamaktadır.

“İrfan sahibi âlimlerden, yardımsever ilim adamlarından olan Ali Şuuri Efendi'nin künyesi “Sebahaddin”'dir. Büyükbabası Muhammet Efendi, Hicazdaki Fatıme vadisinden Anadolu'ya hicret ederek, Balıkesir'in Balya kasabasına bağlı, Akbaşlar köyüne yerleşmiş ve oradan evlenerek köy camine imam olmuştur. Buradan aldığı ücretle de geçimini temin etmeye çalışmıştır” (Çok, 1992, s. 33).

Muhammet Efendi'nin ileri yaşında Balıkesir'e gelmiş olduğunu burada Ali isminde olan oğlundan Ali Şuuri Efendinin dünyaya gelmiş olduğu bilinmektedir. Maddi durumunun iyi olduğu ve ilmi bilgisinin iyi bir tahsil almış olmasından dolayı iyi seviyede olduğu anlaşılmaktadır. Tahsil hayatının bir döneminde İstanbul'da olduğunu, dönemin önemli âlimlerinden dersler aldığı, zekâsı ve yetenekleri sayesinde tahsil hayatında yardım ve destek gördüğü belirtilmektedir. Tahsilini tamamladıktan sonra birçok yerde öğretmenlik görevinde bulunmuş olup Balıkesir için yaptığı çalışmalar ile de adından söz ettirdiği bilinmektedir. Yardımseverliği ve çalışmalarıyla ün kazanmış olup müftülük görevine getirilmiş ve bundan dolayı adına “Koca Müftü” denilmiştir. Vefat edene kadar hem öğretmenlik hem de müftülük görevini yerine getirmiş olup, 1867 senesinde vefat etmiştir. Vefatından önce yaptırmış olduğu medresenin kütüphane kısmına defnedilmiştir (Çok, 1992, s. 33-34; Uzunçarşılı, 1999, s. 16-18).

Ali Şuuri Efendi'nin hac görevini yapmak için gittiğinde Mekke'de Nakşibendi şeyhine bağlandığını ve Nakşibendi Tarikatı'na girdiğini ve şeyhinin halifesi olduğu ancak daha sonraları Kadiri Tarikatı'na bağlandığı söylenmektedir (Çok, 1992, s. 34; Uzunçarşılı, 1999, s. 16).

Ali Şuuri Efendi'nin ilmi yönü olduğu gibi Balıkesir şehrinin tarihi yapıları ve kültürünü koruması anlamında ihya çalışmalarında bulunmuş olduğu da görülmektedir. Bunun yanı sıra şiirle de meşgul olmuş ve iki tane kitabının da olduğu bilinenler arasındadır (Uzunçarşılı, 1999, s. 20-22).

Kabrin bulunduğu yer günümüzde aynı yerinde yaptırmış olduğu okulun yan kısmındadır. Yaptırmış olduğu okul günümüzde kendi adıyla anılan bir ilkokul olarak

eğitim hayatına devam etmektedir. Kabri Balıkesir'in merkezi bir konumuna sahip olduğu için kabrinin yanından geçenlerin durup dua ettiği görülmektedir. Burayı ziyaret esnasında yapılmaması gereken bir yasak olmayıp, mezar ziyaret usullerine göre dikkat edilerek ziyaret edilmektedir. Ziyaret sebebi olarak önemli ve saygın bir zat olması gösterilmektedir. Bulunduğu alan çok önceki zamanlarda mezarlık alanı olmuş olduğu için kabrin yanında ve karşısında başka mezarlarda bulunmaktadır. Buranın temizlik, bakım ve onarım hizmetleri bağlı bulunduğu belediye tarafından yapılmaktadır (KK2, KK4, KK7).

Şekil 13. Ali Şuuri Efendi (Koca Müftü) Yatırı Görünümü

4.1.1.6. Hasan Baba Yatırı

Hasan Baba Yatırı, Balıkesir ilinin Karesi ilçesi Hisariçi Mahallesi Turan Caddesi üzerinde bulunan Hasanbaba Çarşısı'nın giriş katının iç avlusunda yatmaktadır. Mezar taşından anlaşıldığı üzere, Hasan Baba'nın büyük evliyalardan olduğu ve Bursa'nın manevi hocalarından olan Emir Buhari Şemseddin Muhammed (Emir Sultan) hazretlerinin halifesi ve postnişi (şeyhi) olduğudur. Doğum tarihi mezar

taşında Hicri 806, vefat tarihi ise Hicri 855 olarak yazmaktadır. Balıkesir’de doğduğu ya da buralı olup olmadığı ve Balıkesir iline ne zaman geldiği ile ilgili bilgi bulunmamakta olup burada yaşadığı ve vefat ettiği bilinmektedir. Balıkesir halkı tarafından buranın manevi koruyucusu olduğuna inanılmaktadır. Hasan Baba ile ilgili yöre halkı tarafından birçok keramet rivayet edilmekte olup yatırın bulunduğu yere dokunulmaması konusunda hassas davranılmaktadır. Hasan Baba çarşısında hırsızlık olmaması hocanın kerameti olarak anlatılmaktadır. Çarşıda bulunan insanların anlatımına göre Hasan Baba Çarşısı’nda büyük bir yangın çıkması ama hocanın kabrinin bulunduğu yere hiç sirayet etmemesi hocanın kerametlerindendir (Alptekin, 1997, s. 204-214; Akyalçın, 1998, s. 57).

Balıkesir merkezde yatmakta olan önemli şahsiyetlerden olan Çırpılı Dede ile Hasan Baba’nın kardeş olduğu ve Çırpılı Dede’nin ara sıra kardeşi Hasan Baba’yı ziyaret ettiği bilinmektedir. Günümüzde kabrinin bulunduğu yerde eskiden zengin bir tüccarın dükkânı olmakta olup Hasan Baba bu dükkânın önünde ayakkabı tamirciliği yapmaktadır. Hasan Baba, vefat ettikten sonra mezarlığa defnedilmiştir ancak burada dükkânı bulunan tüccar birkaç gece Hasan Baba’nın burada dükkânın önünde yatmakta olduğunu görünce (rüyasında değil) dükkânı yıkıp ayakkabı tamirciliği yaptığı yere Hasan Baba için kabir yaptırmıştır. Hasan Baba’nın evliyalığı ve kerametleri ile ilgili birçok rivayet anlatılmaktadır. Hasan Baba Çarşı’sı ahalisi Hasan Baba’nın dükkânları koruduğuna inandığı için hergün dükkânı açmadan esnaf Hasan Baba’nın yatırında bol kazanç, korunma ve işlerinin rast gitmesi için dua etmektedir. Hasan Baba’nın kabrinde edilen duaların kabul olduğu, Hasan Baba’nın istekleri yerine getirdiğine inanıldığı için dilek dilemek için buraya gelip mum yaktıkları görülmektedir. Hastalıkları iyileştirdiğine dair inanış yaygın olmuş ve sıkıntıları giderdiğine inanılmaktadır (Akyalçın, 1998, s. 57-59).

Yatır, kabirde olduğuna inanılan zattan adını almaktadır. Hasan Baba Yatırı, büyük bir iş hanının içinde yer almakta olup bu iş merkezi aynı zamanda merkezi konuma sahiptir. Ziyaretçileri çok olmakla birlikte özellikle her günün ilk ziyaretçileri iş hanında bulunan esnaflardan oluşmaktadır. Esnaflar dükkânlarını açmadan önce Hasan Baba Yatırına uğramakta, dua ettikten sonra dükkânlarını açmış oldukları söylenmektedir. Yapılan dua da 3 İhlas Suresi ve 1 Fatiha Suresi okunduğu aktarılmıştır. Esnafların yanı sıra buraya alış verişe gelen ziyaretçiler de uğramakta ve dua etmektedir. Balıkesir deyince ilk akla Hasan Baba gelmektedir. Hemen hemen her

gün kabri başında dua eden kişileri görmek mümkündür. Hasan Baba İş Hanı'nın en üst katında aynı isimle bir vakıf bulunmakta olup her yıl aynı adı taşıyan hayırlar yapılmaktadır. Burayı ziyaret esnasında yirmi yıl öncesine kadar mum yakılıp dilek dilendiğini ve dua edildiği görülürken günümüzde mum yakma gibi bir davranış gözlenmemektedir. Keramet sahibi, evlialardan olduğu ve istenilen bütün dileklerin gerçekleştiğine inanıldığı için yöre halkından insanların gelip günümüzde sıkıntılardan kurtulmak, şifa bulmak gibi çeşitli istekler için dua etmiş oldukları görülmektedir. İnsanların burayı, hasta olanların hastalıklarının iyileşmesi, maddi sıkıntısı olanların maddi gücünün yükselmesi, çocuğu olmayanların çocuk sahibi olması, evlenemeyenlerin evlenebilmesi vb. gibi çeşitli sebeplerle ziyaret etmektedir. Kabrine genel olarak saygı duyulmakta olup, yakınında saygısızlık yapılmaması buranın yasaklarından. Kabrin temizliğine ve bakımına esnaf tarafından dikkat edilmekte ve bağlı bulunduğu belediye tarafından bakım, onarım ve temizlik hizmetleri yapılmaktadır (KK4, KK1, KK3, KK2).

Şekil 14. Hasan Baba Yatırı Görünümü

4.1.1.7. Pir Ali Efendi Yatırı

Pir Ali Efendi Yatırı, Balıkesir ilinin Karesi ilçesi 1. Sakarya Mahallesi'nde bulunan Başçeşme Mezarlığı'nın ana girişinde sağda yatmaktadır. Balıkesir'in

günümüzde başka bir ilçesi olan Kepsut'un Bektaşlar yerleşkesinde doğduğunu, zâviye mensubu âlim ve faziletli bir kişi olduğu ve Balıkesir'de müderrislik yaptığı mezar taşında bulunan yazıdan anlaşılmaktadır. Mezar taşında bulunan yazıya göre aynı zamanda âlim İmam Birgivi hazretlerinin babası olduğu bilgisi de yer almaktadır. Ziyaret yeri, halk arasında Zihin Dedesi olarak da adlandırılmaktadır. Yapılan görüşmelerde ziyaret yerinin 1970 yıllardan bu yana ziyaret edildiği ve daha önce olan zaman dilimlerinde de ziyaret olduğu bilgisi verilmiştir. Ziyaret yeri, hem mahalle sakinleri hem de diğer yöre halkı tarafından ziyaret edilmektedir. Ziyaret için belirli bir gün olmayıp her zaman diliminde ziyaret edilebilmekte olup, özellikle Bayram günleri ziyaretçinin yoğun olduğu görülmektedir. Bunun bir sebebi de ziyaret yerinin şehrin mezarlık yeri içerisinde bulunmasıdır. İnsanlar yakınlarının kabrini ziyarete geldiğinde muhakkak dua edip geçmektedir. Geçmişte buraya aileler çocuklarını âlim bir şahsiyet olsunlar diye getirip kabrin başında dua ettiklerini, kabrin başında bulunan taşta su döküp çocuklara içirildiğini, taşın etrafına da hayır niyetine buğday konulduğu anlatılmaktadır. Pir Ali Efendi'nin âlim bir şahsiyet olmasından dolayı ziyaret edenlerin de çocuklarının zeki ve âlim bir birey olabilmesi için dua ettikleri bilinmektedir. Günümüzde bu uygulama gelip dua etme olarak devam etmektedir. Buranın bakım ve temizlik hizmetleri bağlı bulunduğu ilçe belediyesi tarafından yapılmaktadır (KK75, KK76, KK77, KK78, KK79).

Yöre halkının Pir Ali Efendi'nin yatırına gelerek burada çocuklarını üç kez kabir etrafında döndürür sonrasında okunmuş su içirir ve dua eder, bu ziyaret üç gün tekrarlanmaktadır. Bu şekilde yapıldığında çocuklarının akıllı ve bilgili olduğuna inanılmaktadır. Bundan dolayı Pir Ali Efendi'ye Zihin Hocası da denildiği bilinmektedir. Ziyarete gelen insanların yanında erzak getirdiği (tarhana, bulgur, mercimek gibi) ve bu erzakları burada bırakarak, ihtiyacı olanlara yardım ettikleri için dualarının da kabul olacağına inanılmaktadır (Akyalçın, 1998, s. 62).

Şekil 15. Pir Ali Efendi Yatırı Görünümü

4.1.1.8. Karaoğlan Yatırı

Karaoğlan Yatırı, Balıkesir ilinin merkez ilçesi Karesi'nin Karaoğlan Mahallesi'nde bulunan Karaoğlan Cami'nin bahçesinde yer almaktadır. Hayatı ve kimliği hakkında kaynaklardan yapılan araştırmada ve yapılan görüşmelerde herhangi bir bilgiye rastlanmamaktadır. Karaoğlan'ın kabrinde bulunan mezar taşındaki bilgiye göre, kabirde bulunan zatın adının Karaoğlan olduğu, bu bölgeye Ertuğrul Gazi ile gelen Türk akıncılarından olduğu, Karesi şehrinin kurucusu Kara İsa Bey'in babası olduğu söylenmektedir. Mezar taşında yazılan Kara İsa Bey'in babası olduğuna dair bilgi yapılan görüşmelerde sorulduğunda muhtelif olduğu ve herhangi bir kaynağa rastlanılmadığı söylenmiştir. Karaoğlan Cami'nin Karaoğlan tarafından yaptırıldığı söylenmekte olup caminin üstündeki levhada yapım yılı olarak 1325 tarihi yazmaktadır. Yapılan görüşmelerde Karaoğlan kabrinin ve kabrin yanında bulunan kabirlerin ve çevresinde yapılan inşalarda çıkan kemiklerden de hareketle buranın eski bir mezarlık yeri olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Günümüzde Karaoğlan Cami'ne ibadete gelen kimselerin ve buradan geçen kişilerin kabir için dua ettiği görülmektedir. Ziyaret sebebi olarak önemli bir zat olması aktarılmıştır. Ziyaret esnasında saygısızlık ve taşkınlık yapılmaması, kirletilmemesi, bağırlanması gibi kabir ziyaretlerine

uymayacak olumsuz davranışlar hoş karşılanmamakta ve yapılmaması buranın yasakları olarak aktarılmıştır. Kabrin temizlik ve bakımını bağlı bulunduğu belediye tarafından yapılmaktadır (KK59, KK60, KK3).

Şekil 16. Karaoğlan Yatırı Görünümü

4.1.1.9. Zağnos Paşa Türbesi

Türbe, Balıkesir ilinin Karesi ilçesi Hisariçi Mahallesi, Turan Caddesi ile Zağnos Paşa Caddesi kesiminde, Zağnos Paşa Cami Külliyesi alanında bulunmaktadır. Türbenin içerisine bakıldığında Zağnos Paşa'ya ve Zağnos Paşa'nın ikinci eşi, Oruç Gazi Bey'in kızı olan Sitti Nefise Hatun'a ait birer sanduka olduğu görülmektedir. Fatih Sultan Mehmet ile Zağnos Paşa'nın kızının evliliği dolayısıyla Zağnos Paşa, Fatih Sultan Mehmet'in kayınpederi, Nefise Sultan da Fatih Sultan Mehmed'in kayınvalidesi olmaktadır. Türbenin dışında bulunan alanda kabirleri bulunan kişilerin, Zağnos Paşa'nın aile fertlerinin kabirleri olduğu aktarılmıştır. Türbenin dış yazısında Zağnos Paşa Türbesi'nin de Zağnos Paşa Cami gibi deprem dolayısıyla tuğladan yapılmış olan orijinalinin yıkılmış olduğunu, orijinaline uygun olarak tekrar yapıldığını, kapısı üzerindeki yazıda 1913 tarihi bulunmuş olduğu yazmaktadır (KK2).

Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'un fethi için yaptırmış olduğu hisardaki Zağnos Paşa Kalesi'nin kitabesinde "Allah tarafından ikram edilen kul en büyük vezir"

ibaresinden anlaşılacağı üzere devlet erkânından olduğu ve vezirlik yapmasının yanında İstanbul'un fethinde de önemli rol oynaması ve gayretinden ötürü övülmüş olduğu görülmektedir. (Uzunçarşılı, 1999, s.121-124).

Sekizgen planlı yapının her köşesinde bir sütun bulunmakta ve bu sütunları birleştiren kemerlerde, ahşap Bağdadi bir kubbeyi taşımakta olup etrafı camlarla kapatılmıştır. Eskiden burayı bekleyen türbedar ve Kur'an okuyan Cüzhan'ların görev yaptığı, türbenin dışında asılı olan bilgilendirme yazısında yazmaktadır. Dış levhasında İkinci Sultan Murad'ın damadı, Fatih Sultan Mehmet'in hem kayınpederi hem de veziri olduğu bilgisi de yer almaktadır. Türbenin içerisinde seccade, dini kitaplar gibi ibadet edilebilecek malzemeler, dua edilebilecek yer ve oturulabilecek şekilde tabureler bulunmaktadır. Günümüzde aktif olarak ziyaret edilmekte olup, sıkıntısı olanların ya da istekleri olanların türbe etrafında üç kez dönerek dualarını niyaz ettiği yapılan katılımlı gözlemlerde görülmüştür.

Türbe adını içinde yatan zattan almaktadır. Burayı ziyaret ile ilgili türbe içerisinde kirletilmemesi, ayakkabı ile basılmaması gibi türbe ziyaretleri esnasında uygulanan kurallara hassasiyet gösterilmesi uyarıları türbe içerisinde yazmaktadır. Konum olarak şehrin kent meydanında yer almasından dolayı fazlaca ziyaretçisi bulunmaktadır. Günün hemen her saati türbe yanında ya da önünde dua eden kişileri görmek mümkündür. Her kitleden hemen hemen herkesin ziyaret ettiği görülmektedir. Yapılan katılımlı gözlemlerde bazı insanların burada bir takım istek ve dileklerde bulunduğu ve bunu yaparken elleri havada türbenin etrafında üç kere döndüğü görülmüştür. Aynı zamanda başka zamanlarda yapılan gözlemlerde yine bazı ziyaretçilerin dua ederken türbe etrafında döndüğüne rastlanmıştır. Ziyaretçilerin türbeyi isteği ne ise o doğrultuda ziyaret edip dua ettiği aktarılmıştır. Evlenmek isteyen evlenmesi, çocuk sahibi olmak isteyen çocuk sahibi olması, mülk isteyen mal sahibi olması vb. sebepler için dua edilmektedir. Ziyaret için herhangi bir saat ya da gün uygulamasına rastlanmayıp, her zaman ziyaret edilebilmektedir. Faklı zamanlarda yapılan gözlemlerde türbe içerisinde hayır için Kur'an-ı Kerim okutulduğu gözlenmiştir. Türbenin ve etrafında bulunan mezarların temizlik, bakım ve onarımı bağlı bulunduğu ilçe belediyesi tarafından yapılmaktadır (KK2, KK1, KK3).

Şekil 17. Zağnos Paşa Türbesi Dış Görünümü

Şekil 18. Zağnos Paşa Türbesi İç Görünümü

4.1.1.10. Hoca Sinan Efendi (Muarrifoğlu) / Kız Dedesi Türbesi

Kız Dedesi Türbesi, Balıkesir ilinin Karesi ilçesi Ali Hikmet Paşa Mahallesi Dede Sokak'ta Kız Dedesi Cami'nin yanında bulunmaktadır. Türbenin dışında yazan yazıdan anlaşıldığı üzere mezarının kireç ve kum karışımı ile yapılmış olup kabrinin başında kimliğini belirten yarı gömülü vaziyette kitabe bulunmaktadır. Türbenin girişindeki tabelada adı Kız Dedesi olarak yazmakta olsa da başucundaki kitabede adının Sinan Efendi olduğu belirtilmektedir. Hoca Sinan Efendi, döneminin değerli bilginlerinden olup doğum ve ölüm tarihi hakkında bilgi bulunmamakta, yalnızca II. Bayezid'in hocası olduğu bilindiği için yaşadığı dönem tahmin edilmektedir. Balıkesir'in eski sicil kayıtlarında Sinan Efendi'nin buralı olduğu ve mahkeme kayıtlarında adının Hoca Sinan ya da Hoca Sinan Efendi diye geçtiği bilinmektedir. Türbesindeki kitabede, Hoca Sinan Efendi'nin zamanın usulü ile derece tahsilini yaptıktan sonra devrinin ünlü bilginlerinden Hızır Bey'den tahsilini tamamlayarak diplomasını aldığı, ilmi araştırmalar yaparak bu alanda fikir ve mütalaaları dikkat nazarını çekerek ünlü olduğu, bazı medreselerde müderrislik yaptığı yazmaktadır. İlmi değer ve kudreti anlaşılarak II. Bayezid'in muallimi olduğu, Muarrifoğlu'nun geniş bilgisi ve temiz ahlakı ile de hayatının devamı müddetince Sultan Bayezid'in muallimi olduğu halde padişahın iltifatından uzak kalmamış ve her zaman kendisine saygı gösterilmiş olduğu, bu muhabbeti ve saygısından dolayı padişahın hocasına, üç köy hediye verdiği türbenin dışında bulunan kitabe de yazan bilgiler arasındadır.

Hoca Sinan Efendi'ye Kız Dedesi denilmesi olayı ise kitabesinden anlaşıldığı üzere bundan 84 yıl önceye bakıldığında türbenin bulunduğu yerde Garipler Mezarlığı yer almakta (günümüzde mezarlık alanı bulunmamakta olup yalnızca bu türbe bulunmaktadır) olduğu, bir gün bu kabristanlığa yakınlarından birini ziyaret etmek için gelen bir kişi dönerken Sinan Efendi'nin ruhuna da bir Fatiha okumak ister. Okuduktan sonra türbenin kapısında kitabe kısmının boş olduğunu görür ve etrafında bulunan kabirlerden birinin mezar taşını kitabe kısmına koyar. Koyduğu bu kitabe Tefvik Efendi adında bir kişinin kızına ait olup zamanla burada bulunan Hoca Sinan Efendi'ye Kız Dedesi isminin söylendiği rivayet edilmiştir şeklinde kitabede geçmektedir. Türbenin dışında yazan yazıdan bu anlaşılsa da ismi ile ilgili çeşitli rivayetler bulunmaktadır.

Yöre halkının hastalıklara şifa bulma, çocuğu askerden sağ salim dönme, evlenmek isteyen ama evlenememiş olan kızların evlenmesi gibi birçok sebepten ötürü ziyaret ettiği görülmektedir. Özellikle kızlar tarafından yoğun ziyaret edildiği görülür. Evlenmek isteyen genç kızlar abdest alır, namaz kılar, türbenin etrafında üç kez döner ve dua eder. Daha sonra bu kişilerin muradına erdiği ve yuva kurdukları söylenmektedir. Evlenmiş olan kişiler buraya gelerek hayır için ikramda bulunurlar (Akyalçın, 1998, s. 71-72).

Ziyaret yeri günümüzde bölge halkı tarafından ziyaret edildiği ve halk arasında ismi Kız Dedesi olarak anıldığı bilinmektedir. Zatin çevrede oturan bazı kimseler tarafından mezarından çıkıp gelinlikle gezmiş olduğu görülmesi üzerine Kız Dedesi olarak adlandırıldığı da anlatılanlar arasında yer almaktadır. İyi bir zat olarak anlatılmaktadır. Türbenin bulunduğu yer daha önceden Garipler Mezarlığı'nın bulunduğu alan iken sonradan bu mezarlık alanının taşınması üzerine yalnızca Kız Dedesi'nin kabri kalmıştır. Birçok ziyaret yerinde bulunan evliyaların kabrinin kaldırılma konusunda zatin keramet gösterdiği anlatılmakta ve yerini koruduğu halk tarafından bilinmektedir. Yapılan görüşmelerde KK52'nin söylemine göre türbenin Türkiye'de bulunan türbeler önem sıralamasına göre 254. türbe olmasından dolayı önem verilen bir yer olduğu ve burayı tanınırlık açısından önemli kıldığı aktarılmıştır. Türbeyi sadece Balıkesir halkı değil çevre illerden de (Bursa, Manisa vb.) ziyarete gelen ziyaretçilerinin olduğu söylenmektedir. Ziyaret zamanı ile ilgili hemen hemen hergün ziyaretçisi olduğu ve ziyaret edildiği ancak özel günlerde (bayram günleri, kandil günleri vb.) daha çok ziyaretçi gelmiş olduğu görülmektedir. Genelde ziyaret esnasında dua etmek, Kuran-ı Kerim okumak, namaz kılmak, türbe etrafında üç kez dönmek gibi uygulamalar yapılmaktadır. Önceden mum yakılıp dilekler için para atılırken türbeye uyarı levhalarının (Ek 3) asılması üzerine türbe dışında günümüzde bu davranışların yapılmadığı ancak kabrin başında hala yanık mumların olmasından içerisinde yapıldığı anlaşılabilmektedir. Şifa arayanlar, çocuğu olmayanlar, hasta olanlar, evlenmek isteyenler burayı ziyaret etmektedir. Türbenin ve bahçenin bakım ve temizlik hizmetleri bağlı bulunduğu belediye tarafından yapılmaktadır (KK52, KK1, KK53, KK2).

Şekil 19. Hoca Sinan Efendi (Muarrifoğlu) Türbesi Dış Görünümü

Şekil 20. Hoca Sinan Efendi (Muarrifoğlu) Türbesi İç Görünümü

4.1.1.11. Karamani Mehmet Efendi Yatırı

Karamani Mehmet Efendi Yatırı, Balıkesir merkez ilçesi olan Karesi'nin Hisariçi Mahallesi, Yaymacılar Caddesi, Ahmet Bey Cami yanında yer almaktadır. Cadde üzerinde ve çok merkezi bir yerde konumlandığı için insanlar tarafından çokça durulup dua edildiği görülmektedir. Kabrin cadde üstü tarafında bulunan bilgilendirme levhasında isminin Reis-ül Ulema Umdet-ül Meşayih Şeyh Karamani Mehmet Efendi yazmaktadır. Doğum tarihi hakkında bir bilgi olmayıp mezar taşında vefat tarihi olarak 1713 yazmaktadır. Yatırın ön kısmında bir hayrat çeşme bulunmaktadır. Çeşmeden yararlananların durup zat için de dua ettiği yapılan katılımlı gözlemlerde tespit edilmiştir.

Karamani Mehmet Efendi hakkında aydınlatıcı bir bilgiye ulaşılamamış olup yalnızca mahkeme kayıtlarında babasının adının 'Veliyüddin' olduğu ve Mehmet Efendi'nin muhterem, yüksek mevki sahibi ve 'Şeyhlerin Ulusu' ünvanı olduğu bilinmektedir. Vefat ettiği zaman herhangi bir resmi görevinin olmadığı belirtilmektedir (Akpınarlı, 1973, s. 43-44).

Yatır adını yattığı zattan almaktadır. Görüşmelerde Karamani Mehmet Efendi'nin vefat ettiği zamanda kabrinin bulunduğu alanın mezarlık alanı olduğu bilgisi aktarılmıştır. Ancak günümüzde yerleşim yeri olup bu alanda yalnızca birkaç mezar olduğu görülmektedir. Yatırın bulunduğu yerdeki esnaflar tarafından saygı duyulduğu ve dua edildiği bilinmektedir. Esnafın dükkânlarını açmadan önce üç İhlas Suresi ve bir Fatiha Suresi okuduğu söylenmektedir. Buranın ziyareti ile ilgili özel bir gün bulunmamakta ve her gün ziyaret edilebilmektedir. Saygı duyulan önemli bir şahsiyet olduğu için dua edilmiş olduğu söylenmektedir. Ziyaretçilerin dileği ne ise onun için ziyaret ettiği aktarılmıştır. Özellikle çevresinde bulunan dükkân sahiplerinin işlerinin rast gitmesi için güne başlamadan ziyaret etmektedir. Kabrin temizlik, bakım ve onarım işlemleri bağlı bulunduğu ilçe belediyesi tarafından yapılmaktadır (KK2, KK4, KK7).

Şekil 21. Karamani Mehmet Efendi Yatırı Dış Görünümü

Şekil 22. Karamani Mehmet Efendi Yatırı İç Görünümü

4.1.1.12. Arap Kılıcı Dedesi Türbesi

Türbe, Balıkesir merkez ilçesi olan Karesi'nin Karesi Mahallesi, Hoca Kuyusu Sokak'ta 42 numaralı apartmanın bitişiğinde yer almaktadır. Türbenin dışında yazan bilgilere göre, Arabistan'dan geldiği için Arap Kılıcı Dede denilmektedir. Kılıcı Dede'nin Karakeçili yörüklerinden olduğu, o dönemde Karakeçili yörüklerinin Osmanlı Devleti'ne vergi olarak kıl vermesi ve bu kıl vergilerini de toplama görevinin Kılıcı Dede'ye ait olmasından ötürü ismi Arap Kılıcı Dede olarak zikredilmektedir. Doğum ve ölüm tarihleri hakkında bilgi bulunmamakta olup Osmanlı Devleti döneminde yaşadığı bilgisi ile sınırlı olarak kalınmıştır. Burada vefat etmiş olduğundan na'sı evinin bulunduğu yere defnedildiği aktarılmıştır (KK1, KK4).

Günümüzde yatıra dua etmek için gelenlerin olduğu görülmektedir. Ziyaret için her gün ziyaret edilebilmektedir. Özellikle Hıdırellez zamanı yoğun bir şekilde ziyaretçisi mevcuttur. Yakın zaman öncesine kadar (on yıl önce) gelen ziyaretçilerin buraya dilek ve istekte bulunup para attığı ve tesbih, seccade vb. eşyaları türbeye bazıları hayır bazıları ise dileğinin kabul olması için getirip bıraktığı söylenmektedir. Ancak türbeye on yıl önce bakım yaptırılıp bakımdan sonra türbe etrafının komple kapatılması ile bu davranışların son bulduğu ve günümüzde yapılmadığı aktarılmıştır. Türbe onarım ve bakımı hayırseverler ve muhtarlık tarafından yapıldığı söylenmiştir. Türbenin günümüzde bakım, temizlik, onarım işlemleri muhtarlık tarafından yapıldığı söylenmiştir. Ziyaretçiler, mahalle sakinleri ve önceden beri tanıyan civar mahallelerden gelen insanlardan oluşmaktadır. Buraya gelenlerin türbeye, tesbih, tülbent ve para koyduğu söylenmektedir. Çocuğu olmayanların evlat sahibi olmak için, evi olmayanların ev sahibi olması, arabası olmayanların araç sahibi olabilmesi, eşinden ayrılmış olup tekrar barışmak isteyenlerin buraya gelip dua ettiği, istekte bulunduğu ve adak adadığı görülmektedir. Ancak dilenen adakların burada kesilmesi gibi bir uygulama görülmemiş ve aktarılmamıştır. Görüşmelerde söylenilen dileklerin kabulü için seccade, tesbih, tülbent gibi malzemelerin adak için getirildiği söylenmiştir (KK1, KK4).

Şekil 23. Arap Kılıcı Dedesi Türbesi Dış Görünümü

Şekil 24. Arap Kılıcı Dedesi Türbesi İç Görünümü

4.1.1.13. Karaman Dede Türbesi

Karaman Dede'nin, Balıkesir merkez ilçesi olan Karesi'nin Tatlıpınar Mahallesi'nin kuzeydoğusunda bulunan Karamanardı mevkiinde tepelik alanın en üst noktasında kabri bulunmaktadır. Tepelik alanın tamamı ağaçlarla kaplı olduğu

görülmektedir. Türbenin içerisinde zatin kabri ve bunun etrafında ibadet yapılabilecek alan ve ibadet yapmaya yardımcı seccade, tesbih gibi materyaller ve kabri sulamak için kapı arkasında köşede kap olduğu görülmektedir. Türbenin dış kısmında bulunan düzlük alanda dede hayrı için ocak kurabilecek yemek yapmak (pilav, keşkek, lokma vb.) için ve yemek yapıp dağıtmaya uygun şekilde alan görülmektedir.

Ziyaret yerinin bulunduğu Tatlıpınar Mahallesi'nin adı önceden Veli Yusufklar olarak geçmekte olup daha sonra bu yerleşke Deli Yusufklar olarak değişmiş, yetmiş dört yıl önce de günümüzde adı olan Tatlıpınar adını almıştır. Bu adı alması ise yerleşkenin Veli Efendi'nin yaşadığı yerde adına atfedilen bir pınar yani Velipınarı olması ve suyunun tatlı olmasından gelmektedir. Veli ve Yusuf adlı kişiler bu yerleşkeye ilk yerleşen köy kurucularından olduğuna inanılır. Bunlar vefat ettikten sonra Veli Efendi, Karababa Dedesi Türbesi'nin bulunduğu yere, Yusuf Efendi ise Karaman Dede'nin türbesinin bulunduğu yere defnedilir. Bu şahsiyetler halk arasında ermiş, saygıdeğer insanlar olarak bilindiği için daha sonradan burayı türbe halinde yaptırılır. Ziyaret yeri hem burada yaşayan insanlar ve civar yerleşkelerden gelen kişiler tarafından ziyaret edilmektedir. Özellikle yılın belli zamanlarında Karaman Dede ve Karababa Dedesi için hayırlar yapılmakta ve ziyaretler gerçekleştirilmektedir. Bu hayırlar lokma, bulgur pilavı gibi yemek hayrı olduğu görülmektedir. Ziyaret esnasında yapılan uygulamalar, dua etme, türbenin etrafında dönme, para atma, mum yakma, adak adama ya da yemek hayırları yapma olarak karşımıza çıkmaktadır. İnsanların ihtiyacı ne ise o doğrultuda dua ettiği, derdi olanın sıkıntısının geçmesi için, borcu olanın borcunun bitmesi, çocuğu olmayanın çocuk sahibi olmak istemesi gibi sebeplerle ziyaret edildiği görülmektedir. Ziyaret yerinin bulunduğu alanda, türbenin yanından ya da çevresinden ağaç kesilmez, kesilir ise olumsuzluk olacağına inanılmaktadır. Ziyaret yerinin bakım ve temizlik konusunda mahalle sakinleri ilgilenmekte ancak son birkaç yıldır salgın nedeniyle türbenin bulunduğu yer de tepelik ve araç yolu olmadığı için gidişler kısıtlı kalmış ve türbe günümüz haliyle bakımsız olarak karşımıza çıkmaktadır (KK80, KK81, KK82, KK83).

Şekil 25. Karaman Dede Türbesi Dış Görünümü

Şekil 26. Karaman Dede Türbesi İç Görünümü

4.1.1.14. Ziyaretli Yatırı

Ziyaretli Yatırı, Balıkesir ilinin merkez ilçesi Karesi'nin kırsal mahallesi olan Ziyaretli yerleşkesinin içinde bulunan mezarlık alanının eski mezarlık alanında bulunmaktadır. Mahallenin iç kısmında iki alan bulunmakta olup biri yeni mezarlık alanı ikincisi ise eski mezarların bulunduğu eski mezarlık alanı diye geçmekte ve ağaçlık alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Alanın ağaçlarla kaplı ve yüzeysel olarak bakımsız olduğu görülmekte olup halk arasında buradan herhangi bir şey alınmasının olumsuzluk getireceğine inanıldığı için alandan ağaç, çalı, çırpı hiçbir şey kaldırılmamaktadır. Günümüzden altmış yıl öncesinde mezarlıkta bulunan çam ağaçlarının dikildiği bilinmektedir. Görüşme yapmış olduğumuz kişilerden bir tanesinin de burada kendi elleri ile ağaç diktiğini söylemiştir. Buradan ağaç, çalı vb. herhangi bir şeyin evine götürenin, yakanın ocağının söneceğine inanılmaktadır. Burada yatan zatın hakkında bilgi bulunmamakta, mahalle sakinleri tarafından yatır diye bilinmektedir. Kabir de bulunan eski ve yeni mezar taşında zat ile ilgili herhangi bir bilgi yazmamaktadır. Mahalle sakinleri tarafından günümüzden yaklaşık elli, altmış yıl öncesinde büyüklerin anlatımına göre (görüşme yapılan kişilerin büyük dedelerinin onlar çocukken yaptığı anlatımlarda) burada yatan zatın adı Sarı Ali Dede olarak bilinmekte olup köy hayırları bu isme yapıldığı ve sürekli ziyaret edildiği belirtilmiştir. Yağmur yağmadığı ya da yıl kurak geçtiğinde yağmur yağması için kabrin yanına gidilip kabrin başucunda bulunan sarıklı taş alınıp, köy meydanında bulunan çeşmede yıkanır, mahallede bu işi yapmakla görevli olan aile bu işi yaptıktan sonra iki rekât namaz kılar ve taşı yerine yerleştirir. Bu işi sabah namazı vakti yapar ve bundan sonra yağmur yağdığı söylenmektedir. Ziyaretli Mahallesi'nde yaşayan bazı insanların bu bölgede bu şahsiyeti görüp konuşması da dedenin kerameti olarak anlatılmaktadır. Hem mahalle sakinleri hem de civar mahalle ve bölgelerden (Bursa, İzmir vb.) ziyaret edildiği söylenmektedir. Yakın köylerden gelen insanların burada yemek yaptığı ve bulgur pilavı pişirilerek dağıtıldığı özellikle Hıdırellez zamanı buna özen gösterildiği belirtilmiştir. Kabrin ziyaretçileri tarafından kabir etrafında oturma yerinin olması, mezarı sulamak için su kabının bulunması, kabrin etrafında ve üstünde ibadet etmek için başörtüsü, tesbih ve seccadenin bulunduğu görülmektedir. Kabrin üzerinde ziyaretçiler tarafından bırakılan materyallere bakıldığında burada adak adandığı, namaz kılındığı ve ibadet edildiği açıkça anlaşılmaktadır. Baş kısmında ağaçta tülbent ya da yazma diyebileceğimiz dilek ve dua için kullanılan bez görülmekle

birlikte kabrin üzerinde bulunan ağaçta bebek ve beşiğinin olması burayı ziyaret eden ziyaretçilerinin arasında çocuğu olmayanın çocuğu olması için dua ve istekte bulunmuş olduğu anlaşılmaktadır. Kabirde bebek beşiği kurulduğunda bebeğin olacağına inanılmaktadır. Kabre bağlanan tülbentlerin dilekler için olduğu bunların ise kişinin isteği ne ise ona göre şekillendiği yani evlenmek isteyenlerin evlenmesini dilemesi üzerine çaput bağlaması ya da mülk sahibi olmak isteyenlerin mülk sahibi olabilmesi için çaput bağlaması vb. sebeplerle bağlanmaktadır. Ziyaret yeri her zaman diliminde ziyaret edilebilmektedir (KK84, KK85, KK86).

Şekil 27. Ziyaretli Yatırı Dış Görünümü

Şekil 28. Ziyaretli Yatırı Dilek Bebek Beşiği

4.1.1.15. Dede Taşı Yatırı

Dede Taşı Yatırı'nın, Balıkesir merkez ilçesi olan Karesi'nin Bakacak Mahallesi'nin kuzeyinde Dedebayırı Orta Tepe Tuzlacık mevkiinde olan tepenin en üst noktasında kabrinin olduğuna inanılmaktadır. Mahalle sakinleri tarafından dede diye anılmakta ve kabrinin bulunduğu alanda taş üstünde olduğu için Dede Taşı olarak anılmaktadır. Tepe noktasında iki alan bulunmakta olup birinin kabrin olduğu mezar yeri diğerinin ise kurban yeri ve adak noktası olarak kullanılmaktadır. Dedenin ismi ya da hayatı ile ilgili bilgi bulunmamaktadır. Mahalle sakinleri ve civar bölgelerden ziyaret edildiği bilinmektedir. Ziyaret yeri açık bir alan olduğu için ziyaretçiler her zaman diliminde ziyaret edebilmektedir. Görüşmelerde bu bölgenin birinci derece sit alanı ilan edilmiş bir yer olduğu aktarılmıştır. Burayı ziyaret eden kişilerin burada dileği doğrultusunda duasını yaptığı, buraya para attığı, adak adadığı söylenmektedir. Ziyaretçilerin burayı çocuk istemek, evlenmek, mülk sahibi olmak, borçlarından kurtulma vb. sebeplerle ziyaret ettiği söylenmiştir. Çocuğu olmayanların buraya gelip çocuk beşiği kurarak, çocuğu olması için dua etmektedir. Ziyaretçilerin adak olarak horoz adanıp gerçekleşince adağını burada kestiği anlatılmaktadır. Bu yapılan

uygulamalar bütün ziyaretçiler tarafından olmayıp sadece buraya çıkıp dua eden ya da ziyaret amacıyla gelenler tarafından yapılmaktadır (KK87, KK88, KK89, KK90).

Şekil 29. Dede Taşı Yatırı Dış Görünümü

Şekil 30. Dede Taşı Yatırı Üstten Görünümü

Şekil 31. Dede Taşı Yatırı Üstten Görünümü

4.1.1.16. Kara Baba Dedesi Türbesi

Kara Baba Dedesi Türbesi, Balıkesir merkez ilçesi olan Karesi'nin Tatlıpınar Mahallesi'nin güneyinde mahalle mezarlığının olduğu alandan Yenice İskender istikametinde yaklaşık beş yüz metre ilerisinde tepelik alanda bulunmaktadır. Türbenin bulunduğu alan düz olup türbenin yanında iki tane ağaç bulunmaktadır.

Karaman Dede Türbesi ile Kara Baba Dede Türbesi için yapılan görüşmelerde anlatılan hikâye aynı olup anlatılar iki şahsın hikâyesinin birleşmiş olduğunu göstermektedir. Anlatılan tek bir hikâye olup iki zatta bu hikaye de birleşmiştir. Ziyaret yerinin bulunduğu Tatlıpınar Mahallesi'nin adı önceden Veli Yusufklar olarak geçmekte iken daha sonra bu yerleşke Deli Yusufklar olarak ismi değişmiş, yetmiş dört yıl önce de günümüzde adı olan Tatlıpınar adını almıştır. Bu adı alması ise yerleşkenin Veli Efendi'nin yaşadığı yerde adına atfedilen bir pınar yani Velipınarı olması ve suyunun tatlı olmasından gelmektedir. Veli ve Yusuf adlı kişiler bu yerleşkeye ilk yerleşen köy kurucularından olduğuna inanılır. Bunlar vefat ettikten sonra Veli Efendi yani Kara Baba Dedesi Türbesi'nin bulunduğu yere, Yusuf Efendi ise Karaman Dede'nin türbesinin bulunduğu yere defnedilir. Bu şahsiyetler halk arasında ermiş,

saygıdeğer insanlar olarak bilindiği için daha sonradan burayı türbe halinde yaptırılır. Ziyaret yeri hem burada yaşayan insanlar ve civar yerleşkelerden gelen kişiler tarafından ziyaret edilmektedir. Özellikle yılın belli zamanlarında Karaman Dede ve Kara Baba Dedesi için hayırlar yapılmakta ve ziyaret edilmektedir. Ziyaret esnasında yapılan uygulamalar, dua etme, türbenin etrafında dönme, para atma, mum yakma, adak adama ya da yemek hayırları yapma olarak karşımıza çıkmaktadır. İnsanların ihtiyacı ne ise o doğrultuda dua ettiği, derdi olanın sıkıntısının geçmesi için, borcu olanın borcunun bitmesi, çocuğu olmayanın çocuk sahibi olmak istemesi gibi sebeplerle ziyaret edildiği görülmektedir. Ziyaret yerinin bulunduğu alanda, türbenin yanından ya da çevresinden ağaç kesilmez, kesilir ise olumsuzluk olacağına inanılmaktadır. Ziyaret yerinin bakım ve temizlik konusunda mahalle sakinleri ilgilenmekte ancak son birkaç yıldır salgın nedeniyle türbenin bulunduğu yer de tepelik ve araç yolu olmadığı için gidişler kısıtlı kalmış ve türbe günümüz haliyle bakımsız olarak karşımıza çıkmaktadır. Mahalle sakinleri tarafından her yıl dede hayrı yapılmakta olup ismi de Kara Baba Dedesi hayrı olarak anılmaktadır. Bu hayrın, lokma, bulgur pilavı gibi yemek hayrı olduğu görülmektedir (KK80, KK81, KK82, KK83).

Şekil 32. Kara Baba Dedesi Türbesi Dış Görünümü

Şekil 33. Kara Baba Dedesi Türbesi İç Görünümü

4.1.1.17. Karabeyler Yağmur Duası Taşı ve Şifalı Su

Balıkesir merkez ilçesi olan Karesi'nin Karabeyler Mahallesi'nin güneybatı çıkışında şifalı su ve bu suyun önünde olan yolun karşısında yağmur duası taşı bulunmaktadır. İki ziyaret noktası da birbirine su taşıyabilecek kadar yakındır. İki ziyaret noktasının da baş kısmında ağaç bulunmaktadır. Mahalle sakinleri tarafından suyun şifalı olduğuna inanılmakta ziyaret edilmekte ve ziyaret edenlerin burada bulunan su ve çamurdan istifade ettiği ve istekler için yanında bulunan ağaca da çaput bağlandığı bilinmektedir. Çaputların hastalığın iyileşmesi dileği için bağlanmaktadır. İnsanların burada istek ve dilekler için suya madeni para atıldığı da söylenmektedir. Diğer ziyaret noktası olan Yağmur duası taşı ise kurak geçen ve yağmurun yağmadığı zamanlarda mahalle sakinlerinin toplanıp bu taşta su taşıdığı ve yağmurun yağması için dua edildiği bilinmektedir. Mahalle sakinleri yağmur duası taşının etrafında toplanıp, şifalı su olan çeşmeden bu taşta su taşır ve toplu olarak yağmur yağması için burada dua edilir. Mahalle sakinlerinin anlatımına göre bu taşta su doldurulup dua edildiğinde yağmur yağmaktadır (KK12, KK13).

Ziyaret yerlerinin isimleri halk tarafından Şifalı Su ve Yağmur Taşı diye anılmaktadır. Ziyaret yerlerinin ihtiyaç hâsıl olduğunda ziyaret edildiği bilinmektedir. Ziyaret yerlerinin daha çok mahalle sakinleri tarafından ziyaret edilmektedir. Burayı ziyaret amacı olarak, yağmur duası taşına gitmek için kurak ve yağışsız zaman olması, şifalı su için ise hastalıkların baş göstermesi (cilt hastalıklarının sedef, egzama, mantar vb.) üzerine ihtiyaç zamanında gidildiği belirtilmiştir. Ziyaret yerlerinin bakım ve onarım işleri muhtarlık tarafından yürütülmektedir (KK12, KK13).

Şekil 34. Karabeyler Yağmur Duası Taşı Görünümü

Şekil 35. Karabeyler Şifalı Su Görünümü

4.1.1.18. Arap Dede Yatırı

Arap Dede Yatırı, Balıkesir merkez ilçesi olan Karesi'nin Yeşilova Mahallesi'nin içerisinde bulunan hafif tepe olan ağaçlık alanın üzerinde bulunmaktadır. Kabrin olduğuna inanılan yerin yanında bir meşe ağacı ve diğer yanında adanılan adakların kesildiği bir taş bulunmaktadır. Yatan kişi ile ilgili bilgi bulunmamakta olup mahalle sakinlerinden edinilen bilgiler aktarılmıştır. Mahalle sakinleri tarafından Yeşilova Mahallesi'nin bir kilometre ilerisinde bulunan tepenin üzerinde iki dede yatırı daha olduğu (Kale Dede), bunlara üç dedeler denilmekte ve birbirini görüp etkileşim içinde olduğuna inanılmaktadır. Günümüzde üçünün olduğu yer de kazılarak tahrip edilmiş olduğu görülmektedir. Mahalle sakinleri Arap Dede'nin na'sının burada bulunan meşe ağacının altında olduğuna kesin olarak inanmaktadır (KK14, KK15).

Ziyaret yerinin adı Arap Dede diye anılmaktadır. Hastalıkların şifa bulduğuna ve burada yatan dedenin kerameti olduğuna inanılmaktadır. Kısa bir süre önce tahrip edilmemiş olduğu zamanda yatır aktif olarak ziyaret edildiği aktarılmıştır. Arap Dede'yi genelde çocuğunun bir engeli olanların ziyaret ettiği anlatılmaktadır. Çocuğunda konuşma problemi olan, konuşamayan ya da herhangi bir engeli olanları buraya gelip dilek dileyip dua ettiği adak adadığı ve duası kabul olanların gelip kabrin

yanında bulunan taşta adağını yerine getirip hayır yaptığı bilinmektedir. Adak olarak genellikle horoz adanmaktadır. Hayır, olarak ise bu horozun kesilip dağıtıldığı, soğan dağıtıldığı ve yemek dağıtımının yapıldığı aktarılmıştır. Günümüzde ziyaret edilmemekte ancak mahalle sakinleri tarafından hala saygı duyulduğu görülmektedir (KK14, KK15).

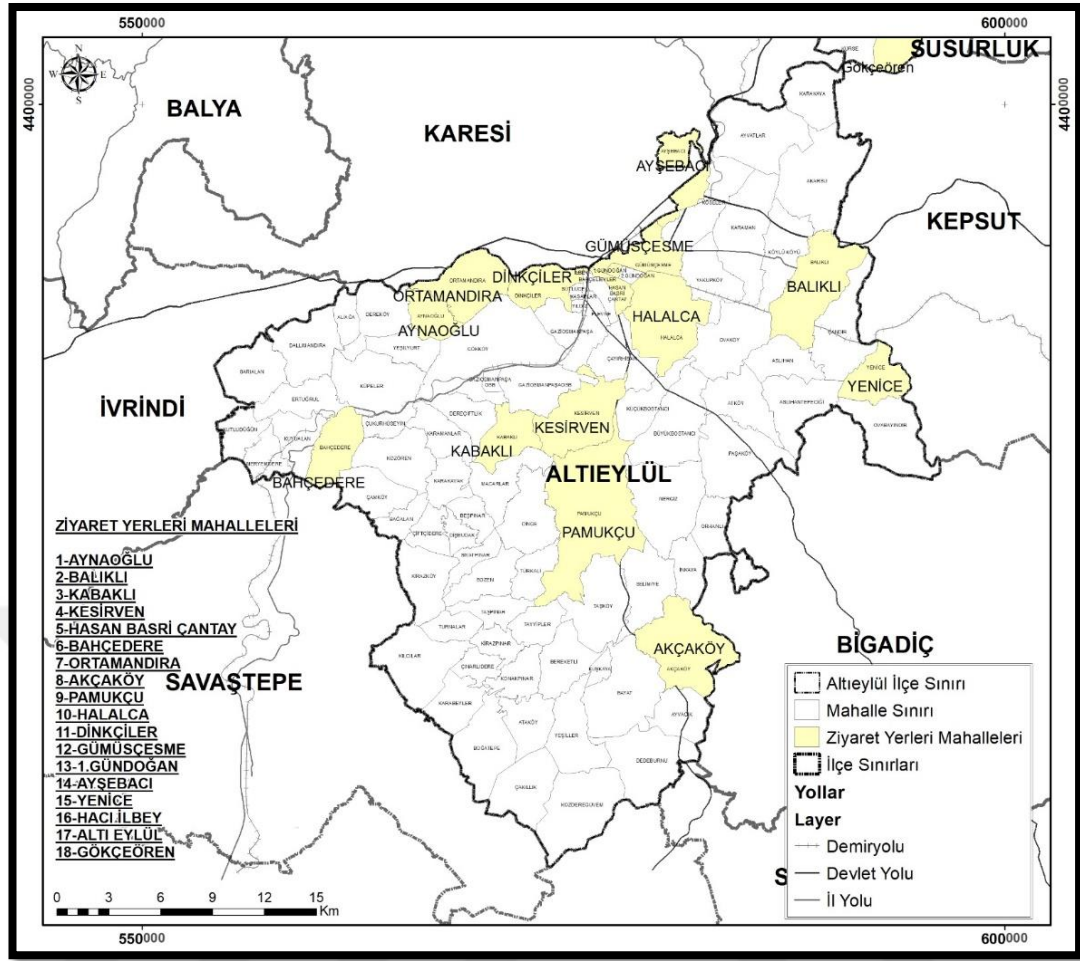
şekil 36. Arap Dede Yatırı Görünümü

Şekil 37. Arap Dede Yatırı Adak Kesim Taşı Görünümü

4.1.2. Altıeylül İlçesinde Bulunan Ziyaret Yerleri

Balıkesir ilinin merkez ilçesi olarak bilinen ve çalışma alanının diğer yarısını kapsayan Altıeylül ilçesinde on üç merkez ve seksen bir kırsal mahalle olmak üzere çalışma toplamda doksan dört mahalleyi kapsamaktadır. Yapılan çalışmada doksan dört mahalleden on sekiz mahallede ziyaret yeri bulunmaktadır. Merkez mahalle olarak, Altıeylül Mahallesi, Hacıilbey Mahallesi, Gümüşçeşme Mahallesi, Dinkçiler Mahallesi, 1. Gündoğan Mahallesi ve Hasan Basri Çantay Mahallesi'nde ziyaret yeri bulunmaktadır. Kırsal mahalle olarak ise, Pamukçu Mahallesi, Balıklı Mahallesi, Kabaklı Mahallesi, Kesirven Mahallesi, Gökçeören Mahallesi, Ayşebacı Mahallesi, Aynaoglu Mahallesi, Bahçedere Mahallesi, Halalca Mahallesi, Yenice Mahallesi, Akçaköy Mahallesi ve Ortamandıra Mahallesi'nde ziyaret yerleri tespit edilmiştir.

Şekil 38. Altıeylül İlçesi Ziyaret Yerleri Haritası

4.1.2.1. Balıca Sultan Türbesi

Balıkesir ilinin Altıeylül ilçesi Hacıilbey Mahallesi, Alan Sokağı'nın meydanında Hacı İlbey Mahallesi Muhtarlığının önünde yer alan Balıca Sultan Türbesi'nin, iç kısmında sağ tarafta Geyikli Baba Sultan, sol tarafta hanımı Balım Sultan'ın kabri bulunmaktadır. Türbenin dışında bulunan yazıda, Geyikli Baba Sultan ve hanımının, Osmanlı Dönemi padişahlarından olan Sultan Orhan zamanında yaşadığı, Balıca Sultan'ın Bursa'nın fethine hocası olan Geyikli Baba Sultan ile katılmış olduğu, Bursa'nın fethinin 6 Nisan 1326 tarihinde gerçekleşmiş olduğundan yaşamının bu döneme denk geldiği yazmaktadır. Ancak doğumu ve ölümü hakkında kesin bilgi bulunmamaktadır (Ayrıl, 1996, s.7). Yazının devamından anlaşıldığı üzere hocası Geyikli Baba Sultan'ın manevi işaretleri ile Balıkesir'e geldiği ve Post Şinasi olarak buraya yerleşmiştir. Buranın manevi şahsiyetlerinden olup birçok öğrenci yetiştirmiştir. Türbenin zamanla harap olması üzerine 1992 yılında Eş-Şeyh Sıddık

Naci Eren Balıkesir-i Hazretleri ve öğrencileri tarafından tamir ve restore edilip ziyarete açılmış olduğu bilinmektedir (KK8).

Balıca Sultan ve eşini, Geyikli Baba irşad görevi için Karesi Beyliği'ne görevlendirir ve burada Karesi Beyliği tarafından Balıca Sultan ve eşine genişçe bir arazi tahsis edilir. Hoca ve eşi gece gündüz çalışarak bu tahsis edilen genişçe araziye büyük bir bağ yapar ve iki yıla bu emeğin mahsullerini toplamaya başlarlar. Bağda yetişen üzümler o kadar tatlı olur ki eken kişinin kerameti olarak dilden dile dolaşır bundan dolayı bal gibi anlamında Balıca Sultan'a bu ismin verildiği bilinmektedir. Bu kadar üne kavuştuktan sonra öğrencileri olur ve bu bağın olduğu yere tekke yapılır lakin tekke zamanla yıkılmış ve günümüzde burada yalnızca türbesi olduğu görülmektedir. Bu sokağın adı tekkeden dolayı "Tekke Alanı Sokak" olarak isimlendirilmiş zamanla değişmiş olup günümüzde "Alan Sokak" olarak geçmektedir (Akyalçın, 1998, s. 48).

Mahalle sakinleri ile yapılan görüşme neticesinde, türbenin adının burada yatan zattan aldığı bilinmekte ve öyle anılmaktadır. Türbe'nin üzerinde yazan yazı haricinde (yukarıda belirtilmektedir) mahalle sakinleri ayrıca tarihi bir bilgiye sahip değildir. Türbede yatan zatların saygıdeğer olduğuna ve çeşitli kerametleri (olumsuzluklardan koruma, hastalıkları iyileştirme, dilekleri yerine getirme vb.) olduğuna inanılmakta olup ziyaret edildiği gözlenmektedir. Ziyaretçiler genellikle mahalle sakinleri, yakın diğer mahallelerden ve başka illerden (Ankara, Bursa, Eskişehir gibi) gelmektedir. Burayı ziyaret esnasında kabir ziyaretleri çerçevesinde olumsuz bir duruma mahal vermeden saygı konusuna dikkat edilerek ziyaret edildiği belirtilmiştir. Hemen hemen her gün ziyaret edilmekte olup genellikle Cuma günleri öğle namazından sonra ziyaret edilmektedir. Ayrıca Hıdırellez (6 Mayıs) zamanı yoğun bir şekilde ziyaret edilmektedir. 2022 yılı Hıdırellez zamanı yaklaşık üç yüz kişinin ziyaret ettiği belirtilmiştir. Ziyaret edenlerin burada namaz kılmak, dua etmek, tesbih çekmek gibi ibadetleri gerçekleştirdiği ve adak adadığı görülmektedir. Adak olarak koyun ya da et adanmış olduğu bilinmekte olup Kurban Bayramı zamanı da buraya et getirilip dağıtılmaktadır. Buraya gelenlerin, iş sahibi olmak, huzurlu olmak, sağlıklı olmak, evlenmemiş olanların evlenebilmesi, askerlik yapanların hayırlı bir şekilde teskere alması gibi çeşitli sebepler ile ziyaret ettiği görülmektedir. Hıdırellez zamanı özellikle istek ve dileklerin türbenin arkasında bulunan ağaçlara dileğini dileyip kâğıtların içine para koyup bağlayıp asmış olduğu ve bu paraların sonradan toplanıp ihtiyaç

sahiplerine dağıtıldığı söylenmiştir. Türbenin her türlü temizlik ve bakım işlemleri muhtarlık tarafından yürütülmektedir (KK5, KK8, KK9).

Şekil 39. Ballica Sultan Türbesinin Dış Görünümü

Şekil 40. Ballica Sultan Türbesinin İç Görünümü

Şekil 41. Balıca Sultan Türbesi Dileklerin Asıldığı Bitkilerin Görünümü (06 Mayıs 2023 / Hıdırellez Günü)

4.1.2.2. Veli Şemsettin Efendi (Ayak Dedesi) Yatırı

Veli Şemsettin Efendi Yatırı, Balıkesir ilinin merkez ilçesi olan Altıeylül’de bulunan Atatürk Parkı ile vergi dairesi arasındaki asfalt yolun ortasında iki çam ağacının altında yatmaktadır. Mezar taşında “Merhum Hasan Basri Çantay’ın beyanına göre II. Murat Devri’nin müfessin ve muhaddis sahibi ve Asan âlimlerinden Emir Sultan halifesi Hoca Hasan Baba’nın Kamil halafasından Veli Şemsettin Hazretlerinin Kabri şerifidir (Numaniye cilt 1 sahife 132)” yazmaktadır. Doğum ve vefat tarihi hakkında net bilgiye rastlanmamaktadır. Mezar taşında bulunan yazıdan anlaşıldığı üzere Hasan Baba’nın halifesidir. Veli olduğuna inanıldığı için adına Veli Şemsettin Efendi denilmektedir (KK49).

“Zahir ve batın, din ve dünya ilimlerinde, kendisini kabul ettirmiş olan Şemsettin Efendi’nin, vaaz ve nasihatlarının çok tesirli olduğu, dinleyenleri düşünceye sevk ettiği ifade edilmektedir” (Çok, 1992, s. 29-30).

Ayak Dedesi denilmesinin sebebi yürüme çağına gelen çocukların ve bu çağı gelmiş hatta geçmiş ve hala yürüyememiş çocukları Şemsettin Efendi’nin kabrine

getirerek etrafında üç tur attırdıklarında elini bırakması ve çocuğun yürümesinden dolayı Ayak Dedesi olarak anılmaktadır (Akpınarlı, 1973, s. 24-26).

Şemsettin Efendi'nin kabrinin asfaltın ortasında ayakaltında kalmasından dolayı da ayak dedesi denildiği rivayet edilmektedir (Akyalçın, 1998, s. 63).

Ziyaret yerinin adı Veli Şemsettin Efendi Yatırı olsa da halk arasında Ayak Dedesi olarak bilinmektedir. Gerçek adının Cengiz Dede olduğu ve ermiş bir zat olarak bahsedilmektedir. Kabrinin bulunduğu yer eski mezarlık yeri iken daha sonra mezarlığın taşınması üzerine yalnızca kendi kabri yol ortasında kalmıştır. Ziyaret yeri kaldırılmaya çalışılmış olsa da mümkün olmaması, buraya yol açılırken kabrinin olduğu yer de iş makinalarının arıza yapması defalarca denenmesine rağmen makinaların bozulması, dönemin yapımından sorumlu olan belediye reisinin hastalanması, tekrar kaldırılmaya çalışınca zatın ayağa kalkması ve bundan dolayı da Ayak Dedesi denilmesi gibi kerametleri anlatılmaktadır. Burası eskiden olduğu gibi günümüzde de ziyaret yerinin bağlı bulunduğu mahalle sakinleri ve Ayak Dedesi'ni tanıyan bütün bölge sakinleri tarafından ziyaret edilmeye devam edildiği görülmektedir. Çocuğu olmayan, çocuğu konuşamayan, çocuğu hasta olan, hastalığı olan, çocuğu yürüyemeyen kişiler tarafından ziyaret edilmektedir. Ziyaret esnasında elleri havaya açarak dua etmek, kabrin etrafında dönmek, kabri sulamak, dua ederken kuzeye dönerek üç İhlas Suresi ve bir Fatiha Suresi okumak yapılan uygulamalardan bazılarıdır. Ziyaretçilerin kabre gelirken su kabı getirmesi ve kabrin üzerinde bulunan çiçekleri sulaması da yapılan bir uygulamadır. Kabrin bakım, onarım ve temizlik işleri ziyaretçiler tarafından dikkat edilmekte ve bağlı bulunduğu belediye tarafından yürütülmektedir (KK49, KK50, KK51) .

Şekil 42. Veli Şemsettin Efendi (Ayak Dedesi) Yatırı Görünümü

4.1.2.3. Bardakkıran Dede Yatırı

Bardakkıran Dede Yatırı, Balıkesir ilinin Altıeylül ilçesi Dinkçiler Mahallesi, Baruthane Caddesi ile Tekel Sokak kesişiminde Sabri Uğur Parkı'nın karşısında kabri yer almaktadır. Yapılan katılımlı gözlemlerde, genişçe bir arazi de etrafında ağaçlar bulunmakta olduğu, özellikle kabrin başında bulunan çam ağacında çaputların, bezlerin ya da dileklerin yazılı olduğu kâğıtlar asılı olarak yer almaktadır. Kabrin etrafında kırılmış çok sayıda çömlekler de dikkat çekmektedir. Aktif olarak ziyaret edilmekte olduğu için kabri ve etrafının temiz ve bakımlı olduğu görülmektedir.

Bardakkıran Dede'nin kendi döneminde çıkan savaşlarda askerlere bardakla su dağıttığı için bu ismi almış olduğu rivayet edilmektedir. Günümüzden doksan dört yıl önce şuan Bardakkıran Dede'nin bulunduğu yerde bir kadın, bu dedenin sabah namazını bu yatırın üzerinde kıldığını gördüğünü belirtmiştir. Yıllardır hiç çocuğu olmayan ve olamayacağı belirtilen bu kadın Bardakkıran Dede'yi rüyasında görür. Rüyasında dede üzerine su getirmesini ve dökmesini ister. Kadın sabah uyandıktan sonra erkenden kalkar, abdest alır, testisini su ile doldurur ve yatırın yanına gider. İki

rekât namaz kıldıktan sonra yatırın etrafında üç kez döner ve suyu kabre döker. Kısa bir süre geçtikten sonra kadın hamile olduğunu öğrenir ve çok güzel bir çocuğu dünyaya gelir. Bu olayın üzerine bu yatır yoğun bir şekilde çocuğu olmayanlar tarafından ziyaret edilmekte olduğu görülmektedir. Özellikle Hıdırellez günü ziyaretçi akınına uğrar (Akyalçın, 1998, s.78).

Bir başka rivayete göre bir yaz günü çoban, bir bağ da çalışan çiftçiden su ister, çiftçi kendi su kabından su verir. Çoban suyu içtikten sonra yağmur başlar. Çoban, suya artık gerek kalmadı diyerek testiye kırar. Çiftçi bu bağdan normalden daha fazla verim alıp bereketlendiğini görür, çobanın öldüğünü duyan çiftçi çobanı buraya gömer. Bu hadiseden sonra buraya Bardakkıran Dede denildiği belirtilmiştir (Alptekin, 1997, s. 204-214).

Bardakkıran Dede ziyaret yerini şehirde yaşayan insanların çoğunun bildiği ve kerametlerini duymuş olduğu görülmektedir. Bundan dolayı bu bölgede yaşayan insanların çoğu tarafından ziyaret edilmektedir. En büyük kerameti olarak dileklerin kabul olması anlatılmaktadır. Ziyaretçiler ziyaret yerini evlenmek, çocuk sahibi olmak, hastalıklara şifa bulmak, başarılı olmak, mülk sahibi olmak (ev, araba vb.) gibi çeşitli sebeplerden dolayı burayı ziyaret etmektedir. Yatırın başında bulunan ağaçta asılmış olan dileklerin çoğunda çizili ev, araba, müzik aleti, elektronik aletlerin resimleri ve bebek beşiği (bazıları çizili bazıları ise küçük bezler veya kâğıtlarla yapılmış oyuncak tarzı beşikler) bulunmaktadır. Ziyaret yeri her zaman ziyaret edilebilmektedir. Ama özellikle Hıdırellez günleri ziyaretçi akınına uğradığı bilinmektedir. Ziyaretçilerin ziyaret esnasında istedikleri şeylerin resimlerini çizerek başucunda ki ağaca astığı ya da kabrin üzerine bıraktığı, kabrin üzerinde bardak ya da testi tarzı çömlek kırması ve bu kırdığı şeyin bir parçasını bereket getirmesi için üzerinde taşıması, madeni para atması, ya da mezara isteğini gömmesi ziyaret esnasında yapılan uygulamalardandır. İsteği gerçekleştiğinde buraya gelip bardak kırması, lokma, helva, keşkek gibi yemek hayırları yapılması yapılan uygulamalardandır. Hıdırellez günü kabrin yanında ateş yakılması da yapılan başka bir uygulama olarak dikkat çekmektedir. Bağlı bulunduğu belediye Hıdırellez zamanı lokma hayrı yapmış olduğu da verilen bilgiler arasında yer almaktadır. Buranın temizlik, bakım ve onarımını hem halk hem de bağlı bulunduğu belediye tarafından yürütülmektedir (KK4, KK45, KK46, KK47, KK48).

Şekil 43. Bardakkıran Dede Yatırı Görünümü

Şekil 44. Bardakkıran Dede Yatırı Dileklerin Asıldığı Ağacın Görünümü (06 Mayıs 2023 / Hıdırellez Günü)

Şekil 45. Bardakkıran Dede Yatırı Görünümü (06 Mayıs 2023 / Hıdırellez Günü)

Şekil 46. Bardakkıran Dede Yatırı Dilekler için Kırılan Testilerin Görünümü (06 Mayıs 2023 / Hıdırellez Günü)

4.1.2.4. Salih Dede Yatırı

Salih Dede Yatırı, Balıkesir merkez ilçesi olan Karesi'nin Kasaplar Mahallesi, Atalar Caddesi ile Kırgız Sokak kesişiminde yer almaktadır. Yatırın kabrinin başında bulunan mezar taşında sadece adı yazıldığı görülmekte olup hakkında herhangi bir bilgi yazmamaktadır. Yapılan görüşmelerde Salih Dede hakkında, Balıkesir'in sakinlerinden olup, bölgede çok sevilen bir kişi olduğu ve kabrinin yerinin doğru olduğu aktarılmıştır. Salih Dede'nin burada genç bir asker iken şehit düştüğü ve buraya defnedildiği belirtilmiştir. Kabrinin yerini bilen ve zatı tanıyan civar mahallelerden ve mahalle sakinleri tarafından ziyaret edildiği bilinmektedir. Yakın zaman öncesine kadar kabrin üstünde mum yakmaya yer olduğu ve gelen ziyaretçilerin burada dilek ve istekleri için mum yakıp adak adadığı bilinmektedir. Sonradan muhtarlık tarafından batıl inanış diye mum yakma yerinin kaldırıldığı belirtilmiştir. Ancak ziyaretçiler günümüzde hala adak adamaya devam etmektedir. Biçare dert arayanların Salih Dede'yi ziyaret ederek ihtiyaç ve sıkıntılarını dile getirdiği ve bunlardan kurtulduğu aktarılmaktadır. Bundan otuz yıl öncesinde dileği olanların ziyareti sırasında burada mum yakılıp dilek dilenirmiş ama günümüzde çok hoş karşılanmadığı için dileği diledikten sonra mumu poşete koyup kabrin üzerine bırakıldığı belirtilmiştir. Kabrinin yanından geçenlerinde durup dua ettikleri görülmektedir. Yatır, özellikle çocuğu olmayan, hayırlı bir şekilde iş isteyen, imtihanında başarılı olmak isteyen, evlenmek isteyenler gibi çeşitli sebeplerden dolayı ziyaret edilip adak adanmaktadır. Adanılan adaklar ise, yiyecek, lokma hayrı ve para verilmesi şeklindedir. Dileği gerçekleştirenlerin bu adakları gerçekleştirdiği ve dağıttığı ifade edilmektedir. Kabrin günümüzde özellikle Hıdırellez zamanı yoğun bir ziyaret gerçekleştirildiği görülmekte olup, 2022 yılında iki yüze yakın ziyaretçi tarafından ziyaret edilmiştir. Buranın bakım ve onarım hizmetleri bağlı olmuş olduğu ilçe belediyesi tarafından yapılmaktadır. Mahalle sakinleri de kabrin temiz olmasına dikkat ederek, özen göstermektedir (KK5, KK6, KK10).

Şekil 47. Salih Dede Yatırı Görünümü

4.1.2.5. Gündoğan Dede Türbesi

Gündoğan Dede Türbesi, Balıkesir merkez ilçesi olan Altıeylül'ün 1. Gündoğan Mahallesi, Atay Caddesi üzerinde bulunmaktadır. Türbede yatan zatın hayatı ile ilgili yöre sakinleri tarafından anlatılanlar da herhangi bir bilgiye rastlanmamıştır. Yapılan görüşmelerde, türbede yatan zatın saygın olduğuna inanılmakta ve mahalle sakinleri tarafından sıkça ziyaret edilmektedir. Türbenin adı ziyaretçileri tarafından Dede Türbesi diye anılmaktadır. Aktif olarak ziyaret edildiği için içi bakımlı ve temizdir. İçerisinde kabrin yanında ibadet etmek için yer bulunmaktadır. İbadet edildiği için yer, halı ile kaplı ve ibadet için seccade, tesbih, Kuran-ı Kerim, dini kitaplar, başörtüsü bulunmaktadır. Ziyaretçilerin ziyaret esnasında, dua ettiği, namaz kıldığı ve Kur'an-ı Kerim okuduğu belirtilmiştir. Ziyaret sebeplerinin en çok söyleneni borcu olanların borcunun hızlı bitmesi için ve çocuğu olmayanların çocuğu olması için olduğu söylenmektedir. Ziyaret günleri olarak her gün ziyaret edilebilmekte olup özellikle Cuma günleri, kandil günlerinde ve bayramlarda ziyaret edilmektedir. Ziyaret esnasında türbeye ayakkabı ile girmek, alanı kirletmek ve kötü söz söylemek yasaktır. Ziyarete yapılan dileğin gerçekleşmesi

üzerine lokma hayrı ya da yemek hayrı yapılmaktadır. Türbenin temizlik ve bakımı mahalle halkı ve ziyaretçileri tarafından yapılmaktadır (KK34, KK35, KK36, KK37).

Şekil 48. Gündoğan Dede Türbesi Dış Görünümü

Şekil 49. Gündoğan Dede Türbesi İç Görünümü

4.1.2.6. Soğanlı Dede Yatırı Ağacı

Soğanlı Dede Yatırı ve Ağacı, Balıkesir ilinin merkezi olan Altıeylül ilçesi Stadyum Caddesi ile Atatürk Caddesi kesiminde bulunan parkın içinde yer almaktadır. Balıkesir'in eski tarihine baktığımızda (yüz yıl öncesi) bu stadyum ve park bölgesinin komple mezarlık olduğu ve Soğanlı Dede'nin kabrinin de burada bulunduğu bilinmektedir. Günümüzde burada mezarlık alanı ve Soğanlı Dede'nin kabri (fiziki olarak) bulunmamaktadır. Lakin insanlar eskiden beri kabrinin yerini bilip ziyaret ettikleri için günümüzde burayı hala ziyaret etmektedir. Eskiden kabrinin bulunduğu yerde şimdi sadece büyükçe bir çitlembik ağacı bulunmakta olup, insanlar bu ağacı da Soğanlı Dede Ağacı diye adlandırmaktadır. İnsanlar bu ağacı yatır olarak kabul ettiği ve yöre halkının özellikle Hıdırellez zamanında ziyaret edilip ağaca soğan ve dilek kurdelelerinin bağlandığı görülmektedir. Ziyaret eden insanlar, Soğanlı Dede'nin ermiş bir kişi olduğu ve insanlara yardım ettiğini söylemektedir. Dilek tutanların dileklerini gerçekleştirdiği hatta aynı gün rüyasına bile girdiğine dair rivayetler de bulunmaktadır. Kötü büyülerin bozulması, evlenemeyenlerin bahtının açılması, ev yapanların işlerinin kolaylaşması, hastalıkların iyileşmesi gibi sebeplerle günümüzde halen ziyaret edildiği görülmektedir (Akyalçın, 1998, s. 47).

Ziyaret yerinin adı halk arasında Soğan İlyas Dede ya da diğer adı ile Soğanlı Dede olarak geçmektedir. Karesi Beyliği ile Osmanlı ilk dönemlerinde yaşamış Emir Sultan veya Geyikli Baba'nın arkadaşı veya talebelerinden Evliya bir zât olarak bilinmektedir. Günümüzde yattığına inanılan yer Balıkesir merkezde bulunan eski İlyaslar Mezarlığı içerisinde iken sonradan bu mezar yerinin kaldırılması ile aynı yerde bulunan Atatürk Parkı ve Stadyumu yanında yatmaktadır. 1937- 1942 yılları arasında burada bulunan mezarlar Balıkesir merkezde bulunan 1. Sakarya Mahallesi Başçeşme Mezarlığı'na taşınmış yalnızca kabrin başında bulunan çitlembik ağacından dolayı yeri bilinmekte ve hala burada yattığına inanılmaktadır. Halk arasında hastalıkların şifa bulması ve ziyaret edenlerin dileklerini gerçekleştirmesi kerametleri olarak bilinmektedir. Burayı günümüzde derdini derman arayanlar, dileği olanlar, baş ağrısı sorunu yaşayanlar, kan çıbanı rahatsızlığı olanlar, vücudunda yarası olanlar ziyaret etmektedir. Ziyaret günleri güneş doğmadan ve cumartesi günleri gidilmektedir. Ziyaretçiler yatırın yanına giderken soğan getirip, çitlembik ağacına çakmakta, ağaçta çakılı olan diğer soğanlardan alıp yaralarına üç kez İhlas Suresi ve bir kez Fatıha Suresi okuyup sürmekte ve ardına bakmadan oradan gitmektedir. Dilekler için ağaca bez

(aput) bağlanıp, mum yakılmakta iken, günümüzde bu davranış dilekleri için el ile işlenen renkli iplerden oluşan bir beze dönüşmüştür. Ağacın  zerine bu örgülü bez giydirilip, mumların yerine de ağaca ışıklandırma yapılmaktadır. Mum yakılmasının ışıklandırma yapıldığı gözlenmektedir. Burayı ziyaret edenlerin sessiz olması, edepli durması, orada yatan kişi hürmetine dilek tutulup, şıfa istenmesi beklenmektedir. Burası park alanı olarak gözlenmekte ve bakım temizlik işlerini bağlı bulunduğu ilçe belediye tarafından yapılmaktadır (KK42, KK43, KK44).

şekil 50. Soğanlı Dede Yatırı Ağacı (Soğanlı Dede Ağacı) Görünümü

Şekil 51. Soğanlı Dede Yatırı Ağacı (Soğanlı Dede Ağacı) Görünümü

4.1.2.7. Çırpılı Dede Yatırı

Çırpılı Dede, Balıkesir ilinin Altıeylül ilçesi Ortamandıra Mahallesi sınırları içerisinde yer alan, Adnan Menderes Mahallesi'nde bulunan huzurevinin batısında bulunan tepelik alanda yatmaktadır. Bulunduğu yer doğa içerisinde, araç gidememekte yürüyerek ulaşılabilmektedir. Bu yüzden bakımlı bir alan olmayıp etrafı çalı, çırpı ve taşlarla kaplı olduğu görülmektedir. Hayatı hakkında pek bilgi bulunmamakta olup, halk arasında keramet göstermiş evliya bir zat olarak bilinmektedir.

Çırpılı Dede'nin merkezde yatan Hasan Baba'nın kardeşi olduğu rivayet edilmektedir. Günümüzde yatırın bulunduğu alanda çobanlık yaptığı ve burada yaşadığı, kardeşi olan Hasan Baba'nın yanına gittiğinde yaşamış olduğu mendille süt taşıma kerametinden dolayı bir daha merkeze gelmediği ve vefat edene kadar şuan bulunduğu konumda yaşamış olduğu aktarılmaktadır. Yöre halkı Çırpılı Dede'ye dileklerinin gerçekleşmesi için gelip, mum yaktığı, çaput bağladığı ve burada ibadet yaptığı, özellikle Hıdırellez günleri daha fazla ziyaret edildiği bilinmektedir. Dilekleri gerçekleştiğinde yine gelip hayırlar burada yapılmaktadır (Akyalçın, 1998, s. 53).

Ziyaret yerinin adı çalı çırpılık bir alanda ve etrafı ilk olarak çalı çırpılarla kapatılmış olduğu için Çırpılı Dede olarak anılmaktadır. Kim olduğu konusunda halk arasında evliya bir zat ve Hasan Baba'nın kardeşi olması dışında bilgi bulunmamaktadır. Günümüzde kabrinin bulunduğu yerde yaşamış olduğu ve burada beslemiş olduğu hayvanların sütünü sağıp çarşıya kardeşine mendil içerisinde getirmesi anlatılan kerametidir. Çırpılı Dede'yi tanıyan tüm şehir halkı tarafından ziyaret edilmektedir. Özellikle Hıdırellez akşamı yani 5 Mayıs'ı 6 Mayıs'a bağlayan gece ziyaretçi akınına uğramaktadır. İhtiyacı olan, herhangi bir dileği bulunan özellikle evlenmek, çocuk sahibi olmak, başarılı olmak, ev sahibi ya da mülk sahibi olmak gibi çeşitli istekler ziyaret sebepleri arasında yer almaktadır. Ziyaret esnasında dilekler için kabre para atılması, dileklerin yanında bulunan çalı çırpılara asılması bez (çaput) bağlanması yapılan uygulamalar arasında yer almaktadır. Dileği kabul olan kişilerin buraya seneye tekrar ziyarete gelerek lokma, pilav, keşkek, helva gibi yemek hayırları yaptığı görülmektedir. Buranın bakımı ve temizliği ziyaret edenler tarafından yapıldığı ve temizliğine özen gösterildiği belirtilmiştir (KK4, KK45, KK46, KK47, KK48).

4.1.2.8. Sadaka Dedesi Yatırı

Sadaka Dedesi, Balıkesir ilinin Altıeylül ilçesi Pamukçu Mahallesi, Cumhuriyet Bulvarı'nda bulunan Pamukçu Mahalle Kabristanlığı'nda yatmaktadır. Pamukçu Aile Kabristanlığın ana giriş kapısından girilince Sadaka Dedesi'nin kabri direkt karşımıza çıkmaktadır. Genişçe bir alana sahip olup kabrinin başında üç farklı işaret olduğu görülmektedir. Ziyaret yerinin adı hakkında birden fazla söylem bulunmakta olup, yöre sakinlerinden bazıları Kara Sultan Dede, bazıları ise Üç Dedeler olarak isimlendirmekte ve buraya saygı göstermektedir. Kabirde bulunan kişi Kara Sultan Dede'dir. Bu kabirde bir kişi yatmakta olup Üç Dedeler dedikleri bu zatın diğer iki kardeşidir. Bunlar ise birinin Dedebayır'da diğerinin ise Kabaklı Mahallesi'nde yatmakta olduğu bilinmektedir. Üç ziyaret yeri birbirine yakın mesafede bulunmaktadır. Üçü de günümüzde ziyaret edilip, saygı gösterilmekte ve bir takım kerametleri olduğuna inanılmaktadır. Kara Sultan Dede, Pamukçu Mahallesi olarak geçen bu yerleşke yerine ilk yerleşen sakinlerden olduğuna inanılmaktadır. Ziyaret yeri mahalle sakinleri tarafından ziyaret edilmektedir. Yöre sakinleri kabristanlığa gittiğinde önce dedeye dua edip okuyarak sonra kendi kabirlerini ziyaret ettiklerini belirtmişlerdir. Kabrin başında yöre halkının da, hocaların da sürekli Kur'an

okuduğu söylenmektedir. Ziyaret yeri kabristanlık içinde bulunduğu için hemen hemen hergün ziyaret edildiği görülebilmekte olup özellikle şu gün ziyaret ediliyor diye bir şeyden bahsedilmemektedir. Ziyaret esnasında kişilerin dua ettiği görülmektedir. Ziyaret esnasında kabristanlıkta saygılı olmak, genel mezarlık kurallarına uyma dışında bir yasak bulunmamaktadır. Günümüzden kırk yıl öncesinde burada yaşayan insanların kabrin yanına gelerek yattıkları ve “Dede beni siyahla” demiş oldukları ve hastalıklarına şıfa bulacaklarına inandıkları söylenmekte olup, şıfa buldukları da aktarılmaktadır. Kabrin başında bir sadaka taşı olduğu da görülmektedir. Ziyaret yerinin tarihinin çok eskilere dayandığının görüşme yapılan kişilerin iki üst kuşak dedeleri zamanından beri anlatıldığı aktarılmış olup, çok eskiye dayandığı ancak tarihlendirilemediği anlaşılmaktadır. Burada yatan zatın ermiş, önemli bir şahsiyet olarak günümüzde hala önemini koruduğu görülmektedir. Ziyaret yerinin bakım ve temizlik işleri bağlı bulunduğu ilçe belediyesi tarafından yürütölmektedir (KK61, KK62, KK63, KK64).

Eskiden burada yaşayan insanların ihtiyaçı olduğuunda (paraya ihtiyaçı olduğuunda, sevdiğine kavuşmak istediğinde, hastalıktan kurtulmak istediği gibi) dedeye gidip dua edip, burada yemek hayırlarını dağıtıp, bölgede ihtiyaç sahibi aç ya da açıkta olan varsa bildirirmiş. Bu ihtiyaç sahiplerine yardım etmek isteyenler burada dedenin başında bulunan sadaka taşına parayı bıraktıktan sonra ihtiyaç sahipleri de akşam olunca buradan ihtiyaçı kadar olanı alırlarmış. Bu sistemde kimin para bıraktığı, kimin ihtiyaç sahibi olup buradan para aldığı belli olmazmış. Böylelikle ihtiyaç sahipleri derdinden kurtulurmuş. Yapılan gözlemler de bu yemek hayırlarının günümüzde kabristanlıkta değil de karşısında bulunan meydan da yapıldığı gözlenmiştir. Burada yatan kişinin ermiş bit zat olduğuuna inanılmaktadır (Akyalçın, 1998, s.39-40; KK64).

Şekil 52. Sadaka Dedesi Yatırı Görünümü

4.1.2.9. Kabaklı Türbesi

Kabaklı Türbesi, Balıkesir'in merkez ilçesi Altıeylül'ün kırsal mahallesi olan Kabaklı'da, genişçe bir avlunun içinde türbesi yer almakta olup bahçesinin çiçekler ve ağaçlarla çevrili olduğu, avlu içerisinde adak kesimi yapılabilecek bir alan, yemek pişirilebilecek bir yer ve önemli kabul edilen büyükçe bir ağaç olduğu görülmektedir. Türbenin içerisinde Kabaklı diye adlandırılan zatın adına yapılmış bir mezar bulunmaktadır. Türbenin içinde sol kısımda kabri sağ kısımda ise dua edilebilecek ya da namaz kılınabilecek alan bulunmaktadır. Herhangi bir bilgi levhası ya da kitabe bulunmamaktadır.

Ziyaret yerinin adı halk arasında türbe diye bilinmekte olup burada yatan zatın adının Mehmet Efendi olduğu bilgisi mevcuttur. Bu yörede oturan sakinlerin anlatımına göre, günümüzde türbenin bulunduğu yer Hacıbeyler Ailesi diye bilinen çiftlik sahibi bir kişininidir ve Mehmet Efendi burada bu ailenin kâhyası olarak çalışmaktadır. Çiftlik sahibi bir müddet sonra hacca gidecek olup Mehmet Efendi'ye kendisi yokken aç kalmamak için araziye buğday ekmesini söyler ve hacca gider. Bir müddet sonra hacdan gelen çiftlik sahibi buğday ek dediği yere Mehmet Efendi'nin komple kabak ekmiş olduğunu görür. Bunun üzerine sinirlenir ve Mehmet Efendi'ye “Ben sana buğday ek demiştim, neden kabak ektin.” der ve bunun üzerine kabağın bir

tanisini eline alır ve yere vurur. Kırılan kabağın içinden komple kırmızı buğday çıkar ve diğer kabaklarda aynı şekildedir. Bunun üzerine Mehmet Efendi kaybolur. Aile yaşadığı bu olay üzerine Mehmet Efendi'nin ermiş bir kişi olduğunu anlar ve kabağı kırdığı yere adına vasiyeti üzerine türbe yaptırır. Na'sının burada olup olmadığı bilinmemektedir. Bu olaydan sonra bu kişiye Kabaklı Dede, bu köyün adına da Kabaklı denilmiştir. Mahalle sakinlerinden Mehmet Efendi'yi gören ve sohbet eden (rüya değil gerçek hayatta) birçok kişi olduğu bilindiği için kişinin burada yattığına dair inanış yüksektir. Ziyaret yerini hem mahalle sakinleri ziyaret etmekte hem de civar mahallelerden (Macarlar Mahallesi gibi) gelip ziyaret edenler bulunmaktadır. Mehmet Efendi'nin bulunduğu bölgeyi olumsuzluklara karşı koruduğuna inanılmaktadır. İnsanlar burayı kazadan ve belalardan korunmak, hastalıklardan korunmak ya da şifa bulmak, askere gönderilenlerin şehit olmaması, sağ olarak dönmesi, çocuk sahibi olmayanların çocuk sahibi olabilmesi için ziyaret etmektedir. Mahallede bir çiftin rüyasında Mehmet Efendi'yi görüp çocuk sahibi istediğini müjdelemesi üzerine ikiz çocuğu olduğu ve türbenin dış duvarının bu aile tarafından yaptırıldığı anlatılmaktadır. Ziyaret yeri herhangi bir zaman diliminde ziyaret edilebilmekte olup özel bir ziyaret zamanı bulunmamaktadır. Ziyaret yeri sıklıkla ziyaret edilmekte olduğu görülmekte olup özellikle civar bölgelerden bir iki haftada bir gelip türbenin bahçesinde adak (tavuk gibi) kesip bahçede pişirip yenildiği, burada mum yakıldığı, kabrin başında bulunan oyuğa para atıldığı görülmektedir. Bunun dışında gelenlerin Kur'an-ı Kerim okuma, dua etme, tesbih çekme gibi ibadetleri yerine getirmektedir. Günümüzde halen türbe ziyaret edilmekte, dilekler dilenip, adaklar adanmaktadır. Dilekler gerçekleşince adakların kesimi ve hayır işlerinin türbenin bahçesinde yapıldığı belirtilmiştir. Özel günlerde de buranın Kabaklı sakinlerince ziyaret edildiği görülmektedir. Türbenin yapımı 1800 yıllarından olduğu bilinmekte ancak günümüze orijinali gelememiş olup kubbesi ve duvarlarında değişiklik olduğu bilinmektedir. Türbenin avlu duvarı 1980 yıllarında yapıldığı aynı bölgede oturan bir hayırsever tarafından yaptırılmıştır. Günümüzden buranın bakım ve temizlik hizmetleri hem mahalle sakinleri hem de bağlı bulunduğu ilçe belediyesi tarafından yürütülmektedir (KK64, KK65, KK66, KK67).

Şekil 53. Kabaklı Türbesi Dış Görünümü

Şekil 54. Kabaklı Türbesi İç Görünümü

4.1.2.10. Horoz Dede Yatırı

Horoz Dede Yatırı, Balıkesir'in merkez ilçesi Altıeylül'ün kırsal mahallesi olan Balıklı'nın, mahalle meydanının da yatmaktadır. Kabrin bulunduğu alanda iki tane kabir bulunmaktadır. Yatırın bulunduğu yerde isminin yazıldığı tabela hariç herhangi bir kitabe bilgisi veya yazısı bulunmamaktadır.

Yöre halkının anlatımına göre, Horoz Dede üç kardeş olup diğer kardeşlerinin biri Balıkesir ilinin Kepsut ilçesine bağlı Tekkeköy Mahallesi'nde diğeri ise yine aynı il ve ilçeye bağlı Kalburcu Mahallesinde yatmaktadır. Bu iki mahallede Balıklı Mahallesi sınırlarına yakındır. Horoz Dede'nin manevi olarak güçlü bir şahsiyet olduğu ve bu alanda hanımı ile birlikte yattığı söylenmektedir. Yöre halkı Horoz Dede'nin Horasan Türklerinden olduğunu ve askeri kökenli olduğunu, şehrin sicil kayıtlarında hakkında bilgi bulunmayıp yalnızca askeri kayıtlardan bakılarak Müslüman bir şahsiyet olarak bilgilerine ulaşıldığı görüşmede belirtilmiştir. Burası önceden mezar şeklinde olup başında sadece mezar taşı bulunan bir alan iken zamanla değişikliğe uğrayarak mahalle sakinleri tarafından türbe şeklinde yaptırılmış günümüzde etrafı açık, alanın içinde ağaçlar ve çiçekler ile alanının yeşillendirilmiş, bakımlı kabir alanı içerisinde bir hayrat çeşme olduğu görülmektedir. Halk tarafından yöreyi doğal afetlere karşı koruduğuna inanılmaktadır. Köylüler kabrine testilerle su bırakır, Horoz Dede savaşa gittiği zaman abdest aldığı için mezarı yanındaki sular boşalmış, burada yaşayan sakinler bu zatın savaşa gittiğini anlayarak testileri tekrar doldururlarmış, bu zatın askerleri ile savaşa giderken horozları atı olarak görüldüğü için Horoz Dede ismini aldığı anlatılmaktadır. Horoz Dede'nin testileri boşaldığında yöre sakinlerinin bu testileri doldurup, kabri etrafında üç kez döndüğü ve dua edildiği söylenmektedir. Köylerde eskiden beri süregelen lakap takma geleneğinden de Horoz Dede adı, isimlendirme ile ilgili rivayetlerden bir tanesidir. Yöre halkından bazı kişilere bu zatın görünmesi, hayvanlar hastalanınca hayvanın zincirinin türbeye götürülüp etrafında üç kez döndürülüp dua edilmesi üzerine hayvanların ölmemesi, mahalleden askere giden kişilerin dedeyi ziyaret etmesi ve bu mahalleden hiç şehit çıkmaması, bu zatın kerametleri arasında yer almaktadır. Ziyaret yerini genelde mahalle sakinleri ve yakın mahallelerden gelen kişilerin ziyaret ettiği görülmektedir. Ziyaret yeri her zaman ziyaret edilebilmekte olup, özellikle bayram ve kandiller gibi özel zamanlarda buraya daha fazla ziyaretçi uğradığı görülmektedir. Çocuğu olmayan, evlenemeyen, düşmanlardan korunmak isteyen, doğal afetlere karşı korunmak için,

yolculuklara çıkarken hayırlısıyla dönebilmek için, herhangi bir ihtiyacı olan (ev, araba vb.), hayvanlarının hastalanmaması, hastalanan hayvanların iyileşmesi, Hac ibadetini yapmaya giden, umre ibadetini yapmayan giden, askere gidenler tarafından, düğünü olanlar ve sünnet töreni olan kişiler tarafından ziyaret edilmektedir. Ziyaret esnasında genelde yapılan uygulama ise üç kez türbe etrafında dönmek, isteği için dua etmek ve kabirleri sulamak şeklindedir. Diğer bazı uygulamalar ise, düğün günü gelin aldıktan sonra üç kez türbe etrafında dönülüp sonra çocuklara elma dağıtıp düğün törenine geçmektir. Bir başka uygulama ise, sünnet düğünlerine başlamadan üç kez türbe etrafında dönülüp, dua etmek sonra sünneti gerçekleştirmek, askere gidenler, Hac ve umre ibadeti için gidecek olanların üç kez türbe etrafında dönmesi ve hayırlısıyla gidip dönmek için dua etmesi şeklindedir. Duası kabul olanlar tekrar buraya gelip pilav hayrı, lokma hayrı ve ya yemek hayrı yapmaktadır. Burayı ziyarette ya da türbenin yanından geçerken kötü konuşmak, gürültülü davranmak (yüksek sesle müzik dinlemek, bağırarak vb.), yatırın yerini değiştirmeye kalkmak uyulması gereken yasaklar arasındadır. Buranın bakım ve temizlik hizmetleri mahalle sakinleri ve bağlı bulunduğu ilçe belediyesi tarafından yürütülmektedir (KK54, KK55, KK31, KK32, KK33).

Necmi Akyalçın'ın 1998 senesinde Balıkesir'de yapmış olduğu bu yerde ki yatır efsaneleri üzerine bir çalışma da konuyla ilgili bazı anlatımların hala günümüzde de benzerlik gösterdiği görülmektedir. Çalışma da anlatılanlara baktığımızda Horoz Dede'nin manevi olarak güçlü bir kişi olduğu bilinmektedir. Eski zamanda Horoz Dede ile ilgili anlatılanlara inanmayan bir kadının evlenip yeni evine yerleştikten kısa bir süre sonra gelinin, kayınvalidesi ve kayınpederi ölür. Çocukları olmaz. Zengin olan hane fakirleşir ve dilenerek yoksulluk içinde ölürlür. Bunun üzerine yörede bulunan kişiler evlenmeden önce muhakkak bu yatıra uğrar etrafında üç kez döner, istek ve dualarını niyaz eder. Evlendikten sonra huzurlu ve geçimli olmak için bu yatırın bahçesinde hayır yapılır ve yemek dağıtılır. Yatıra uğramadan evlenenlerin evliliğinin hayır getirmeyeceğine ve geçimsizlik olacağına inanılmaktadır. Evlilik dışında başka istek ve dilekleri olanların da burayı ziyaret ettiği görülmektedir (Akyalçın, 1998, s. 69).

Şekil 55. Horoz Dede Türbesi Dış Görünümü

Şekil 56. Horoz Dede Türbesi Dış Görünümü

4.1.2.11. Garip Dede Türbesi

Garip Dede Türbesi, Balıkesir ilinin merkez ilçesi Altıeylül'ün kırsal mahallesi olan Akçakaya'nın tepe noktasında çam ağaçlarının arasında bulunmaktadır. Yapılan

gözlemlerde, türbenin dış kısmında şehit kabri olduğu için bayrakların olduğu görülmüştür. Türbenin içinde sağ kısımda kabri, sol kısımda ise dua edilip ibadet yapılabilecek küçük bir alan vardır. Türbenin içerisinde tesbih, seccade, dini kitaplar olduğundan burayı ziyaret edenlerin ibadet ettikleri de anlaşılmaktadır. Bu türbenin Ahmet Aygör ve ailesi tarafından yaptırıldığı türbede yazmaktadır. Mezar taşında Balıkesirli olmadığı, savaş esnasında burada şehit düşmüş olduğu, adının Hafız Bekir olduğu yazmaktadır. Doğumu ile ilgili mezar taşında bilgi verilmemiş olup, kabrinde vefat tarihinin 1672 olduğu yazmaktadır.

Garip Dede'nin çeşitli kerametleri olduğu anlatılmaktadır. Yöre sakinleri yağmur yağmadığı zamanlarda yağmur duası yapmak için türbeye çıktığında, yağmur duası yaptıktan sonra hemen yağmur yağması dedenin kerameti olarak söylenmektedir. Dedenin hayrına yağmur duasından sonra hayır için yemek dağıtıldığı belirtilmiştir. Hıdırellez gününde türbenin yanına yemek ikramları kurulup, dağıtılmaktadır. Bunun dışında evlenmek isteyen, çocuğu olmasını isteyen, zengin olmak isteyen gibi birçok sebepten ötürü ziyaret edilmektedir. Ziyaretçilerin, türbenin etrafında döndüğü, isteklerini yazıp astığı ve yemek hayırları yaptığı görülmektedir. Dilekleri olanların burada ibadet (namaz kılma, Kur'an-ı Kerim okuma, tesbih çekme vb.) yaptığı, dilekleri için mum yaktığı ve türbeyi temizledikleri görülmektedir (Akyalçın, 1998, s. 51).

Ziyaret yeri, mahalle sakinleri ve civar mahallelerden insanlar ziyaret etmektedir. İnsanlar ihtiyacı ne ise ona göre dileğini dileyip, ibadetini yapıp, duasını etmiş olduğu belirtilmiştir. Her zaman ziyarete açık olup, ziyaret edilebilmektedir. Türbe yerinin altmış yıl öncesinde taş yığını ile çevrili bir yer iken sonrasında bu yerleşkede yaşayan insanlar tarafından günümüzdeki halini alan türbe şeklinde yaptırılmıştır. Türbe yapıldığı zaman ve öncesinde buraya gelenlerin dilekleri için kabre para attığı görülmekte iken günümüzde böyle bir durum tespit edilmemiştir. Önceden insanlar dileği kabul olduğunda buraya gelip adak olarak tavuk keserek insanlara dağıtılır, özellikle Pazartesi günleri türbe yanında pilav gibi yemek hayırları yapılır ve bu bölgede yaşayan kadınların türbeye çıktığı görülür iken günümüzde bu uygulamaya rastlanılmamakta, isteyenler istediği zaman türbeye çıkıp, duasını etmektedir. Köy hayırları mahalle meydanında uygun bir yerde yapılarak isteyenlerin türbeye çıktığı görülmektedir. Ziyaret yerinin bakım ve temizliği mahalle sakinleri ve bağlı bulunduğu belediye tarafından yürütülmektedir (KK68, KK69, KK70).

Şekil 57. Garip Dede Türbesi Dış Görünümü

Şekil 58. Garip Dede Türbesi İç Görünümü

4.1.2.12. ırpılı Dede Yatırı

Balıkesir ilinin Altıeylöl ilçesi Gökçeören Mahallesi'nin girişinde sağ tarafta olan mahalle mezarlığının ortasında yer almaktadır. Mahalle sakinleri tarafından yatan kişinin adı ırpılı Dede olarak bilinmektedir. Dedenin kabrinin baş kısmında bulunan ağacın üzerinde kurdele, başörtüsü, havlu, çarşaf gibi değişik bez ve çaputların bağlanmış olduğu görülmektedir. Mezarın üst kısmında dikilmiş değişik çiçek türleri ve çeşitli madeni paraların olduğu görülmektedir. Mezarın baş ön kısmında dilek dilemede kullanılan mumların yakıldığı bir alanda bulunmakta ve mumların ve çakmakların burada olduğu görülür. Mezarın üst kısmında minik top şeklinde dilekler asılıdır. Kabri sulamak için kabrin yanında su kutuları bulunmaktadır. Kabrin bakımlı olmasından mahalle sakinleri tarafından sıkça ziyaret edildiği anlaşılmaktadır.

Ziyaret yeri adı, önceden kabrinin olduğu yer yol kenarında bulunduğu için yoldan gelen geçenler kabrin yeri belli olsun diye çalı ırpı atarlarmış, bundan dolayı zamanla çalı ırpı ile çevrili olduğu için ırpılı Dede diye adlandırılmıştır. Kişinin adı ya da hayatı ile ilgili pek bilgiye rastlanılmamaktadır. Görüşmelerde ırpılı Dede'nin Birinci Cihan Harbi zamanında bu bölge için bağımsızlık mücadelesi veren asker ve ermiş bir şahsiyet olduğuna aktarılmıştır. Bundan dolayı da yaşadığı zamanın Birinci Cihan Harbi dönemi olduğu tahmin edilmektedir. Karesi ilçesinde bulunan Hasan Baba, Kepsut ilçesinin Tekkeköy yerleşkesinde bulunan Aynalı Dede ve ırpılı Dede'nin akraba olduğu bilgisi anlatılmaktadır. ırpılı Dede ile ilgili çok fazla keramet anlatılmaktadır. Kabrin bulunduğu yerdeki çalı ırpıyı temizleyelim deyip yapmaya çalışan kişilerin TİFO hastalığına yakalanıp vefat ettikleri ırpılı Dede'nin kerameti olarak anlatılmaktadır. Çocuğu olmayan bir çiftin kabrinde dua etmesi üzerine çocuğunun olması, kabrin olduğu bölgede hayvan otlatan bir çoban kabrin yanında ağzı bozuk konuşunca bir hafta sonra yabani bir domuz tarafından saldırıya uğrayıp, vefat etmesi Dede'nin kerameti olduğuna inanılmaktadır. Bu kerametlerden dolayı bölge sakinleri, kabrin yanında ve yakınında olumsuz ve kötü konuşma gerçekleştirme ya da kabrin yanından ya da üstünden çalı, ırpı hatta diken dahi olsa alınmasını uygun bulmamakta, yapılmaması gereken şeyler olduğuna inanmakta, bunları yapan olursa eğer başına olumsuzluklar geleceğine inanmaktadır. Ziyaret yerini genelde mahalle sakinlerinin ziyaret ettiği görülmektedir. Her zaman ziyaret edilebilmekte olup özellikle askere gidenlerin gitmeden önce, bayram zamanları dışarıdan gelen misafirlerin ziyaret ettiği günümüzden on yıl öncesine kadar ise insanların Hıdırellez

zamanı yoğun ziyareti olduğu anlatılmaktadır. Askere gidenler sağlıcakla dñnmek için, çocuğu olmayanlar çocuk sahibi olmak için, evlenmek için, iş sahibi olmak ve mal sahibi olmak isteme gibi çeşitli sebeplerle ziyaret edildiği gör÷lmektedir. Başında bir sıkıntı ve derdi olanların da buraya gelip dua ettiği bilinmektedir. Buraya gelen ziyaretçiler dualarını edip dilekleri için kabrin başına bez bağlamakta, mum yakmakta ve adak adamakta, dileği gerçekleşince gelip bu bezi çözdükten sonra adağını gerçekleştirmektedir. Adak olarak genelde kuzu adanmakta duruma göre başka hayvanlarda adanabilmektedir. Askere gidecek kişi gitmeden önce burayı ziyaret eder, bezini bağlayıp duasını eder ve sağlıkla askerden dönerse bezi bağladığı yerden çözer ve adağını gerçekleştirir. Kabrin günümüzde bulunan halini mahalle sakinlerinden hayırsever bir vatandaş yaptırmıştır. Eskiden kabir tek iken mahalle mezarlık alanının dolması ile ikinci mezarlık alanı olarak Çırpılı Dede'nin kabrinin bulunduğu yer açılmış olup günümüzde genişçe bir mezarlık alanıdır. Buranın bakım ve temizlik hizmetleri mahalle sakinleri ve bağlı bulunduğu belediye tarafından yürüt÷lmektedir (KK71, KK72, KK73, KK74).

Şekil 59. Çırpılı Dede Yatırı Dış Görünümü

Şekil 60. Çırpılı Dede Yatırı Dilek Topları Görünümü

Şekil 61. Çırpılı Dede Yatırı Dilek Mumlarının Yakılma Yeri Görünümü

4.1.2.13. Ayşebacı Yatırı

Ayşebacı Yatırı, Balıkesir ilinin Altıeylül ilçesi Ayşebacı Mahallesi'nin meydanın da bulunan Ayşebacı Mahalle Camisi'nin tam karşısında ki alanda Ayşebacı Sokak'ta, geniş bir bahçe içerisinde yer almaktadır. Kabir alanının eskiden mezarlık olduğu hatta mahallenin ilk mezarlık alanı olduğu bilinmektedir. Anlatılanlara göre, meydan da bulunan mezarlık alanı düzlenmeye (kabirlerin kaldırılmaya çalışılması) çalışılmış, ancak yatırım kabir alanına müdahale edilememiştir. Mahalle sakinlerinden bu kabir alanına gece aksakallı bir dedenin sürekli girip çıktığını görenlerin olması üzerine bu alana dokunulmadığı söylenmiştir. Yatırım erkek ya da kadın olduğu ile ilgili bir bilgi bulunmamakla birlikte hayatı ile ilgili de bilgiye rastlanmamaktadır. Allah dostu bir insan olarak bilinmektedir. Gece buraya gelen aksakallı bir dedenin görülmesi kerametinden dolayı erkek olabileceği tahmin edilmektedir. Yapılan görüşmelerde buradan Horasanlı Ahmet diye bir zatın da geçmiş olduğu bilgisinden dolayı da erkek olabileceği tahmini yapılmaktadır. Kabir yirmi sene evvel taşlarla çevrili iken günümüzde mermer ile çevrilidir. Günümüzdeki halini mahalle sakinleri tarafından yaptırılmıştır. Mahalle sakinleri tarafında sık ziyaret edilmesinden dolayı temiz ve bakımlı olduğu görülmektedir. Ziyaret yeri her zaman diliminde ziyaret edilmektedir. Ziyaretçileri mahalle sakinleri ve İstanbul, Manisa gibi başka şehirlerden gelen ziyaretçilerinin olduğu da söylenmektedir. Çocuğu hasta olanların, çocuğu olmayan kişilerin ve askere gidenlerin ziyaret ettiği görülmektedir. Buraya gelen ziyaretçiler dua etmek, kabri sulamak gibi uygulamalar yapmaktadır. Adak olarak ya da duanın kabulü olarak lokma ve yemek hayrı yapılmakta bu da genel olarak bulgur aşısı pişirilip çocuk iyileşir ise bu alanda hayrına dağıtılmaktadır. Eskiden (yirmi yıl evvel) ise yapılan bu bulgur aşısının yapılıp burada çocuğa yedirildiği ve hayrına dağıtıldığı anlatılmaktadır. Ziyaret yerinin bakımı mahalle sakinleri ve bağlı bulunduğu belediye tarafından yapılmaktadır (KK56, KK57, KK58).

Yapılan görüşmelerde, Fatih Sultan Mehmet'in Balıkesir'i ziyareti sırasında bu yere (Ayşebacı Mahallesi) geldiğinde atından inip, Ayşebacı adını verdiği aktarılmıştır. Bu mahalle ile ilgili yapılan bir çalışma da, buraya adını veren kişinin Fatih Sultan Mehmet olduğu ve Fatih Sultan Mehmet'in Balıkesir'i ziyaret esnasında şehrin girişinde bulunan bir yerde dinlenmek için durduğunu ve burada Sultan'a su ikram eden kadının adının Ayşebacı olduğu rivayet edilir. Çalışmada, bu arazinin de Sultan tarafından Ayşebacı'ya verildiği bilgisi yer almaktadır. Net bir bilgi

bulunmamakta olup aktarılanlar verilmeye çalışılmıştır (Akyalçın, 1998, s. 123-124; KK57, KK58).

Şekil 62. Ayşebacı Yatırı Dış Görünümü

4.1.2.14. Aynaoglu (Çetlembik) Dede Yatırı

Çetlembik Dede Yatırı, Balıkesir ilinin Altıeylül ilçesi Aynaoglu Mahallesi Çetlembik mevkiinde bulunan tepenin üst kısmında, etrafı çitlembik ağaçları ile çevrili yerde kabri bulunmaktadır. Mahalle sakinleri tarafından adı Çetlembik Dede olarak bilinmekte ve aktif olarak ziyaret edilmektedir. Kabrin baş kısmında dilekler için yakılan mumlar, kabrin üzerine atılan madeni paralar, kabrin üst kısmı ve yanlarda bulunan ağaçların üzerinde dilek dileyenlerin bağlamış olduğu başörtüsü, kurdele gibi çaput ve bezler dikkat çekmektedir. Kabrin üzerinde bulunan madeni paralar çok eski ve yeni tarihlere göre değiştiğinden uzunca bir zamandan günümüze kadar hala aktif olarak ziyaret edildiği anlaşılmaktadır. Mahalle sakinlerinin anlatımına göre yakında bulunan iki yerleşke olan Ortamandıra ve Bakacak Mahallelerinde bulunan Çırpılı Dede, Çetlembik Dede ve Çırpılı Dede bu üçü kardeş olup üçünün de önemli ve saygı duyulması gereken kişiler olduğuna inanılmakta, lakin hakkında başka bilgiye rastlanılmamaktadır. Bu üç dedenin kardeş olduğuna inanıldığı için diğer iki

yerleşkeden de gelip Çetlembik Dede'nin ziyaret edildiği bilinmektedir. Daha önceki zamanlarda yaklaşık on beş sene öncesinde, üç dede adına çok kurban kesilmiş ve kabirlerin olduğu yerde yemek için dağıtılmış ama daha sonra ekonomik nedenlerden ötürü adağı ve dileği olanların mum yakma eylemini göstermiş olduğu aktarılmıştır. Dilekler için özellikle Perşembe günleri ziyaret edilmekte ve mum yakılmaktadır. Ziyaret sebeplerinin genel olarak sağlık dilemek, evlenmek isteyenlerin evlilik dilemesi şeklinde aktarılmıştır. Mahalle sakinlerinden dedeyi görenlerin olduğu anlatılmakta olup bunun dedenin kerameti olduğuna, dedenin faziletli ve yerinin dokunulmaz olduğuna inanılmaktadır. Ziyaret yerinin bakım ve temizliği mahalle sakinleri ve muhtarlık tarafından yürütülmektedir. Buranın ziyareti esnasında saygı kuralları ve mezarlıklarda uyulması gereken kurallar dikkate alınmakta olup özel bir yasak bulunmamaktadır (KK16, KK17).

Şekil 63. Aynaoglu (Çetlembik) Dede Yatırı Dış Görünümü

4.1.2.15. Süleyman Dede Yatırı

Süleyman Dede Yatırı, Balıkesir ilinin Altıeylül ilçesi Bahçedere Mahallesi'nin girişinde sağ tarafta konumlanmakta olup, kabri adına ithafen şifalı su

üzerine yapılan çeşme ile karşı karşıya bulunmaktadır. Yapılan görüşmeler de, türbenin günümüzdeki görünümü bir yıl önce yapılmış olduğu aktarılmıştır (KK19).

Doğum tarihi hakkında net tarih bilgisi olmayıp yaşadığı dönem hakkında bilgi bulunmaktadır. Anadolu Selçuklu Devleti ile Moğollar arasında 13. yy. da gerçekleşmiş olan Köseadağ Savaşında şehit düşmüş olduğu mezar taşında yazmaktadır. Vefat tarihi bundan dolayı mezar taşında 1243 olarak yazılmıştır. Kabrinin üzerinde Oğuzların Çepni Boyu/Boybeyi ve Komutanı Uluğ Sultan Alaattin Keykubat ile birlikte Sulucahöyük postunu kuran Bilge Yunus Mukri'nin oğlu Seyid Köse Süleyman olduğu bilgisi ve asıl kabrinin şehit düşmüş olduğu Suşehri'nin Köseadağ yerleşkesinin doğusunda olduğunu buraya yapılan kabrin ise onun bir makamı olarak sembolize edildiği bilgisi verilmiştir. Bektaşilik Tarikatı'na bağlı olduğu bilinmektedir. Bu makamın bu yerleşkeye yapılmasının sebebi ise mahalle sakinlerinin Oğuzların Çepni boyuna mensup olan sonraki kuşak olmasındandır (KK19, KK20, KK21, KK22).

Ziyaret yeri burada yatan zattan adını almaktadır. Ziyaret yeri daha çok mahalle sakinleri tarafından ziyaret edilmekle birlikte makamını bilen civar yerlerden de ziyaret edildiği bilinmektedir. Burayı ziyarette kabir ziyaretlerinde dikkat edilen hususlara dikkat edilmekte ve karşısında bulunan çeşmeden su içilmekte olup onun da şifalı olduğuna inanılmaktadır. Buraya gelenlerin Fatiha Suresi ve İhlas Suresi okuyarak ruhuna dua ettiği söylenmiştir. Ziyaret yerinin bakımı bağlı bulunduğu muhtarlık ve ilçe belediyesi tarafından yürütülmektedir. Burası halka açık bir alan olduğu için her zaman diliminde ziyaret edilebilmektedir (KK18, KK19, KK20, KK21, KK22).

Şekil 64. Süleyman Dede Türbesi Dış Görünümü

4.1.2.16. Fatma Sultan ile Sitti Hatun Türbesi

Balıkesir ilinin Altıeylül ilçesi Halalca Mahallesi ile Ovaköy Mahallesi arasında bulunan türbede, Osmanlı padişahı Fatih Sultan Mehmet'in halası, aynı zamanda Zağnos Paşa'nın hanımı olan Fatma Hatun ve kızı Sitti Hatun'un kabirleri yer almaktadır. Ziyaret yerinin doksan yıllarına kadar sağlam olduğu ancak bakımsızlıktan zamanla yıkıma uğradığı, bir yıl önce başlanan restorasyonunun on ay önce bitirilerek, insanların ziyaretine açılmıştır. Halalca ve Ovaköy Mahalleleri ve şehrin farklı yerlerinden ziyarete gelinmektedir. Ziyaretçiler dua etmek istediği herhangi bir günde ziyaret edebilmektedir. Gelenlerin dileklerin kabul olması ve sevap kazanmak için dua ettiği, burada namaz kıldığı ve Kur'an okunduğu söylenmektedir. Yıkıma uğramadan önce insanların buraya gelerek dua ettiği aktarılmıştır. Ziyaret sebeplerinden en çok zikredilen çocuğu olmayanların çocuk sahibi olması yer almaktadır. Ziyaretçiler, burada dua ettikten sonra zat için adak adadığı söylenmektedir. Duası gerçekleşince buraya gelerek keşkek, pilav gibi yemek hayırları verilmektedir. Günümüzde yeni ziyarete açılmasından sonra böyle bir uygulamaya rastlanmamıştır. Ziyaret yeri yıkıma uğramadan önce ziyaretçiler tarafından istendiği her zaman diliminde ziyaret edilebilirken, günümüzde hafta içi türbe ziyaret saatleri

içerisinde ziyaret edilebilmektedir. Önceden mahalle sakinleri türbenin bakım ve temizliğini yaparken, günümüzde türbenin bu işlerini bağlı bulunduğu ilçe belediyesi tarafından yapılmaktadır (KK91, KK92, KK93, KK98).

Yapılan görüşmelerde bir kaynaktan edindiğimiz bilgi de, türbenin içerisinde üç yatırın olduğu bilgisi verilmiştir. Bu üç kişiden ikisi başlığımızda yer alan Fatma Sultan ve Sitti Hatun diğeri ise bunların arabacısı olarak zikredilmiştir. Türbenin bulunduğu yerde, eski zamanlarda Rumların yaşadığı bilinmektedir. Türbenin yanında bulunan arazinin (türbenin doğu tarafı) de bir papaza ait olduğunu ve burayı karısıyla ekip işlettiği anlatılmaktadır. Günümüzden yetmiş beş, seksen yıl önce yani 1943-1948 senelerine denk gelen zamanlarda burada, çocuğu vefat eden kişilerin adak adadığı ve olacak çocukları doğana kadar dua ve ziyarete devam edildiği söylenmiştir. Çocuğu sağlıklı doğanın buraya gelerek, pilav ve hoşaf yani yemek hayrı yaparak adağı yerine getirmektedir. Halk tarafından Kümbet diye bilinmekte olup, bulunduğu mahalle, yakın mahalleler ve diğer illerden gelen misafirler tarafından ziyaret edilmektedir. Ziyaretçiler burada, türbede bulunan kabirlerin mezar taşında mum yakarak dilek dilediği, adak adadığı ve pencerelere çaput bağladığı anlatılmaktadır. Hıdırellez zamanı özellikle ziyaret edilerek, burada yemek pişirilerek (pilav vb.), çobanların verdiği koyunlar kesilip dağıtılmış. Bu bölgeye ticaret yapmaya gelen başka şehirlerden insanların, türbenin içinde konakladığı bilgisi de anlatılanlar arasında yer almaktadır. Lakin günümüzde çok ziyaret edilmekte olup bu uygulamalara rastlanmamaktadır (KK98).

Şekil 65. Fatma Sultan ile Sitti Hatun Türbesi Dış Görünümü

Şekil 66. Fatma Sultan ile Sitti Hatun Türbesi İç Görünümü (http-3)

4.1.2.17. Türkmen Tepe Dede Yatırı

Balıkesir ilinin Altıeylül ilçesi Akçaköy Mahallesi'nin Bozalan- Keşkeklik mevkiinde, Akçaköy Mahallesi'ne hâkim olan Türkmen Tepe'nin en üst noktasında kabri olduğuna inanılmaktadır. Bu alanda mezarının olduğuna inanılan bir alan, yanında dileklerin dilenirken mum yakılan bir taş ve para atılan bir çukur olduğu

görülmektedir. Etrafını kaplayan çitlembik ağaçlarına ise çeşitli renkte bez ve çaputların bağlı olduğu görülmektedir. Kabrin bulunduğu tepe eski askeri muharebe tepesi olarak da bilinmektedir (KK25).

Türkmen Dede'nin hayatı ile ilgili bilgiye rastlanmamaktadır. Türkmen Dede'nin keramet sahibi ve saygıdeğer olduğuna inanılmaktadır. Akçaköy Mahalle sakinleri her yıl bahar ayında Dedek Hayrı diye de bilinen köy hayırlarını burada yapmaktadır. Bunun yanı sıra özel zamanlarda ya da özel konum ve mevkilere (iş sahibi olanların) görevlendirilen insanlar buraya çıkıp hayırlarını burada yapmış olduğu görülmektedir. Lokma hayrı buna örnek olarak gösterilebilmektedir. Sene de en az bir kez çıkılan zamanda insanlar burada tavuk kesip, gözleme yapmakta ve insanlara burada dağıtılıp yenmektedir. Tepenin aşağısında düz olan kısımda keşkek yemeği karılıp (pişirilip) tepeye Türkmen Dede'nin bulunduğu yere çıkarılıp burada mahalle sakinlerine dağıtıldığı ve orada yenildiği aktarılmaktadır. İnsanların burada namaz kılınması, nişanlı kızların nişanlı olduğunu ilan etmek için nişanlı kızın başına yazma örtülmesi, yağmur duası yapılması burada mahalle sakinlerinin yaptığı bir takım pratiklerdendir (KK23, KK24, KK25).

Akçaköy Mahallesi'ne genelde az yağmur yağdığı için her yıl tepeye Türkmen Dede'ye çıkılıp burada yağmur duası yapıldığı görülmektedir. Tepeden üç tane taş alınır ve bu taşlar mahallenin meydanında bulunan çeşmenin kurnasına koyulur ve insanlar tepeden inmeden yağmur yağmaya başladığı aktarılmaktadır (KK23, KK24, KK25).

Mahalle sakinlerinin yanı sıra civar mahallelerden (Elyapan, Kozpınar, İnkaya, Yeşildere, Çiftlikköy) de gelip ziyaret edildiği ve bir takım inanç ve pratikler geliştirildiği aktarılmaktadır. Çocuğu olmayanların evlat sahibi olmak için dua etmesi ya da dilek dilemesi, hasta olanların şifa dilemesi, isteklerinin kabul olması için adaklar adanması bunlara örnektir. Tepe de bulunan ağaçlara başörtüsü, çaput ya da bez bağlanması, bulunan kuyuya para atılması ya da mum yakılması dilek dileme çeşitleri olarak kendini göstermektedir. Dileği kabul olanlar tekrar tepeye gelip hayırlarını sunmuş olduğu bilinmektedir (KK23, KK24, KK25).

Ziyaret yerinin temizlik ve bakımı ile ziyaret edenlerin ilgilendiği aktarılmıştır. Burayı ziyaret esnasında herhangi bir yasak bulunmamaktadır. Ziyaret ile ilgili özel zamanların dışında herhangi bir zaman diliminde de ziyaret edilebilmektedir (KK23, KK24, KK25).

Şekil 67. Türkmen Tepe Dede Yatırı Dış Görünümü

4.1.2.18. Kümbet Dede Türbesi

Balıkesir ilinin Altıeylül ilçesi Yenice Mahallesi'nin Köycivarı mevkiinde köy mezarlığının karşısında bulunan arazinin içerisinde kabri yer almaktadır. Hayatı hakkında pek bilgiye rastlanmamakla birlikte mahalle sakinleri ve civar mahalle sakinleri tarafından keramet sahibi, saygıdeğer bir kişi olarak anlatılmaktadır. Bu bölgede yapılan bir savaş esnasında burada savaşıırken kafasının koptuğu ve şehit düştüğü için na'sının da buraya defnedildiği bilinmektedir. Bölgede ismi Sarıklı Dede diye bilinmekle birlikte Kümbet Dede diye de anılmaktadır (KK26, KK27).

Kabrinin bulunmuş olduğu Kümbet eski taşlarla yapılmış olup on yıl önce yıkılma tehlikesinden dolayı güçlendirilmiş, en alt kısmı ve içerisinde duvarlara bakınca eski taştan yapılı olduğu görülmektedir. Halk buraya önem verip bakımını yapmaktadır. Kümbetin içerisinde bir kabir bulunmakta ve kabrin yanında çok sayıda su testisi ve kabı bulunmaktadır. İnanişaya göre Kümbet Dede'nin kalkıp abdest alıp, namaz kıldığı bilinmekte olup bundan dolayı sürekli su testilerinin dolu olması gerektiğine inanılmaktadır. Kümbetin içerisinde namaz kılınabilecek yer olması başörtü, tesbih gibi materyallerin olması, kabrin yanında ibadet edildiğini göstermektedir (KK26, KK27).

Kümbet Dede'nin bölgeyi gezdiğine ve koruduğuna inanılmaktadır. Karşı bölge (Kepsut/Mahmudiye Bölgesi) ile su konusunda husumetli olan mahalle sakinlerinin dere suyu kavgasına karşı koruduğu mahalle sakinlerce aktarılmaktadır. Karşı bölgede bulunan insanların rüyalarına girdiği ve bu konuda onları uyardığı ve gece gezdiği insanlar tarafından anlatılmakta olduğu aktarılmıştır. Bundan dolayı mahalle sakinleri kendilerini ve mahallelerini olumsuzluk yaşadıkları insanlara karşı koruduğuna inanmaktadır (KK26, KK27).

Kümbet Dede Türbesi hem mahalle sakinleri hem de civar bölge sakinleri tarafından ziyaret edilmekte olup buraya gelenlerin dileği olanların, hastalığı şifa bulsun isteyenlerin ve özellikle çocuğu olmayan insanların ziyaret ettiği bilinmektedir. Bu ziyaretler esnasından dilek için mum yakıldığından dolayı kabrin başında ve ayak kısmında mum yakılan yer ve mumların olduğu görülmektedir. Dileği kabul olanların ise Dede'nin kabrinin yanına testi ile su bıraktığı aktarılmaktadır. Burayı ziyaret esnasında uyulması gereken herhangi bir yasak bulunmamaktadır. Ziyaretlerin özel bir zamanı olmayıp, ziyaretçiler tarafından istenildiği zaman ziyaret edilebilmektedir (KK26, KK27).

Şekil 68. Kümbet Dede Türbesi Dış Görünümü

Şekil 69. Kümbet Dede Türbesi İç Görünümü

4.1.2.19. Ulu Dede Yatırı

Balıkesir'in merkez ilçesi olan Altıeylül'ün kırsal mahallesi olan Balıklı'da kabri yer almaktadır. Yatırın bulunduğu mevki Uluyollar olduğu için adını da buradan aldığı söylenmektedir. Kabir, Balıklı Mahallesi'nin Uluyollar çıkış yönüne doğru tarlalık bir alanda yer almasının sebebi burada ölmüş olmasıdır. Vefat ettiği yere defnedilmiştir. Kabir ilk zamanlar sadece toprakla belirli bir alan iken mahalle sakinleri tarafından otuz yıla yakın zaman önce günümüzdeki kabir halini alarak etrafı yapılmıştır. Yöre halkı tarafından evliyalardan olduğuna inanılmaktadır. Dedenin yöreden bazı kişiler tarafından görülmesi, onlarla konuşması, dedenin kabrinin başına su konulması ve suların bitmesi bunun sebebi olarak dedenin suyu içtiğine inanılması dedenin kerametleri olarak anlatılmaktadır. Bu yerle ilgili bir anlatıma göre, kabir yerinin tespiti esnasında yol çalışmasına müsaade edilmemesi, iş makinelerinin defalarca arızalanması, kırılması yine yatırın kerametleri olarak anlatılmaktadır. Dedenin asker kökenli olduğundan dolayı bu yörede askere gidenleri koruduğu bilinmektedir. Başka bir keramet olarak ise dedenin sabahları bir grup kendi gibi sarıklı insanla buradaki dereyi geçip abdest alması ve bunun yöre sakinleri tarafından görülmesidir. Mahalle meydanının da türbesi bulunan Horoz Dede ile savaşa katılması

ve atlarla buradan geçerken görülmesi gibi kerametleri de anlatılanlar arasında yer almaktadır. Ziyaretçiler her zaman ziyaret edebilmekte olup özellikle bağ, bahçesine çalışmaya gidenler yatırın kabrinin bulunduğu yerden geçerken ziyaret etmektedir. Askere gidenler gitmeden önce hayırlısıyla dönebilmek için ve kuraklık zamanlarında yağmur duası etmek için ziyaret edildiği bilinmektedir. Lokma hayrı yapılmasının ardından yağmur yağdığı söylenenler arasındadır. Duası kabul olanlar yine pilav, lokma ve yemek hayrı yapmaktadır. Yıllar ncesi (yaklaşık otuz yıl öncesi) yağmur duası için yemek hayrı yapılması için hayrın maliyeti tüm halk tarafından karşılandığı bilinmektedir. Bu da yöre de toplu bir uygulama olduğunu göstermektedir. Günümüzde yatır aktif ziyaret edilmekte ve başında sürekli su olduğu, ziyaretçilerin hem kabri suladığı hem de ziyaretçilerin kabri başında sürekli su bulundurduğu görülür. Buranın bakımı ve onarımı ile mahalle sakinleri ilgilenmektedir (KK32, KK33, KK54, KK55, KK31).

şekil 70. Ulu Dede Yatırı Görünümü

4.1.2.20. Gökköy Türbesi

Balıkesir ilinin Altıeylül ilçesi Gökköy Mahallesi doğu tarafında bulunan kayalık alanın eteğinde türbesi bulunmaktadır. Giriş kapısında isim olarak Derviş

Abdürrahim Efendi hazretleri yazmaktadır. Günümüzde üç kubbeli alan olduğu ve zatın kabrinin içinde alanın çevrili olduğu görülmektedir.

“Balıkesir Yöresinde Yatır Efsaneleri Üzerine Bir Araştırma” kitabında anlatılana göre burada yatan zat, keramet sahibi olup doğumunun Buhara olduğu ve peygamber soyundan geldiği burada şehit düştüğü ve 473 yılı aşkın burada yatmakta olduğu yazmaktadır. Kabrinin yanında hanımı ve müridinin de kabrinin olduğu belirtilmekte ve günümüzde hala kabirleri bu alanda mevcuttur. Zatın kabrinin üzerine yapılan bu türbenin yapılışının 1995 yılına dayandığı aktarılmaktadır (Akyalçın, 1998, s. 18-20).

Ziyaret yerine günümüzde hala saygı duyulmakta lakin yatırın bulunduğu alan ziyaret edilmemektedir. Yapılan bir takım olumsuzluklar (maddi çıkarlar için işletme gibi) yüzünden ziyarete kapatılmış ve kimliği belirsiz kişiler tarafından türbenin tamamıyla tahrip edilmiş olduğu görülmektedir (KK28, KK29, KK30).

Şekil 71. Gök köy Türbesi Dış Görünümü

Şekil 72. Gökköy Türbesi İç Görünümü

4.2. Balıkesir ve Çevresinde Ziyaret Yerlerinin Morfolojik ve Tipolojik Değerlendirmesi

Balıkesir ve çevresinde bulunan ziyaret yerleri hakkında tarihi ve genel bilgisi, envanteri, ziyaret ve uygulama pratikleri gibi bilgileri verdikten sonra bu bölümde ziyaret yerleri morfolojik ve tipolojik olarak detaylandırılıp, analiz edilmeye çalışılacaktır. Bu bölümde ilk olarak morfolojisi içerisinde, mezarlar başlığında üzeri yapılı ve yapılı olmayan olarak iki kısımda yapıları inceleme, ağaçlar, taşlar, su kaynakları, ev, mağara, değirmen ve benzeri yapılar, mevkiler başlıkları ile tezahür etmesi açısından ziyaret yerleri incelenerek detaylandırılacaktır.

4.2.1. Morfolojik Değerlendirme Açısından Balıkesir ve Çevresinde Ziyaret Yerleri

4.2.1.1. Mezarlar

Balıkesir ve çevresinde bulunan ziyaret yerlerinin büyük bölümünün mezarlardan oluştuğu görülmektedir. Bu kapsamda çalışma alanında toplamda otuz altı adet mezar yeri bulunmaktadır. Dede mezarı ya da daha kısa şekilde ifade edersek, dede, baba, eren, evliya, türbe, yatır, efendi, paşa, sultan vb. adlarla anılan bu mezarlar da şekil bakımından incelendiğinde, üzerinde yapı olan mezarlar yani türbelerin sayısı

on beştir. Üzerinde bir yapı olmayan mezarların sayısı ise yirmi bir tanedir. Üzerinde yapı olan mezarlara şekilsel olarak baktığımızda bunların farklı dönemlere ait (Selçuklu Dönemi mimarisi olup kümbet tarzı olan ya da Osmanlı Dönemi mimarisine uygun olup kubbe şeklinde olan gibi) mimarilerde olduğu görülebilmektedir. Sade olup herhangi bir mimari özellik taşımayıp farklı şekillerde olan yapılar da bulunmaktadır. Üzerinde tam anlamıyla kapalı olmayıp etrafı duvarlarla çevrili olan (Horoz Dede Yatırı gibi) ya da etrafı açık olup üstünde bir yapı olan (Süleyman Dede Yatırı gibi) mezarlar da bulunmaktadır. Üzeri veya etrafı açık olan mezarların bir kısmına baktığımızda bunların bazılarının taşlarla çevrili bir alan olduğu (Çırpılı Dede gibi), bazılarının ise günümüz mezar formunda mermerle (Ayşebacı Yatırı, Hasan Baba Yatırı gibi) ya da beton ile çevrilmiş mezar (Bardakkıran Dede, Sadaka Dedesi Yatırı gibi) şeklinde olduğu görülmektedir. Bazı mezar yerlerinde bir kişi bulunurken (Salih Dede Yatırı gibi) bazılarının birden fazla kişi ya da ailesi (Zağnos Paşa Türbesi, Karesi Bey Türbesi gibi) veya öğrencileri (Şeyh Lütfullah Efendi Yatırı gibi) ile geniş bir alanda yattığı görülmektedir. Bazı mezar yerlerinde ise bir kişi olmayıp makam olarak (Süleyman Dede Yatırı gibi) ziyaret edildiği görülmektedir. Balıkesir ve çevresinde bulunan ziyaret yerleri incelendiğinde önemli bir husus ise yatırların bazılarının yaşamış oldukları bölgeye ya da mezarının bulunduğu alana kendi adının verilip hala o adla o alanın anılmasıdır. Araştırma alanı tespitlerine göre bu yörede yedi ziyaret yeri (Karesi Bey Türbesi, Karaoğlan Yatırı, Karaman Dede Türbesi, Kara Dede Türbesi, Kabaklı Türbesi, Aynaoglu (Çetlembik) Dede Yatırı, Ayşebacı Yatırı gibi) bu şekildedir. Çalışma alanında elde edilen bilgilere göre bu mezarlarda bulunan şahsiyetler hakkında bazıları ile ilgili kaynak bilgiler mevcut iken bazıları ile ilgili bilgiye ulaşılamamaktadır. Bazı ziyaret yerleri ise anlatılan menkıbeler veya kerametler ile hakkında bilgi sahibi olunabilmektedir. Bu önemli zatların bazılarının paşa, bazılarının tarikat kökenli ilim ehli hoca veya şeyh, bazılarının ise ermiş, evliya, şehit, eren, dede, çoban veya garip gibi kimseler olduğu bilinmektedir.

4.2.1.2. Ağaçlar

Araştırma alanında türbe ve yatırların dışında bir takım farklı şeylere de kutsiyet atfedilmiş olup bu bağlamda ağaçlar da ziyaretlere konu olmuştur. Ziyaret yerlerinde bulunan mezarların yanlarında ağaçlar olmazsa olmaz unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır. İnsanların ziyaret sırasında mezarların yanında bulunan ağaçlara ya da çalı veya bitkilere bez, çaput bağlama, çalı ya da ağaçlara dilekleri

kâğıtlara yazıp, çizerek asma ve yahut ağaçlara bezler içerisinde para asarak dileklerini dilemek için ağaçlar, çalılar veya bitkiler kullanılmıştır. Bu durum bütün ziyaret yerlerinde bulunmayıp (Zağnos Paşa Türbesi, Karesi Bey Türbesi, Horoz Dede Yatırı gibi), genelinde (Bardakkıran Dede Türbesi, Çırpılı Dede Türbesi, Aynaoglu Çetlembik Dede Yatırı gibi) olmuş olmasından dolayı önemli bir yer tutmaktadır. Dilekler için mezarların yanında bulunan ağaçların çeşitli türlerde olması yanında özellikle genelinde bulunan ağaç çitlembiktir. Çitlembik ağacı dışında çınar, çam türleri gibi değişik çalı ve bitki grupları da görülmektedir.

Ziyaret yerlerinde yatırların ya da orada yatan zattan ağaca kutsiyet arz etmiş yerler de bulunmaktadır. Ziyaret yerlerinden Altıeylül ilçesi merkezinde bulunan Soğanlı Dede Ağacı, önceden mezarın başında bulunan çitlembik ağacı iken günümüzde mezar olmamakta olup yalnızca ağaç bulunmaktadır. Zamanla mezar üstünde yapılan ziyaret ve dileklerin adanması ağaç üzerinde gerçekleştirilmeye başlanmış olup kutsiyet kazanmış ve günümüzde hala devam etmektedir.

Ziyaret alanlarından bir başkası olan Altıeylül'ün Kabaklı Mahallesi'nde bulunan Kabaklı Türbesi'nin önündeki çınar ağacı ise Kabaklı Türbesi'nde yatan zatın sopasından (asasından) olduğuna inanıldığı için kutsiyet kazanmış olan bir başka ağaç olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ziyaret yerlerinde bulunan ağaçlara kutsiyet arz edilmesinden dolayı halka yansıyan bir cezbedici yönünün yanında korkulan bir yanı da aksetmiş olduğu görülmektedir. Bu ağaçların dileklerin gerçekleşmesi için önemli olduğu düşünülmesi yanında bir kutsiyet atfedilirken bir yandan da bu ağaçların kesilmesi, yok edilmesi, alınıp evine götürülmesi ya da yer değişikliği yapılması toplumda olumsuz karşılanmakta olup, yapanların başına türlü musibet ve olumsuzlukların geleceğine dair inanış yaygındır. Halkın bu ağaçlara ya da yerlere zarar veren, kesen, evine getiren kişilerin başına olumsuz durumlar geldiğini, mal varlıklarını, sağlıklarını kaybettiklerini hatta bazılarının vefatına sebep olduğunu anlatmaktadır. Dolayısıyla ağaçların da bu bağlamda insanların inanış ve pratik oluşturma açısından toplumu fevkalade etkilediği anlaşılmaktadır.

4.2.1.3. Taşlar

Ziyaret yerlerinde bulunan ve önemli bir unsur olarak karşımıza çıkan bir diğer kategori ise taşlardır. Bu taşlar bazen başlı başına bir ziyaret yeri olurken, bazen bir ziyaret yerinde bulunan mezara sunulan adak, kurban ya da dilek tutma gibi ziyaret usulleri ve ritüeller için kullanılan bir obje olarak önem kazanmıştır. Ziyaret yerlerinde farklı bir uygulamaya bakıldığında yağmur duası yapımı için taşların olmazsa olmaz unsurlar olarak önemli olduğu gerçeği karşımıza çıkmaktadır. Bir başka önem olarak ise para atılan, üzerine hayır veya gıda konulan, taşın kutsiyet kazanmış olduğu için taşa gıda değdirilerek tüketilen bir uygulama olarak görülmektedir. Çalışma alanında Karesi ilçesinde 1. Sakarya Mahallesi'nde bulunan Pir Ali Efendi Yatırı'nın başucunda bulunan taşa su dökülüp çocuklara içirilmesi, yatırda bulunan zattan taşa geçen kutsiyetin ve çocuğa şifa olup, ilim, irfan sahibi bir şahsiyet olarak çocuğa zatın ilminin geçmesinde taşa zattan atfedilen bir kutsiyet örneğidir. Başka bir örnek ise Ziyaretli Yatırı ve Türkmen Dede Yatırı örnekleridir. Bu ziyaret yerlerinde mezarın yanında üstünde bulunan taşlardan birkaç tanesi alınıp, bulunduğu alandaki yerleşim yerinin meydanındaki çeşmede yıkandığında yağmur yağacağına inanılması, mezarda yatan zatın kutsiyetinin taşa tezahürünün bir örneğidir. Bakacak Mahallesi'nde bulunan Dede Taşı Yatırı, Kabaklı Mahallesi'nde bulunan Kabaklı Türbesi, Yeşilova Mahallesi'nde bulunan Arap Dede Yatırı'nda bulunan taşların özellikleri olarak ise dilenen adakların kesiminin gerçekleştirilmesi için kullanılan taşlardır. Bunların dışında ziyaret yerinde müstakil olarak ziyaret yeri bulunan taşa örnek ise Karabeyler Mahallesi'nde bulunan Yağmur Taşı'dır. Burada yaşayan insanlar kuraklık olduğu zaman taşın karşısında bulunan şifalı suyun olduğu çeşmeden bu taşa su taşıyıp doldurulup dua edildiğinde yerleşim yerine yağmur yağacağına inanmaktadır. Bu örnekte de taşın kendi başına bir kutsiyet kazanmış olduğu görülmektedir.

4.2.1.4. Su Kaynakları

Balıkesir ve çevresinde ziyaret yerleri incelendiğinde karşımıza çıkan diğer bir önemli unsur ise su kaynaklarıdır. Bunlar farklı şekillerde kutsiyet kazanmakta olup, bazen müstakil olarak şifa verdiğine inanılan bir pınar şeklindeyken, bazen dilek pınarına dönüşmüş halde bazen ise yanında bulunan kutsiyet atfedilmiş zattan önem kazanan su olarak karşımıza çıkmaktadır. Birinci anlatımımızda olan duruma örnek verebileceğimiz ziyaret yeri olarak Karabeyler Mahallesi'nde bulunan şifalı su karşımıza çıkmaktadır. Hastalık hâsıl olduğunda bölge sakinleri tarafından ziyaret

edilen bu suyun şifa sağladığına ve yanında bulunan ağaca dileklerin bağlanmasında kutsiyet kazanmış olduğu anlaşılmaktadır. Bir başka örnek olarak ise Pir Ali Efendi Yatırı'nın başucunda bulunan taş su koyulup içildiğinde zatın etkisinin su yolu ile içen kişiye geçeceğine olan inançtır. Bu ise yanında bulunan kutsiyet atfedilmiş zattan önem kazanan su örneği olarak karşımıza çıkmaktadır

4.2.1.5. Mevkiler

Araştırma alanımızda bulunan ziyaret yerlerinde karşılaşılan bir başka durum ise kutsiyetin bazen tepe gibi farklı mevkilerde kutsiyet kazanmasıdır. Ziyaret yerlerinde bulunan mezarların bulunduğu mevkilerin kutsiyet kazanmış olması ve bu alanlara dokunulmaması, değiştirilmemesi gibi unsurlar bilindiği gibi kendi başına bir dağ, tepe gibi mevki olarak kutsiyet kazanmış yerler de mevcuttur. Araştırma alanımız da bulunan Altıeylül ilçesi Akçaköy Mahallesi'nde bulunan Türkmen Tepe buna örnektir.

4.2.2. Amaçlar ve Yasaklar Açısından Balıkesir ve Çevresinde Ziyaret Yerleri

Ziyaret yerleri genelde keramet göstermiş kişilerin bulunduğu ve insanlar tarafından cazibe merkezi haline gelmiş yerlerdir. Burada yatan zatlar, yaşarken veya vefatlarından sonra türlü şekillerde keramet göstermiş ya da etrafında bulunan taş, su, ağaç, mevki gibi çeşitli eşyalara sirayet etmiştir. Anlatılan bu kerametler, menkıbeler ve olaylar insanlar arasında yayıldıkça, ziyaret yerleri daha çok ziyaretçi tarafından rağbet görmekte ve cazibe haline gelmektedir. Toplumsal bir varlık olarak yaşayan insan, etrafında olan biten her şeyden etkilenmekte olup cazibesel anlatılan bir durumda kendi eksikliği veya ihtiyacı olan bir konuda ya da çaresiz kaldığı bir durumda bu etkileşim içerisine girerek çeşitli pratikler oluşturmaktadır. Ziyaret yerlerine ve burada yatan zata karşı inanış ve saygı oluşmakla birlikte buraya karşı bir korku ve çekinme de oluşturmaktadır. Ziyaret yerleri ile kurulan ilişkilerin çeşitli sebepleri bulunabilmektedir. Ziyaret yerlerinin kendi dinamiği içerisinde çeşitli yasakları olduğu da görülebilmektedir. Ziyaret yerleri bazen bir amaç için ziyaret edilirken, bazı ziyaret yerlerinin ise birden fazla sebepten ötürü ziyaret edildiği görülebilmektedir.

Ziyaret yerleri çeşitli amaçlarla ziyaret edilmekte olup, çalışma alanımızda bulunan amaçları şu şekilde listeleyebiliriz:

- 1) Çocuk sahibi olmak istenmesi (20 ziyaret yeri)

- 2) Hastalığı olup şifa bulmak (9 ziyaret yeri)
- 3) Geçimsizlik sorununun çözülmesi (2 ziyaret yeri)
- 4) Evlenmek isteyenlerin kısmetinin açılması ve evlenebilmesi (10 ziyaret yeri)
- 5) Evliliğinin ilan edilmesi için gidilen (2 ziyaret yeri)
- 6) Yaramaz çocukların uslu olması için (1 ziyaret yeri)
- 7) Evlilikte geçimsizlik veya huzursuzluk yaşamamak için ziyaret (1 ziyaret yeri)
- 8) Doğal afetlerden korunmak için ziyaret (4 ziyaret yeri)
- 9) Çocukların zeki ve bilgili (âlim) olabilmesi için ziyaret (1 ziyaret yeri)
- 10) Araba, ev, mülk, servet gibi şeylere sahip olmak (7 ziyaret yeri)
- 11) Eşinden ayrılmış olup tekrar barışmak istemesi (1 ziyaret yeri)
- 12) Sıkıntılardan kurtulmak için (3 ziyaret yeri)
- 13) Borcu olanların borcundan kurtulmak istemesi (3 ziyaret yeri)
- 14) Yağmur yağması için ziyaret edilmesi (5 ziyaret yeri)
- 15) Cilt hastalıklarının iyileşmesi (1 ziyaret yeri)
- 16) Çocuğu konuşamayıp, konuşabilmesi için ziyaret (1 ziyaret yeri)
- 17) İş sahibi olmak (4 ziyaret yeri)
- 18) Çocuğunun bedensel engelinin iyileşmesi için (2 ziyaret yeri)
- 19) Sağlıklı ve huzurlu olmak (4 ziyaret yeri)
- 20) Askerden sağ salim dönmek (6 ziyaret yeri)
- 21) Yürüyemeyen çocukların yürüyebilmesi (1 ziyaret yeri)
- 22) Sınav, okul, iş, hayat gibi alanlarda başarılı olmak (3 ziyaret yeri)
- 23) Kötü büyülerin bozulması (1 ziyaret yeri)
- 24) Ev yapanların işlerinin kolaylaşması (1 ziyaret yeri)
- 25) Sevdiğine kavuşmak istemesi (2 ziyaret yeri)
- 26) Bulunduğu bölgeyi olumsuzluklar ve düşmanlara karşı koruması (3 ziyaret yeri)

27) İnsanın başına gelebilecek kaza, bela gibi musibetlerden korunmak (3 ziyaret yeri)

28) Hastalıkları öncesinden engellemek (2 ziyaret yeri)

29) Çocuğunun hasta olması (1 ziyaret yeri)

30) Düşmanlardan korunmak (3 ziyaret yeri)

31) Hayvanların hastalıklarının iyileşmesi, hayvanların salgın hastalıklardan kurtulması (1 ziyaret yeri)

32) Uzak bir yere giden kişilerin sağ salim dönmesi (Hac, umre vb.) (1 ziyaret yeri)

Balıkesir ve çevresinde bulunan ziyaret yerlerinin ziyaret ediliş amaçlarına bakıldığında çeşitli sebepler bulunmakta olup bunların başında en çok ziyaret yeri bulunan sebebin çocuk sahibi olmak istenmesi ve devamında ise evlenmek isteyenlerin kısmetinin açılması, evlenebilmesi ve insanların hastalıklarına şifa bulmak istemesi izlemektedir. Yukarıda ziyaret sebepleri verilmekte olup, hangi ziyaret yerlerinin hangi sebeplerle ziyaret edildiği, ziyaret yerleri başlığı altında verilmiş olduğu için bir daha madde açıklamalarına eklenmesine ihtiyaç duyulmamıştır.

Ziyaret yerlerinin cezbedici çeşitli sebepleri olmasının yanında, insanların bu ziyaret yerlerinde uyması gereken çeşitli yasaklar da bulunmaktadır. Ziyaretçilerin bu yerleri ziyaret ettiklerinde dileklerinin gerçekleşeceğine inandıkları kadar, olumsuzluk durumunda da tam tersi sorunlar yaşanabileceğine ve ziyaret yerinin kişi üzerinde olumsuz yaptırımlarının olabileceğinin bilincinde olmasının neticesinde çeşitli pratikler oluşmuştur. Çalışma alanımızda bulunan ziyaret yerlerinde, ziyaret sırasında yapılmaması gereken şeyleri yani yasakları şu şekilde listeleyebiliriz:

- 1) Ziyaret yerinde kötü söz söylemek, saygısızlık yapmak (Çırpılı Dede, Horoz Dede Yatırı, Gündoğan Dede Türbesi, Töm Dede Türbesi...)
- 2) Ziyaret yerini kirletmek (çöp atmak, pislik atmak vb.) (Paşa Sultan (Töm Dede) Türbesi, Gündoğan Dede Türbesi...)
- 3) Ziyaret yerinde veya etrafında bağırmak (Hayrettin Efendi (Üçpınarlıoğlu) Türbesi, Horoz Dede, Gündoğan Dede Türbesi...)
- 4) Ziyaret yerinde bulunan yataının yerini değiştirmeye çalışmak (Hasan Baba Yatırı, Ayak Dedesi Yatırı, Çırpılı Dede Yatırı, Ulu Dede Yatırı...)

- 5) Ziyaret yerinde bulunan ağaçların kesilmesi (Karaman Dede Türbesi, Ziyaretli Yatırı, Kara Dede Türbesi...)
- 6) Ziyaret yerinden ağaç, çalı vb. şeylerin alınması veya kendi evine götürülmesi (Ziyaretli Yatırı, Çırpılı Dede Yatırı, Karaman Dede Türbesi...)
- 7) Türbeye ayakkabı ile girmek, kirletmek (Gündoğan Dede Türbesi, Zağnos Paşa Türbesi...)
- 8) Ziyaret yerinde veya yanında yüksek sesle müzik çalınması (Horoz Dede Yatırı, Üçpınarlıoğlu Türbesi, Soğanlı Dede Yatırı...)
- 9) Ziyaret yerini maddi çıkarlar uğruna işletmek veya kullanmak (Gökköy Türbesi)
- 10) Ziyaret yerinde veya yakınında alkol almak, alkollü gelmek (Üçpınarlıoğlu Türbesi, Horoz Dede Yatırı...)
- 11) Define veya maddi değeri olan eşya aramak için mezar yerini kazmak (Arap Dede Yatırı, Gökköy Türbesi...)

Ziyaret yerleri insanlar tarafından kutsiyet atfedilen, saygı duyulması gereken yerler olduğu için buraya gelen ziyaretçilerin de hem ziyaret yerine ve burada bulunan zata hem de insanların oluşturmuş olduğu bu inanişaya saygı duymak burada beklenen davranış olarak karşımıza çıkmaktadır. Bundan dolayı da insanlar bu yerlerde çeşitli yasakları, yatan zatın göstermiş olduğu kerametlerinden veya hakkında anlatılan menkıbelerinden oluşturmuş olduğu görülmektedir. Bu hususlara dikkat edilmediği takdirde insanların başına türlü olumsuzlukların gelebileceğine ve cezalandırılacağına olan inaniş yaygındır. Bu hususların başında ziyaret yerinde saygısızlık yapma, kötü söz söyleme ve yatırın yerini değiştirmeye çalışma gelmektedir. Bu husus ziyaret yerlerinin hepsinde karşımıza çıkan uyulması gereken bir husus olmakta olup belli bir rakam vermiş olmamız, bu yerde bu hususta anlatılan kerametlere konu olmasıdır. Ziyaret yerlerinde herkesin uyması gereken saygısızlık yapmamak, kirletmemek, olumsuz ve kötü konuşmamak, sessiz olmak vb. genel yasaklar da bulunmaktadır.

4.2.3. Usul, Adab ve Mensekler Açısından Balıkesir ve Çevresinde Ziyaret Yerleri

İnsanları etkileyen ve çeşitli pratikler oluşturmasını sağlayan ziyaret yerleri amaçların, yasakların yanında doğal bir yönüyle çeşitli usul, adab ve mensekleri de oluşturmaktadır. Dolayısıyla ziyaret fenomeni bir takım kurulları beraberinde

getirmektedir. Ziyaret yerlerine yapılan ziyaretlerin zamanları ile ilgili usule bakıldığında farklılık göstermekle birlikte genelde hemen her gün ziyaret edilebilmektedir. Bunun dışında özellikle Perşembe'yi Cumaya bağlayan gün ve gece, cuma günleri cuma namazından sonra, cumartesi günü, bayram günleri, kandil günleri, Hıdırellez (6 Mayıs) zamanı, düğün ve sünnet törenleri zamanı, Hac, umre gibi uzun yolculuklara çıkmadan önce, ihtiyaç hâsıl olduğunda, hastalık baş gösterdiğinde veya dileğe hâsıl olan bir durum gerçekleştiğinde, kurak geçen mevsimde yağmur duası yapmak için vb. dönemlerde ziyaret edildiği görülmektedir. Ziyaret yerlerinde yapılan uygulamaları ise şu şekilde listeleyebiliriz:

1) Üç İhlas Suresi ve bir Fatiha Suresi Okumak (Karamani Mehmet Efendi Yatırı, Hasan Baba Yatırı, Zağnos Paşa Türbesi, Şeyh Lütfullah Efendi Yatırı, Ayak Dedesi...)

2) Adak amacıyla kurban kesmek (Dede Taşı Yatırı, Çetlembik Dede Yatırı, Kabaklı Türbesi, Arap Dede Yatırı...)

3) Topluca Yağmur Duası yapmak (Ulu Dede Yatırı, Ziyaretli Yatırı, Türkmen Dede Yatırı, Karabeyler Yağmur Duası Taşı...)

4) Yağmur Duası için ziyaret yerinden taş almak ve çeşmede yıkamak (Türkmen Dede Yatırı, Ulu Dede Yatırı, Ziyaretli Yatırı...)

5) Dilek Dilemek (Bardakkıran Dede Yatırı, Arap Kılıcı Dede Türbesi, Çetlembik Dede Yatırı, Ballica Sultan Türbesi...)

6) Bez, çaput bağlamak (Bardakkıran Dede Yatırı, Ballica Sultan Türbesi, Çırpılı Dede Yatırı, Çetlembik Dede Yatırı...)

7) Ziyaret yerine seccade, tesbih, başörtüsü, takke vb. eşyalar bırakmak (Arap Kılıcı Dedesi Türbesi, Garip Dede Türbesi, Ziyaretli Yatırı, Sadaka Dedesi...)

8) İki rekât namaz kılmak (Kız Dedesi, Üçpınarlıoğlu Türbesi, Ulu Dede Yatırı, Ziyaretli Yatırı, Fatma Sultan ve Sitti Hatun Türbesi...)

9) Mum yakmak (Kümbet Dede Türbesi, Çırpılı Dede Yatırı, Çetlembik Dede Yatırı, Paşa Sultan Türbesi...)

10) Para atmak (Çırpılı Dede Yatırı, Bardakkıran Dede Yatırı, Arap Kılıcı Dede Türbesi, Çetlembik Dede Yatırı, Kabaklı Türbesi...)

11) Ziyaret yeri etrafında üç kere dönmek (Kız Dedesi Türbesi, Zağnos Paşa Türbesi, Horoz Dede Yatırı, Ayak Dedesi...)

11) Ziyaret yeri etrafında dönerken elleri havada dua etmek (Zağnos Paşa Türbesi, Kız Dedesi, Ayak Dedesi...)

12) Ziyaret yerinde bardak kırmak (Bardakkıran Dede Yatırı)

13) Yatırın ruhuna dua etmek (Süleyman Dede Türbesi, Fatma Sultan ve Sitti Hatun Türbesi, Karesi Bey Türbesi, Hasan Baba Yatırı...)

14) Yatırın kabrinin etrafında hayvan yularını döndürmek (Horoz Dede Yatırı)

15) Kabir üzerini sulamak ve başucuna su bırakmak (Kümbet Dede Türbesi, Horoz Dede Yatırı, Ulu Dede Yatırı, Ayak Dedesi...)

16) Kur'an-ı Kerim Okumak ve okutturmak (Zağnos Paşa Türbesi, Gündoğan Türbesi, Kız Dedesi Türbesi (Hoca Sinan Efendi)...))

17) Ziyaret yerinde sessiz olmak ve konuşmamak (Soğanlı Dede Yatırı, Ayak Dedesi, Sadaka Dedesi...)

18) Ziyaret yerinde adak kesilmesi ve dağıtılması (Kabaklı Türbesi, Dede Taşı Yatırı, Garip Dede Yatırı, Türkmen Dede Yatırı...)

19) Ziyaret yerinde yemek pişirilmesi ve dağıtılması (Ayşebacı Yatırı, Kabaklı Türbesi, Karaman Dede Türbesi, Kara Baba Dede Türbesi, Gündoğan Dede Türbesi...)

20) Ziyaret yerinde hayır için hububat konulması veya dağıtılması (Salih Dede Yatırı, Pir Ali Efendi Yatırı...)

21) Ziyaret yerinde belli bir süreliğine çamaşır bırakmak (Hayrettin Efendi (Üçpınarlıoğlu) Türbesi)

22) Dileklerin ziyaret yerinde bulunan ağaca kâğıda çizilip asılması (Bardakkıran Dede Yatırı, Ballica Sultan Türbesi...)

23) Ziyaret yerinde bulunan ağaçlara dilekler için paraların asılması (Ballica Sultan Türbesi, Bardakkıran Dede Yatırı...)

24) Ziyaret yerinde bulunan şifalı suyun cilde sürülmesi (Karabeyler Şifalı Su)

25) Dileği kâğıda yazarak veya çizerek mezara gömmе (Bardakkıran Dede Yatırı)

26) Mezarın başucundaki taşа su koyup içmek (Pir Ali Efendi)

27) Ziyaret yerine bebek beşiğı kurma (Dede Taşı Yatırı, Ziyaretli Yatırı, Bardakkıran Dede Yatırı...)

Ziyaret yerlerinde çeşitli uygulamaların yapılmış olduğı yukarıdaki sıralamadan da anlaşılacağı üzere inanışların insan davranışları üzerine nasıl etki ettiğini ve toplumsal dinamiklere yön verdiği görölmektedir. Çalışma alanımızda bulunan uygulamalar bunlardan oluşmakta olsa da toplumda bireysel olarak uygulanan birçok farklı uygulamaya da rastlamak mümkündür.

Çalışma alanımızda bulunan ziyaret yerlerinde yapılan uygulamalardan bir tanesi de dileklerin gerçekleşmesi için kutsiyet arz eden yere yapılması söylenen ve dileği gerçekleşince yerine getirilen adak veya kurban sunma uygulamasıdır. Adak uygulamasında da farklılıklar olmakla birlikte bazen hayvan kesilerek, bazen mum yakılarak ve para atılarak, bazen ise yemek veya hububat şeklinde dağıtım sağlanarak yapılmış olduğı gözlenmektedir. Hayvan olarak yapılan adak sunumunda bazı ziyaret yerinde horoz (Dede Taşı Yatırı, Çırpılı Dede Yatırı, Kabaklı Türbesi vb.) kesimi yapıldığı, bazılarında ise kuzu ya da dana (Ballica Sultan Türbesi, Çırpılı Dede Yatırı (Gökçeören Mah.) vb.) kesimi yapılarak dağıtıldığı şeklindedir. Bazı ziyaret yerlerinde maddi durumu olmayanların horoz kesimi yerine mum yakarak (Çetlembik Dede Yatırı, Çırpılı Dede Yatırı gibi) adağını gerçekleştirmektedir. Diğer yemek uygulaması ya da hububat veya sebze sunmada ise genelde yemekte pilav, keşkek, lokma vb. hububat ve sebze de ise soğan, buğday, bulgur şeklinde olduğı görölmektedir.

4.2.4. Kerametler, Menkıbeler ve Efsaneler Açısından Balıkesir ve Çevresinde Ziyaret Yerleri

Balıkesir ve çevresinde bulunan ve çalışmamıza konu olan ziyaret yerleri morfolojik ve ontolojik olarak karşımıza türbeler, yatırlar veya mezarlar, taşlar, ağaçlar ve mevkiler olarak farklı şeylere tezahürle karşımıza çıkmaktadır. Bu yerleri cazibe merkezi haline getiren ve halkın burayı ziyaret etmesini sağlayan unsurların başında buraya atfedilen efsaneler, kerametler veya menkıbeler geldiğı ve bunun sayesinde insanları veya toplumu bu denli etkileşim haline getirmiş ve etkilemiş

olduğu görülmektedir. İnsanların ziyaret yerlerine atfetmiş olduğu tabiatüstü güç ise kutsal gücün yansıması şeklinde halkın inancı, düşüncesi ve mantığında vücut bularak bu yerleri daha çok ziyaret edilebilir hale getirmektedir. Anlatılan bu kerametler zamanla insanlar tarafından efsaneleştirilme ve menkıbeleştirilmektedir. Genelde bu durum ziyaret fenomeni içerisinde sözlü kültür ile anlatılan inanış durumunun tabi bir sonucu olarak kendini göstermektedir. Zamanla bu bilgilerin değişebildiği, dönüşebildiği ya da bambaşka farklı bir hal alabildiği de görülebilmektedir. Çalışma alanımızda bulunan ziyaret yerleri ile ilgili anlatılan keramet ve menkıbelerin anlatıldığı ana temalarını şu şekilde listeleyebiliriz:

1) Ziyaret yerinde bulunan yatırın bulunduğu yerdeki insanlarla konuşması (Horoz Dede Yatırı, Kümbet Dede Türbesi, Çetlembik Dede Türbesi, Hayrettin Efendi (Üçpınarlıoğlu) Türbesi...)

2) Ziyaret yerinde bulunan yatırın yerinin değiştirilmeye çalışılması veya kaldırılmak istenmesi durumunda yatırın buna izin vermemesi (Hasan Baba Yatırı, Ayak Dedesi Yatırı, Ulu Dede Yatırı, Çırpılı Dede Yatırı...)

3) Ziyaret yerinde bulunan yatırın insanların rüyasına girerek konuşması (Kabaklı Türbesi, Kümbet Dede Türbesi, Çetlembik Dede Yatırı, Horoz Dede Yatırı, Ulu Dede Yatırı, Üçpınarlıoğlu Türbesi, Ayşebacı Yatırı...)

4) Ziyaret yerinde bulunan yatıra saygısızlık yapılması üzerine cezalandırması (Çırpılı Dede Yatırı, Hayrettin Efendi (Üçpınarlıoğlu) Türbesi, Horoz Dede Yatırı...)

5) Türbe ya da yatırlara bırakılan su kaplarının boşalması, zatın bunları kullanması (Horoz Dede Yatırı, Ulu Dede Yatırı, Kümbet Dede Yatırı...)

6) Ziyaret yerlerinde yapılan dileklerin gerçekleşmesi (Bardakkıran Dede Yatırı, Pir Ali Efendi Yatırı, Kabaklı Türbesi, Horoz Dede Yatırı...)

7) Yatırların doğal afetlere ve düşmanlara karşı insanları koruması (Hasan Baba Yatırı, Ziyaretli Yatırı, Kümbet Dede Türbesi, Balıca Sultan Türbesi...)

8) Askere gidenlerin şehit olmasını engellemesi (Horoz Dede Yatırı, Ulu Dede Yatırı, Çırpılı Dede Yatırı, Balıca Sultan Türbesi...)

9) Şifa vermesi (Sadaka Dedesi, Karabeyler Şifalı Su, Ayşebacı Yatırı...)

10) Yağmur yağdırması (Ziyaretli Yatırı, Ulu Dede Yatırı, Garip Dede, Karabeyler Yağmur Duası Taşı, Türkmen Dede Yatırı...)

- 11) Yeri değiştirilmeye çalışılan yatrın ayağa kalkması (Ayak Dedesi Yatrı)
- 12) Zatrın Güvercin olup uçması (Hayrettin Efendi (pınarlıoğlu) Türbesi)
- 13) Ziyaret yerinin yanında alkol alan kişiye rahatsız etme (Hayrettin Efendi (pınarlıoğlu) Türbesi)
- 14) Yatrın yakınında bulunan evlere misafirliğe gitmesi (Hayrettin Efendi (pınarlıoğlu) Türbesi)
- 15) Uzakta bulunan bir kişiye yemek göndermesi (Kabaklı Türbesi)
- 16) Horozları atı olarak kullanma (Horoz Dede Yatrı)
- 17) Yatrın mezardan çıkıp gelinlikle gezmesi (Kız Dedesi Türbesi)
- 18) ocukların akıllı ve âlim olmasını sağlaması (Pir Ali Efendi)
- 19) Yatrın kabri dışında başka bir yerde yatması (Hasan Baba Yatrı)
- 20) Yatrın yanında bulunan ağacı keseni cezalandırması (Ziyaretli Yatrı, Karaman Dede Türbesi, Kara Baba Dedesi Türbesi)
- 21) ocuk sahibi olamayanların çocuğunun olmasını sağlaması (Bardakkıran Dede Yatrı, Ballica Sultan Türbesi, Kabaklı Türbesi...)
- 22) Yatrın yürüyemeyen çocukları yürütmesi (Ayak Dedesi)
- 23) Sütü mendil ile taşması (ırpılı Dede Yatrı)
- 24) Mahsulleri, mlk yani serveti artırması (Bardakkıran Dede Yatrı, Ballica Sultan Türbesi, Kabaklı Türbesi...)
- 25) Ektiği kabağın içinde buğday çıkması (Kabaklı Türbesi)
- 26) Hayvanları iyileştirme (Horoz Dede Yatrı)
- 27) Kendisine inanmayanları cezalandırma (Horoz Dede Yatrı, Hayrettin Efendi (pınarlıoğlu) Türbesi...)
- 28) Yatrın rüyasına girdiği kişinin istediğini yapmaması üzerine cezalandırması ((Hayrettin Efendi (pınarlıoğlu) Türbesi)

4.2.5. Ziyaretçiler Açısından Balıkesir ve çevresinde Ziyaret Yerleri

Çalışma alanımızı oluşturan Balıkesir ve çevresinde bulunan ziyaret yerleri, toplum içerisinde belli bir sosyal ve kültürel ortamda etkileşim içerisinde kendini

göstererek vücut bulmuştur. Ziyaret dinamızının belli bir ölçüde toplumsal bir olay olması, diğer toplumda bulunan olaylarla karşılıklı bir ilişki ve etkileşim içerisinde bulunduğunu göstermektedir. İnsan toplumsal bir varlık olarak o toplumda gerçekleşen bütün olaylardan etkilenmekte ve bu doğal sürece katılmaktadır. Ziyaret yerlerinin bulunduğu yerlerde veya yakınlarında yerleşik hayat yaşayan insanların bulunduğu toplumun etkisi altında kalarak, toplumu etkileyen siyasi, ekonomik, kültürel vb. kararlar ve olaylar da doğal olarak bu yerlere olan ilgilerin artıp, azalması durumu da değişiklik arz etmektedir. Ziyaret yerlerinde bulunan zatlardan herhangi biri ile ilgili kültürel faaliyetler yapıldığında, yapılmayan bir yere göre buraya olan ilgi ve ziyaretin daha çok arttığı gözlenmektedir. Ziyaretçilerin bu yerlere ilgisi popülerliğine göre daha cezbedici gelebilmekte ve artabilmektedir.

Ziyaret yerlerinin geneline bakıldığında ilk etapta çevresinde ve bulunduğu bölgede yaşayan insanlar tarafında ziyaret edildiği, bunun yanında civar bölgelerden veya şehirlerden de ziyaretçilerinin olduğu görülebilmektedir. Bazı ziyaret yerlerinin yalnızca bulunduğu yerleşkedeki insanlar tarafından ziyaret edilirken, bazılarının iste tüm şehir halkı tarafından ziyaret edildiği ve tanındığı (Bardakkıran Dede Yatırı, Hasan Baba Yatırı vb.) görülebilmektedir. Ziyaret yerlerinin ziyaretçilerinin artmasını sağlayan bir unsur ise Hıdırellez zamanı olarak karşımıza çıkabilmektedir. Bazı turların ziyaret yerleri programı yapması ile şehirlerarası bu yerlere (Kız Dedesi Türbesi vb.) ziyaret hareketliliğini de artırabilmektedir. Kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması ile ziyaret yerlerine olan ilgi doğru orantılı olarak artabilmektedir. Ziyaret yerlerinde yapılan toplu uygulamalar, hayırlar veya ritüeller daha çok insanın buraları bilmesini ve ziyaret etmesini de sağlayabilmektedir.

Ziyaretçilerin cinsiyet dağılımına bakıldığında çok fark olmaksızın kadın ve erkeklerin hemen hemen her yeri ziyaret esnasında birlikte hareket edebildiği veya cinsiyet ayrımı olmaksızın ziyaret yerlerinin herkes tarafından ziyaret edildiği gözlenmektedir. Çalışma alanımızda yapılan gözlem ve görüşmelerde cinsiyet dağılım konusunda Karesi ilçesinde bulunan Garip Dede Türbesi'nin daha çok kadın ziyaretçiler tarafından ziyaret edildiği bilgisi verilmiştir. Bu yer dışında ziyaret yerlerinin diğerlerinde her kitle kadın, erkek fark etmeksizin ziyaret etmektedir.

Ziyaret yerlerinde bulunan nüfus unsuru da ziyaret konusunu etkilemektedir. Çalışma alanımızda bulunan kırsal yerlerde yaşayan insanların şehir merkezine yerleşmesi veya iş durumuna göre şehre göçler ile kırsal alanda bulunan ziyaret yerleri,

şehirde bulunan ziyaret yerlerine göre daha az ziyaretçi görmektedir. Şehir merkezinde bulunan ziyaret yerleri bu kapsamda daha çok kişi tarafından ziyaret edilmektedir.

Ziyaret yerlerine yönelik yapılan etkili bir uygulama olarak dernekleşme veya vakıflaşma hareketlerinde (Hasan Baba Vakfı vb.) bu yere sahip çıkılmış bir vaziyette organizasyonlarının ya da hayırlarının düzenli yapılıyor olması da bu ziyaret yerinin önemini, tanınırlığını ve ziyaretçilerini artırabildiği gözlemlenebilmektedir.

4.2.6. Tipolojik Değerlendirme Açısından Balıkesir ve Çevresinde Ziyaret Yerleri

Balıkesir ve çevresinde bulunan ziyaret yerlerini morfolojik açıdan değerlendirmemiz de yukarıda yapılan tespitlerden hareketle tarihsel süreç içerisinde insanları kültürel, inanişsal, psikolojik, sosyolojik vb. etkileri çerçevesinde sunulmaya çalışılmış olup, devamı olan bu bölümde ziyaret yerlerinin tipolojisi kategorize edilerek analiz edilip aktarılmaya çalışılacaktır.

4.2.6.1. Tarihi Perspektif Açısından Balıkesir ve Çevresinde Ziyaret Yerleri Tipolojisi

4.2.6.1.1. Tarihi Tipler

Çalışma alanımızda bulunan ziyaret yerleri içerisinde tarihi kimliğe sahip olup hakkında az da olsa kesin bilgi sahibi olabildiğimiz yerlerdir. Şehrin tarihi kayıtlarında ya da genel tarihi kaynaklarda hakkında bilgiye rastlanabilen bu tipte genelde tarihi gerçeklik boyutunu aşarak menkıbevi özellikler bulunmaktadır. Karesi Bey Türbesi, Zağnos Paşa Türbesi vb. bu türün tipik örnekleri içerisinde yer almaktadır.

4.2.6.1.2. Anonim Tipler

Bu tiplerde çalışma alanımızda bulunan ziyaret yerleri genelde hakkında bilgi bulunmayan, isimsiz veliler, şehitler, ermiş kişilerin oluşturduğu yatırlar ile kutsiyetin tezahür ettiği ağaç, taş, su, mevkiler bulunmaktadır. Bu tipte bazen menkıbevi anlatımlara rastlarken, bazen de bu tür bir anlatımı yakalamak mümkün değildir. Ayşebacı Yatırı, Çırpılı Dede Yatırı vb. bu türün tipik örnekleri içerisinde yer almaktadır.

4.2.6.1.3. Aktüel Tipler

Bu tiplerde çağdaş bir fenomen olarak toplum dinamikleri içerisinde hayat bulmuş olup bazen çağdaş yaşayan bazen ise vefat etmiş şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Belli bir düşünce sistemi içerisinde veya belli bir grup dinamiğinde hayat bulmuş genellikle tasavvuf veya tarikat çizgisi içerisinde bunları görmek mümkündür.

4.2.6.2. Nüfus ve Cazibenin Boyutları Açısından Balıkesir ve Çevresinde Ziyaret Yerleri Tipolojisi

4.2.6.2.1. Mahalli Tipler

Çalışma alanında bulunan bu tipte, ziyaret yerinde bulunan kutsiyet atfedilmiş yerin yalnızca kendi bulunduğu alanı etkilemiş ve dinamik oluşturmuş olduğu görülmektedir. Bu tipin kırsal alanlarda daha yaygın olarak karşımıza çıkmaktadır. Garip Dede Yatırı, Ulu Dede Yatırı vb. bu türün tipik örnekleri içerisinde yer almaktadır.

4.2.6.2.2. Bölgesel Tipler

Çalışma alanımızda bulunan bu tipte, bulunduğu ziyaret alanının dışında daha geniş bir kitle tarafından ziyaret edilen yerlerdir. Hem kendi alanı hem de civar bölgelerden adı bilinen etrafında bulunan bölgeler tarafından da ziyaret edilen yerlerdir. Bardakkıran Dede Yatırı, Balıca Sultan Türbesi, Kız Dedesi Türbesi vb. bu türün tipik örnekleri içerisinde yer almaktadır.

4.2.6.2.3. Ulusal Tipler

Bu tipte bulunan ziyaret yerlerinin tanınırlığı ve ziyareti bölge sınırlarını aşarak ülke olarak bilinen ve ziyarete uğrayan yerlerdir. Çalışma alanımızda bulunan ziyaret yerlerinde ulusal olarak adından çok bahsedilen popüler diyebileceğimiz ziyaret yeri bulunmasa da bu tanıma yakın diyebileceğimiz Zağnos Paşa Türbesi, Kız Dedesi vb. gibi örnekler birçok ilden gelen ziyaretçi tarafından ziyaret edilen yerler olarak karşımıza çıkmaktadır.

4.2.6.3. Toplumsal Çevreleri Açısından Balıkesir ve Çevresinde Ziyaret Yerleri Tipolojisi

4.2.6.3.1. Kırsal Tipleri

Bu tipte bulunan ziyaret yerlerinin bulunduğu yeri veya birkaç farklı mahalleyi etkilediği ve ziyaretçilerin bazen bir amaçla veya birden fazla amaçla ziyaret ettiği yerlerdir. Hayvan hastalıklarının iyileştirilmesi (Horoz Dede Yatırı vb.) veya yağmur duasının yapılması (Karabeyler Yağmur Duası Taşı vb.) vb. bir amaç uğruna ziyaret edilebilen bir yer olarak karşımıza çıkabildiği gibi başarılı olmak, mülk sahibi olmak, çocuk sahibi olmak vb. (Kabaklı Türbesi, Ziyaretli Yatırı vb.) birden fazla amaçlı ziyaret edilebilen yerler de bu tipte yer almaktadır.

4.2.6.3.2. Şehirli Tipleri

Kırsal tiplerden farklı olarak şehir hayatının yansıdığı tiplerdir. Bu tipte bulunan ziyaret yerlerinde bulunan zatların ziyaretlerinde daha çok şehir hayatının dinamiklerini yansıtmakta olduğu ve ziyaretlerin de bu doğrultuda yansıdığı görülmektedir. Bu tiplerde bazen tasavvuf veya tarikat çizgisinde olan zatlar karşımıza çıkabilmektedir. Şeyh Lütfullah Efendi Yatırı, Balıca Sultan Türbesi vb. bu türün tipik örnekleri içerisinde yer almaktadır.

4.2.6.4. Amaçlar ve Dilekler Açısından Balıkesir ve Çevresinde Ziyaret Yerleri Tipolojisi

4.2.6.4.1. Tek Bir Amaçta Uzmanlaşmış Tipler

Bu tipte olan ziyaret yerlerinin genelde tek bir amaç ile kutsiyet kazanmış olduğunu ve ziyarete konu olduğu görülmektedir. Amaçlar ve yasaklar açısından Balıkesir ve çevresinde ziyaret yerleri başlığı altında bu tip ayrıntılı açıklanmıştır. Genelde yağmur duası yapılan, bebek beşiği kurulan, hayvan hastalıklarına şifa olan vb. amaçlarla ziyaret edilen yerlerdir. Ulu Dede Yatırı, Dede Taşı Yatırı, Karabeyler Yağmur Duası Taşı vb. bu tipin örnekleri arasında yer almaktadır.

4.2.6.4.2. Genel Amaçlı Tipler

Bu tipte bulunan ziyaret yerleri birden fazla amaç doğrultusunda ziyaret edilen yerler olarak karşımıza çıkmaktadır. Amaçlar ve yasaklar açısından Balıkesir ve çevresinde ziyaret yerleri başlığı altında bu tip ayrıntılı açıklanmıştır. Çalışma

alanımızda bulunan mezarların (türbe ve yatır) geneli bu tipe örnektir. Bardakkıran Dede Yatırı, Kabaklı Türbesi, Üçpınarlıoğlu Türbesi vb. bu tipin örnekleri arasında yer almaktadır.

4.2.6.5. Kutsalın Varlıklarda Tezahürü Açısından Balıkesir ve Çevresinde Ziyaret Yerleri Tipolojisi

4.2.6.5.1. Tabiat Varlıklarında Tezahür Eden Tipler

Kutsiyetin bir zattan ziyade tabiatta bulunan ağaç, taş, su, mevki vb. varlıklara atfedilmiş ziyaret yerleri bu tipte bulunmaktadır. Araştırma alanımızda yer alan Karabeyler Yağmur Duası Taşı ve Şifalı Su, Dede Taşı Yatırı vb. bu tipin örnekleri arasında yer almaktadır.

4.2.6.5.2. İnsanlar ve Onların Kalıntılarındaki Tezahür Eden Tipler

Çalışma alanımıza konu olan ziyaret yerlerinin büyük çoğunluğunu oluşturan, kutsiyetin bir insanda veya ondan kalma mezar (yatır), yapı (türbe), bazen bu önemli zatlardan kalma eşya ve kalıntılara tezahür etmiş yerlerdir. Balıca Sultan Türbesi, Hasan Baba Yatırı, Şeyh Lütfullah Efendi Yatırı vb. bu tipin örnekleri arasında yer almaktadır.

4.2.6.6. Kutsiyetin Menşeleri Açısından Balıkesir ve Çevresinde Ziyaret Yerleri Tipolojisi

4.2.6.6.1. Tasavvuf ve Tarikat Menşeli Olan Tipler

Bu tipte bulunan ziyaret yerlerinde tasavvuf ve tarikat kökenli olan veya bunların dışında evliya, ermiş, veli, şeyh vb. isimlerle anılan tipler oluşturmaktadır. Şeyh Lütfullah Efendi Yatırı, Hasan Baba Yatırı, Balıca Sultan Türbesi vb. bu tipin örnekleri arasında yer almaktadır.

4.2.6.6.2. Gaza ve Fetih Kahramanları Olan Tipler

Bulunduğu bölgenin Müslümanlaşmasını sağlayan, bulunduğu bölgeler için savaşlarda görev almış veya bu savaşlarda şehit düşmüş olan tiplerdir. Çırpılı Dede Yatırı (Gökçeören Mahallesi), Garip Dede Türbesi vb. bu tipin örnekleri arasında yer almaktadır.

4.2.6.6.3. Makam Türbeleri Olan Tipler

Bulunmuş olduğu ziyaret yerinde zatın na'sının ya da ona atfedilen bir eşya veya kalıntı bulunmayıp büyük şahsiyetler, veliler olarak ona atfedilen makamı bulunan tiplerdir. Çalışma alanımızda bulunan ziyaret yerlerinden bir tanesi olan Süleyman Dede Yatırı bu tipin örneği olarak yer almaktadır.

4.2.6.6.4. Hz. Muhammed 'in Nesebine Nispet Edilen Tipler

Bu tipte bulunan kutsiyet arz etmiş olan zatların soylarına bakıldığında bazılarının Hz. Muhammed'in soyuna dayandırıldığı, bunun da bazen Hz Ali vasıtasıyla olduğu tiplerdir. Çalışma alanımızda bulunan Seyyid Köse Süleyman'ın yattığı Süleyman Dede Yatırı ve Derviş Abdürrahim Efendi'nin yattığı Gökköy Türbesi bu tipin örneği olarak yer almaktadır.

4.2.6.6.5. Alevi Çizgiler Taşıyan Tipler

Bu tipte bulunan kutsiyet arz etmiş olan ziyaret yerlerinde bulunan zatlar, Alevi-Bektaşî çizgiler taşıyan tiplerdir. Çetlembik Dede Yatırı, Süleyman Dede Yatırı vb. ziyaret yerleri bu tipin örnekleri olarak yer almaktadır.

4.2.6.6.6. İsimsiz Veli Olan Tipler

Ziyaret yerlerinde hakkında bilgiye rastlanamamış olup herhangi bir isme ulaşılamayıp genelde adına dede, baba, şehit, yatır vb. isimlerle anılan tiplerdir. Garip Dede Türbesi, Çırpılı Dede Yatırı, Dede Taşı Yatırı vb. ziyaret yerleri bu tipin örnekleri olarak yer almaktadır

4.2.6.6.7. Çoban Olan Tipler

Bu tipte yer alan kutsiyet kazanmış önemli zatların hakkında çok bilgi bulunmayıp, yaşadığı bölgeye veya anlatılan kerametlerine göre yaptığı işe nispetle hakkında bilgi bulunabilen tiplerdir. Çalışma alanımızda Adnan Menderes Mahallesi'nde yatmakta olan Çırpılı Dede Yatırı bu tipin örneği olarak yer almaktadır

4.2.6.6.8. Hz. Ali ve Onun Neslinden Olan Tipler

Bu grupta bulunan kutsiyet kazanmış olan ziyaret yerlerinde Hz. Muhammed'in damadı olan Hz. Ali'nin soyuna nispet edilen tipler bulunmaktadır. Çalışma alanımızda bulunan Seyyid Köse Süleyman'ın yattığı Süleyman Dede Yatırı bu tipin örneği olarak yer almaktadır.

4.2.6.6.9. Muhayyel Olan Tipler

Çalışma alanında bulunan ziyaret yerlerinde yatan zatların haklarında bilgiye rastlanamamış olduğu tiplerdir. Çırpılı Dede Yatırı, Dede Taşı Yatırı, Arap Dede Yatırı vb. ziyaret yerleri bu tipin örnekleri olarak yer almaktadır.

4.2.6.7. Ziyaret Usulü, Adabı ve Menasiki Açısından Balıkesir ve Çevresinde Ziyaret Yerleri Tipolojisi

4.2.6.7.1. Periyodik veya Sistemli Ziyaret Usul ve Adabına Erişmiş Tipler

Ziyaret yerlerine belli amaçlar etrafında belli zamanlarda düzenli olarak gidilen ya da yapılan uygulamaları içeren yerlerdir. Yılda bir kez belli zamanda yağmur duasına gidilen Türkmen Tepe Dede Yatırı, Hıdırellez zamanı her yılın 5 Mayıs'ı 6 Mayıs'a bağlayan gece ziyaret edilen Bardakkıran Dede Yatırı, her yıl 6 Mayıs'ta ziyaret edilen Balıca Sultan Türbesi vb. ziyaret yerleri bu tipin örnekleri olarak yer almaktadır.

4.2.6.7.2. Genel Geçerli Usul ve Adabına Göre Ziyaret Edilen Tipler

Bu tip ziyaret edilen yerlere baktığımızda bir veya birden fazla niyet ve dileği barındıran ziyaret yerleridir. Üçpınarlıoğlu Türbesi, Kız Dedesi Türbesi, Bardakkıran Dede Yatırı vb. ziyaret yerleri bu tipin örnekleri olarak yer almaktadır.

4.2.6.8. Cazibesinin Artıp Eksilmesi Açısından Balıkesir Ve Çevresinde Ziyaret Yerleri Tipolojisi

4.2.6.8.1. Cazibesi Giderek Artan Tipler

Toplumda farklı etkileşim veya faaliyetlerden ötürü bir takım ziyaret yerlerinin popülaritesinin giderek artmış olduğu gözlemlenebilir. Etki alanı giderek artan ve gün geçtikçe daha çok ziyaretçi tarafından ziyaret edilen yerler bu tiplerdir. Cazibelerin artma sebepleri olarak sosyal medya faktörü, hayır etkinlikleri, Hıdırellez etkinlikleri, bazı vakıflaşma veya dernek kurma faaliyetlerini göstermek mümkündür. Kırsal alanlardan kente göçün fazla olması ile de kentte bulunan insan yoğunlukları, kırsalda yapılan bazı uygulamaları şehir hayatında yaşamının bir sonucu olarak, merkezi yerlerde olan yerlerin ziyaretlerindeki artış ile kendini göstermektedir. Çalışma alanımızda bulunan Bardakkıran Dede Yatırı, Hasan Baba Yatırı vb. bu tip örneği olarak söylemek mümkündür.

4.2.6.8.2. Cazibesini Giderek Yitiren Tipler

Ziyaret yerlerinde bazılarının toplumda yaşanan kültürel, siyasal, ekonomik vb. gibi unsurlar dolayısıyla etkilenmiş olduğu görülebilmekte olup gün geçtikçe ziyaretçi sayısının daha az olduğu görülebilmektedir. Çalışma alanımızda bulunan Arap Dede Yatırı, Dede Taşı Yatırı, Gökköy Yatırı vb. ziyaret yerleri bu tipin örnekleri olarak yer almaktadır. Özellikle bazı kırsal kesimlerde bulunan ziyaret yerlerinde, nüfus hareketleri ve göçler ile bu alanlarda bu tip daha çok görülmektedir. Kırsal alanlardan kentlere göç ile kırsal alanlarda bulunan birçok ziyaret yerinin ziyaretlerinin azaldığı görülmektedir. Normal olarak ziyaret edilirken yıkıma uğramış, kapatılmış ya da kazılarak tahrip edilmiş olan bazı ziyaret yerlerinin de ziyaretçilerinin gün geçtikçe azaldığı gözlenmiştir.

4.2.6.8.3. Cazibesini Henüz Oluşturmakta Olan Tipler

Bu grupta bulunan ziyaret yerlerinin daha yakın zamanda oluşmuş olup gün geçtikçe ziyaretçisinin arttığı görülebilmektedir. Süleyman Dede Yatırı bu tipin örneği olarak göstermek mümkündür.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Sonuçlar

Ziyaret kavramı, kendisini tarih boyunca her toplumda farklı şekillerde göstermiş olduğu görülmektedir. Ziyaret Fenomeni kavramı da bu bağlamda evrensel bir gerçeklik olarak varlığını sürdürmektedir. Balıkesir şehrinde, tarih boyunca süregelen sosyal ilişkiler, toplumsal etki ve etkileşimler yönüyle bu gerçeklik var olmuştur. Balıkesir şehrinin tarihi ve kültürel mirasının önemli bir kısmını oluşturan türbe, yatır gibi ziyaret yerlerinin, Balıkesir halkının yaşantısı içerisinde ki yeri, buralar da insanların ziyaret fenomeni olarak var olmuş, bir takım inanış, uygulama ve bu halkın ziyaret fenomeni dinamikleri, toplumsal hayatta bu gerçekliğin bir yansıması olarak karşımıza çıkmaktadır. İnsanların toplumda çeşitli keramet göstermiş ya da gösterdiğine inanılan kişilerden, kendi acizlik ya da çaresizlik durumların da, bir insana (türbe, yatır vb.) veya başka bir varlığa (ağaç, taş, su, mevki vb.) tezahür ederek kutsallık atfedilmiş yerlere çeşitli amaçlar (dilek, dua, adak, şifa vb.) doğrultusunda belirli usul ve adablarla, bazen periyodik sistemli olarak, bazen de geliş güzel yani değişebilen zamanlarla bu şahsiyetleri ziyaret ederek biçare medet ummuş oldukları görülmektedir.

Çalışma alanımızda bulunan Balıkesir ve çevresinde toplamda otuz sekiz dini ziyaret yeri tespit edilebilmiş olup, ziyaret yerlerini tarihten günümüze kadar ulaşabildiğimiz bilgiler ve saha da yapılan gözlem ve görüşmeler doğrultusunda, morfolojisi ve tipolojisi, din sosyolojisi metotları çerçevesinde analiz edilmeye ve değerlendirilmeye çalışılmıştır. Bu çalışmada ulaşılabilen ve elde edilen bilgiler çerçevesinde değerlendirmelerin yapılmış olması, çalışmamızın sınırlılığı olarak karşımıza çıkabilmekte olup, çalışmamızın Balıkesir şehrine kültürel bir katkı sağlaması temenni edilmektedir.

Araştırmamızda ilk olarak ziyaret yerlerinin tespiti kaynak taraması yöntemi ile yapılmıştır. Kaynaklardan elde edilen bilgiler doğrultusunda çalışma alanımız olan Karesi ve Altieylül ilçesinde bulunan 196 mahalle tek tek gezilerek, mahalle sakinleri

ve mahalle muhtarları ile görüşölüp araştırmamıza konu olan ziyaret yerlerinin olup olmadığı sorulmuştur. Elde edilen veriler ışığında saha da tespit ettiğimiz ziyaret yerlerine gidilerek, ziyaret yerlerinin görselleri, konum ve koordinatları alınmıştır. Yukarıda ilgili alanda vermiş olduğumuz ziyaret yerlerinin tanıtımlarının yapıldığı ilk paragraflar da ziyaret yerine gidildiğinde ulaşılan konum, görseller, betimlemeler ve mezar taşında bulunan yazılar aktarılmıştır. Daha sonrasında alan araştırmasına yöntem olarak seçtiğimiz mülakat yani görüşme yöntemi ile ilgili ziyaret yerlerinde yaşayan insanlarla görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler de sorulan sorular araştırmacı tarafından tespit edilerek, görüşme anında bu sorular yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi ile sorularak, alınan cevaplar ziyaret yerlerinin ilgili tanıtım başlıkları altında sırasıyla verilmiştir. Yapılan görüşmelerin sayısı fazla olduğu için mülakat verileri, ayrı ayrı yazılmamış olup, aynı alan ile ilgili anlatılan bilgiler birleştirilerek yazılmıştır. Yazılan metnin sonunda kaynak kişiler, kodlanarak belirtilmiştir.

Araştırmamızda, ziyaret yerleri hakkında sorulan soruları yanıtlaması açısından gençlerin konu ile ilgili bilgilerinin olmaması ve birçoğunun ziyaret yerlerinden haberinin olmaması dolayısıyla görüşmelerde ki yaş ortalamaları 35 yaş ve üzeri olarak seçilmiştir. Yer tespitleri ve uygulamaları ile ilgili 400’ü aşkın kişi ile görüşme yapılmış olup, bu görüşmeler de bilgi alınabilen ve buraları ziyaret eden kişiler ele alındığında, bu görüşmelerin yaş ortalaması 35-95 yaş aralığı olarak ortaya çıkmıştır. Araştırma da, ziyaret yerlerinde yaşayan bütün halk dâhil edilmiş olsa da bu yöntem doğru bilgiye bizi ulaştırmamış olup, sonradan revize yapılarak 35-95 yaş aralığı çalışmamız da dikkate alınmıştır. Bu gözlem ve görüşmelerden elde edilen bilgiler doğrultusunda, hepsi için geçerli olmasa da gençlerin genelinin bu yerlere karşı ilgisiz olduğu ve birçoğunun bu ziyaret yerleri hakkında bilgisi olmadığı tespit edilmiştir. Yapılan görüşme ve gözlemlerde ziyaret yerlerini ziyaret edenlerin yaş ortalamasının orta yaş ve üstü olduğu görülmüştür.

Çalışma alanında bulunan otuz sekiz ziyaret yerini ziyaret edenlerin cinsiyet dağılımında eşitlik söz konusu olduğu, sorduğumuz sorularda kadın ve erkeklerin eşit oranlar da olduğu aktarılmıştır. Yapılan katılımlı gözlemlerde, Hıdırellez günü, Cuma günleri, köy hayırları, ziyaret yerlerinde bulunan zatlar adına yapılan hayırlar ve normal zamanda ziyaret yerlerine yapılan ziyaretler de hemen hemen iki cinsiyetinde aynı oranlarda katılım gösterdiği görülmüştür. Bu günler de yapılan ziyaretler de yaş

grubu olarak orta yaş grubu ve üzeri insanların katılımı yüksek olup, gençlerin yine bu günlerde de, genelinin ilgisiz olduğu tespit edilmiştir.

Çalışma alanında bulunan otuz sekiz ziyaret yerine yapılan ziyaretlerin birçok sebebi olduğu görülmüştür. Bunlar yukarıda ilgili alan da ayrıntılı bir şekilde aktarılmıştır. Genel bir değerlendirme yapacak olursak eğer, ziyaret yerlerini ziyaret etme sebebi olarak, ilk sırada çocuk sahibi olmak istenmesi karşımıza çıkmaktadır. Bunu, evlenmek istemek, kısmetin açılması, hastalıklara şifa istenmesi gibi sebepler takip etmektedir. Ziyaret yerlerinin cezbedici ziyaret sebepleri olmasının yanında bazı yasakları da bulunabilmektedir. Bunlardan bazıları ise, ziyaret yerinde bulunan yatırın yerini değiştirmeye çalışmak, ziyaret yerinde bulunan ağaçların kesilmesi, ziyaret yerinde alkol almak ya da bağırarak gibi yasaklardır. Ziyaret yerlerinde yapılan bazı uygulamalara baktığımızda, dua etmek, kurban kesmek, adak adamak, bez veya çaput bağlamak, mum yakmak, para atmak vb. olarak karşımıza çıkmaktadır. Çalışma alanımızda bulunan ziyaret yerleri ile ilgili başka bir husus ise, buralara atfedilen keramet ve menkıbelerdir. Keramet ve menkıbelerin ana temaları olarak, ziyaret yerinde bulunan yatırın bulunduğu yerde yaşayan insanlardan bazıları ile konuşması ve insanlara görünmesi, türbe veya yatırlarda bulunan su kapların boşalması, ziyaret yerlerinde yapılan dileklerin gerçekleşmesi, şifa vermesi, yağmur duası yapılıncaya, yağmur yağdırması vb. kerametler karşımıza çıkmaktadır.

Balıkesir ve çevresinde bulunan ziyaret yerlerine yönelik yaptığımız bu çalışmada, ziyaret yerlerinin morfolojik ve tipolojik değerlendirmesine baktığımızda, ilk olarak morfolojik değerlendirme de, karşımıza mezarlar, ağaçlar, taşlar, su kaynakları ve mevkiler çıkmaktadır. Çalışma alanında otuz altı adet mezar yeri bulunmaktadır. Üzerinde bir yapı olan mezarlara yani türbelere baktığımızda bunların sayısı on beştir. Üzerinde bir yapı olmayan mezarlara yani yatırlara baktığımızda sayısı yirmi bir tanedir. Bu ziyaret yerlerinde yatan zatlar genelde, dede, baba, efendi, paşa, sultan gibi isimlerle adlandırılmaktadır. Ağaçlar, ziyaret yerlerinde mezardan sonra gelen ikinci önemli unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Ziyaret yerlerinde bulunan ağaçlara farklı önemler atfedilmiş olup, bunlar bazen dileklerin asılması için kullanılırken, bazen de kutsiyetin tamamen ağaca geçtiği görülmektedir. Kutsiyetin tamamen geçerek önem kazanan toplamda bir ziyaret yeri (Soğanlı Dede Ağacı) bulunmaktadır. Ziyaret yerlerinde bulunan taşlar, morfolojik inceleme de, bazen adak veya kurban kesilirken önem kazanmış iken, bazen de kutsiyet tamamen taşa geçmiş

olduğu görülmektedir. Çalışmamızda buna örnek bir tane ziyaret yeri (Dede Taşı Yatırı) bulunmaktadır. Morfolojik incelememizde su kaynakları, bazen yanında bulunan zattan kutsiyet geçip şifa olduğuna inanılan, bazen de müstakil olarak kutsiyetin tamamen suya geçtiği kabul edilen, şifa verdiğiğine inanılan yerler olarak karşımıza çıkmaktadır. Çalışmamızda buna örnek bir tane ziyaret yeri (Karabeyler Şifalı Su) bulunmaktadır. Araştırmamızda kutsiyetin bazen bir mevki veya tepeye geçtiği de görülebilmektedir. Çalışmamızda, buna örnek olabilecek bir tane ziyaret yeri (Türkmen Tepe) bulunmaktadır. Ziyaret yerlerinin tipolojik değerlendirmesine bakıldığında, tarihi perspektif açısından, nüfus ve cazibe boyutları açısından, toplumsal çevreleri açısından, amaç ve dilekler açısından, kutsalın varlıklara tezahürü açısından, kutsiyetin menşeleri açısından, ziyaret usulü, adabı ve menasiki açısından, Cazibesinin artıp eksilmesi açısından detaylı olarak ilgili başlıklar altında incelenmiştir. Balıkesir ve çevresinde bulunan ziyaret yerleri, kutsalın yansıma biçimlerinden biri olarak kendini göstermektedir. Özel kabul edilip, belli usul ve amaçlarla ziyaret edilen bu yerlerle ilgili bazı inanç ve uygulamalar, morfolojik ve tipolojik perspektiften değerlendirilmeye çalışılmıştır.

5.2. Öneriler

Araştırmamızda yapılan görüşme ve gözlemlerden elde edilen sonuçlardan ve ilgili literatürdeki çalışmaların bulgularından hareketle bazı önerileri yapmak mümkündür. Bunlar, Balıkesir ve çevresinde bulunan ziyaret yerleri hakkında yetkili mercilerin gerekli araştırmaları yaparak, burada bulunan yerler veya şahsiyetler ile ilgili halkı doğru kaynaklardan bilgilendirilerek, bu yerlerin toplumu sosyolojik olarak etkilemiş olduğu göz önünde de bulundurularak gerekli eğitim ve bilgilendirmelerin yapılması önerilmektedir.

Ziyaret yerlerinin her biri müstakil olarak araştırılıp, sosyolojik olarak detaylandırılarak çalışılabilir. Bu ziyaret yerleri ve çevresi ile ilgili ilerleyen zamanlar da yapılacak çalışmaların arasında, buranın dini hayatının da çalışılmasının bu yerlerin ve buralarda yapılan uygulamaların anlaşılması açısından önem arz etmektedir.

Ziyaret yerleri halkı etkileyen ve sürekli ziyaretçisi olan yerler olduğu için bu yerlerin bazılarında özellikle görülen temizlik, bakım gibi eksikliklerin yetkili kişiler veya kurumlar tarafından yapılması önerilmektedir. Bazı ziyaret yerlerinde (Ulu Dede Yatırı gibi) mezarların etrafını ot ve ağaçlar kaplamış, bunlar neredeyse mezarın

bulunmasını zorlaştırmıştır. Bazı ziyaret yerlerinin ise bakımsız kaldığı, mezarın veya türbenin etrafı hoş olmayan görüntüler ile ziyaretçileri etkilediği düşünülerek, bu görüntülerin engellenmesi ve halka mal olmuş bu yerlerin temizliğine dikkat edilmesi gerekmektedir.

Ziyaret yerlerinde karşılaşılan bir durum olan bazı türbelerin ziyaretçilere kapalı olması (Zağnos Paşa Türbesi, Paşa Sultan Türbesi vb.), bazı ziyaret yerlerinde (Fatma Sultan ve Sitti Hatun Türbesi gibi) görevli olmasına rağmen aksaklıklar nedeniyle ziyaretçilerin bu yerleri ziyaret edememesi bir problem durumunu ortaya çıkarmaktadır. Halkı bilinçlendirerek bu yerlerin kontrollü olarak ziyaretçilerine açılması önerilmektedir.

Ziyaret yerlerinde bulunan türbe, yatır, su vb. yerlerin bulunduğu yere bilgilendirici levhaların yazılarak asılması önerilmektedir. Merkez mahallelerde bulunan ziyaret yerlerinin bazılarının uyarı levhası veya bilgilendirme levhaları bulunurken, kırsal mahallelerde bulunan hiçbir ziyaret yerinde bu levhaların olmadığı görülmektedir. Bu bilgilendirmelerin asılarak, halkın bilgilendirmesinin sağlanması gerekmektedir. Bunun yanında kırsal mahallelerde insanları bidat ve hurafelerden arındırmak açısından bilgilendirme panolara veya levhalarının asılması önem arz etmektedir.

KAYNAKÇA

- Akkuş, M. (2018). Arşiv belgeleri ışığında Balıkesirli Şeyh Lütfullah Camii ve Zaviyesi. *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi*, 22 (2) 885-908.
- Akpınarlı, K. K. (1973). *Balıkesir'de yatırlar*. Balıkesir: Taner Matbaası.
- Akyalçın, N. (1998). *Balıkesir yöresinde yatır efsaneleri üzerine bir araştırma*. Balıkesir: Balıkesir Belediyesi.
- Alptekin, A. B. (1997). Balıkesir ve çevresinde velilerle ilgili efsaneler ve bu efsanelerin türk kültürü içindeki yeri. *I. Halk-bilim Bilgi Şöleni Bildirileri*, Ankara: Ankara Üniversitesi, 204-214.
- Ayhan, A. (2020). *Balıkesir'in kimliği*. Balıkesir: Balıkesir Büyükşehir Belediyesi / Kent Arşivi yayınları.
- Ayral, A. (1996). *Balıkesir'e ait isimler sözlüğü şair yazar ve yatırlar*. Sivas: Dilek Matbaası.
- Bayyığıt, M. (2013). *Din sosyolojisi*. Konya: Palet Yayınları.
- Büyük Larousse- Sözlük ve ansiklopedisi* (1986). İstanbul: Milliyet Yayınları.
- Çanakçı, A. A. (2017). *Yaygın Din eğitiminde din görevlilerinin rolü*. Bursa: Emin Yayınları.
- Çok, M. (1992). Balıkesir'de türbe ve yatırlar. *Balıkesir'de Türbe ve Yatırlar*. Balıkesir: Balıkesir Valiliği İl Kültür Müdürlüğü.
- Durmaz, G. (1995). Balıkesir Şehri. İstanbul: Yayımlanmamış Yüksek lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Duymaz, A. (2000). Balıkesir ve çevresindeki yatırları fonksiyonları açısından bir değerlendirme. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3, 4.

- Erişen, H. A. (2022). Nitel araştırmalarda görüşme tekniği, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22 (2), 141-160.
- Erken, S. (1997). *Türkiye'de vakıf abideleri ve eski eserler*. Ankara: Vakıflar Genel Müdürlüğü.
- Güenal, Z. (2001). Karesi bey. *türkiye diyanet vakfı islam ansiklopedisi*. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Güenal, Z. (2001). Karesioğulları. *Türkiye diyanet vakfı islam ansiklopedisi*. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Güenal, Z. (2001). Karesi bey. *Türkiye diyanet vakfı islam ansiklopedisi*. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Günay, Ü. (1996). *Kayseri ve çevresinde ziyaret ve ziyaret yerleri*. Kayseri : Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları.
- Güney Marmara Kalkınma Ajansı. (2012). *Tarım Araştırma Raporu*. Balıkesir: Güney Marmara Kalkınma Ajansı.
- İlgürel, M. (1997). *Balıkesir "Bir Kentin Kimliği"*. Ankara: Balıkesir Rotary Kulübü.
- İlhan, F. (2014). Efsane ve Mitlerin İşlevleri ve Modern Toplumdaki Yansımaları :Sarıkoz Efsanesi Örneği. Yüksek Lisans Tezi. Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kandemir, M. Y. (1986). *Ziyaret*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Kandemir, M. Y. (2013). Ziyaret. *Türkiye diyanet vakfı islam ansiklopedisi*. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Kaya, A. (1997). *Balıkesir'de yatırlar çevresinde oluşan inanç ve gelenekler*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Kerim, N. (1934). Balıkesir'de yatırlar. *Kaynak Dergisi*. 2, 16-18.
- Koltuk, N., Şahin, E., Köse, R., Çalışkan, S., ve Asil, Y. (2022). *Osmanlı belgelerinde Balıkesir*. Balıkesir: Balıkesir Büyükşehir Belediyesi/ Kent Arşivi Yayınları.
- Köse, A. (2010). *Türebeler popüler dindarlığın durakları*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Muammer Yasa, H. K. (1935, Eylül). Balıkesir'de yatırlar. *Kaynak Dergisi* 31-32-33, 31 (718-719), 32 (737-740), 33 (783-784).

- Nevevi, İ. (2008). *Riyazü's salihin*. İstanbul: Diyanet İşleri Başkanlığı.
- Nuran Koltuk, E. Ş. (2022). *Osmanlı belgelerinde Balıkesir*. Balıkesir: Balıkesir Büyükşehir Belediyesi Kent Arşivi Yayınları.
- Orman, İ. (2012). *İslam ansiklopedisi*. İstanbul: MEB Yayınları.
- Önkal, H. (1996). *Anadolu Selçuklu türbeleri*. Ankara: A.K.M. Yayınları.
- Özşen, H. (2008). Balıkesir'in Sosyo-Ekonomik Yapısı. Yüksek Lisans Tezi. Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Pakalın, M. Z. (1993). *Osmanlı tarih deyimleri ve terimleri sözlüğü*. İstanbul: MEB Yayınları.
- Su, K. (1973). *XVII-XVIII. Yüzyılda Balıkesir şehir hayatı*. İstanbul: Balıkesir Halkevi; Resimli Ay Matbaası.
- Şimşek, H. ve Yıldırım, A. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Şimşir, N. (2013). *Balıkesir şehri ve tarihi araştırmaları*. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayınları.
- Türkiye'de vakıf abideler ve eski eserler* (1977). Ankara: Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Türnüklü, A. (2000). Eğitimbilim araştırmalarında etkin olarak kullanılabilecek nitel bir araştırma tekniği: görüşme. *Kuram ve uygulamada eğitim yönetimi*, 24(6), 543-556.
- Uzunçarşılı, İ. H. (1992). *Karasioğulları. İslam ansiklopedisi* 6. İstanbul: 331-332.
- Uzunçarşılı, İ. H. (1999). *Karesi meşahiri (Balıkesir meşahiri)*. Balıkesir: Zağnos Eğitim ve Kültür Vakfı.
- Uzunçarşılı, İ. H. (2000). *Karesi vilayeti tarihçesi*. (A. Mutfak) Balıkesir: Zağnos Eğitim ve Kültür Vakfı.
- Uzunçarşılıoğlu, İ. H. (1992). *Karesi vilayeti tarihçesi*. (M. Sarı) Balıkesir: Türkiye: Balıkesir Valiliği İl Kültür Turizm Müdürlüğü.
- Ünver Günay, H. G. (2015). *Kutsallık ve ziyaret fenomeni*. Antalya: Otorite Yayınları.

Yaman, M. (2018). *Karesi İlçesinin (Balıkesir) Ekolojik Koşullara Göre Arazi Kullanım Kabiliyet Sınıflandırması*. Yüksek Lisans Tezi. Balıkesir: Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

http-1:

<https://sozluk.tdk.gov.tr/>

(Erişim Tarihi: 10.01.2023)

http-2:

<https://sozluk.tdk.gov.tr/>

(Erişim Tarihi: 11.01.2023)

http-3:

<https://www.balikesir.bel.tr/haber-detay?id=3319>

(Erişim Tarihi: 04.05.2023)

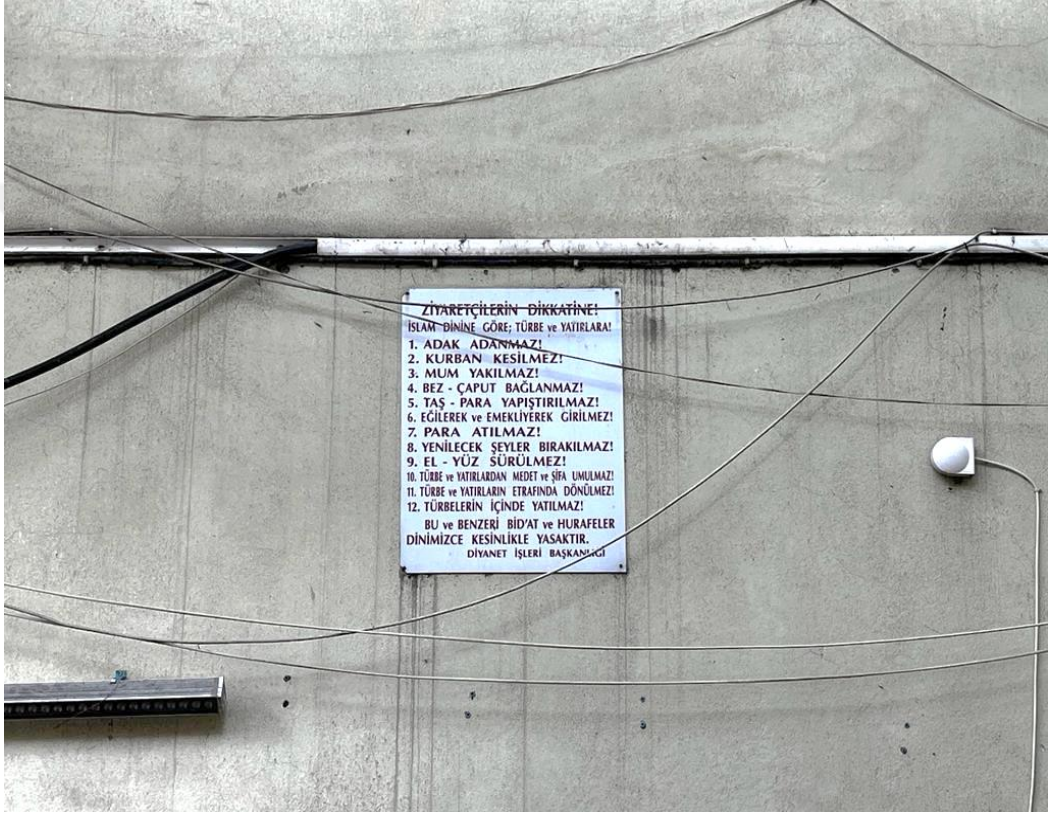
http-4:

<https://www.tuik.gov.tr/>

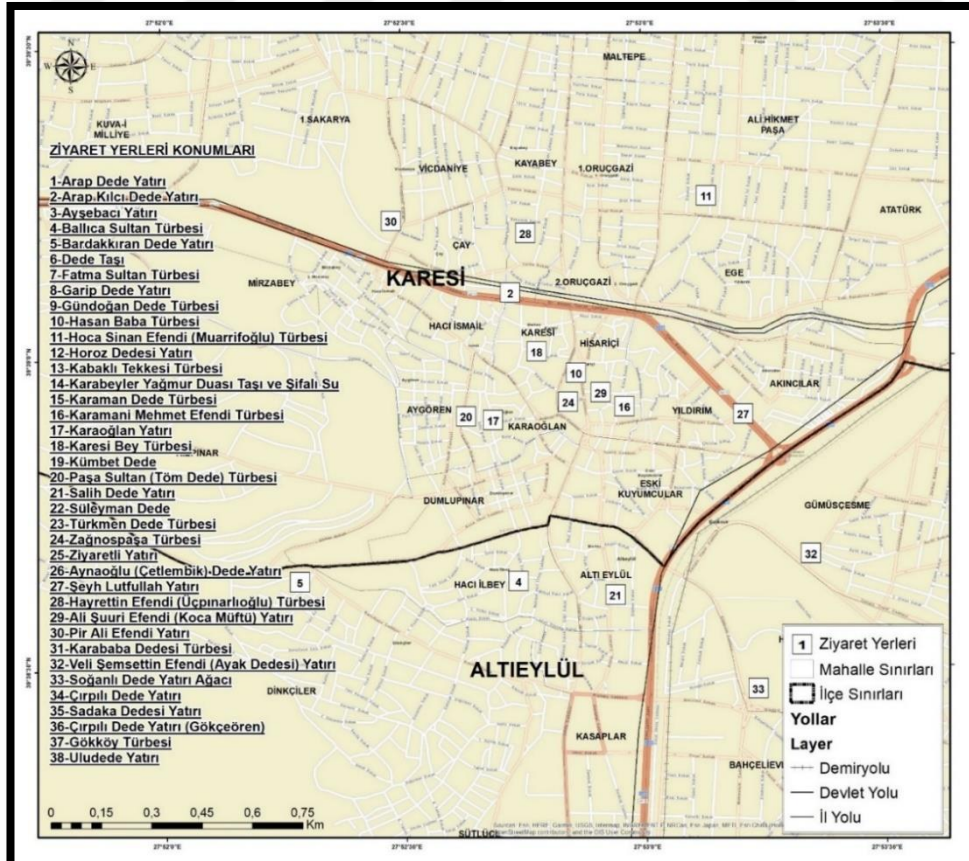
(Erişim Tarihi: 06.05.2023)

EKLER

Ek 1: Ziyaret Yerlerinde Asılı Olan Uyarı Levhası

Ek 2: Balıkesir ve Çevresinde Bulunan Ziyaret Yerlerinin Haritaları

Ek 3: Balıkesir ve Çevresinde Bulunan Ziyaret Yerlerinin Konum ve Koordinatlar

Sıra	Adı	Koordinat	Adres	Ada-Parsel
1	Karesi Bey (Kara İsa Bey) Türbesi	39°38'59.05"K 27°52'45.84"D	Karesi Mh. Karesi Sk. Karesi/Balıkesir	8647-6
2	Paşa Sultan (Töm Dede) Türbesi	39°38'53.97"K 27°52'39.83"D	Karaoğlan Mh. Emir Sk. No: 17 Karesi/Balıkesir	8680-14
3	Hayrettin Efendi (Üçpınarlıoğlu) Türbesi	39°39'10.71"K 27°52'44.67"D	Kayabey Mh. Türbe Sk. Karesi/Balıkesir	8414-13
4	Şeyh Lütfullah Yatırı	39°38'52.88"K 27°53'11.59"D	Yıldırım Mh. Topak Sk. Karesi/Altıeylül	7749-2
5	Ali Şuuri Efendi (Koca Müftü) Yatırı	39°38'55.17"K 27°52'57.16"D	Hisariçi Mh. Ali Şuuri Efendi Sk. Karesi/Balıkesir	8330-1
6	Hasan Baba Yatırı	39°38'56.96"K 27°52'50.73"D	Hisariçi Mh. Örucüler Cd. Karesi/Balıkesir	8317-12
7	Pir Ali Efendi Yatırı	39°39'11.78"K 27°52'28.07"D	1 Sakarya Mh. Karesi/Balıkesir	8119-1
8	Karaoğlan Yatırı	39°38'52.46"K 27°52'40.72"D	Sançar sk. Karaoğlan Mh. Karesi/Balıkesir	8682-1
9	Zağnos Paşa Türbesi	39°38'54.83"K 27°52'48.53"D	Karesi Mh. Zağnospaşa Cd. Karesi/Balıkesir	8637-10
10	Hoca Sinan Efendi (Muarrifoğlu) Türbesi	39°39'13.97"K 27°53'7.26"D	Alihikmetpaşa Mh. Tarlabası Cd. Karesi/Balıkesir	7924-13
11	Karamani Mehmet Efendi Yatırı	39°38'53.69"K 27°52'56.74"D	Hisariçi Mh. Yaymacılar Cd. Karesi/Balıkesir	8307-13
12	Arap Kılıcı Dedesi Türbesi	39°39'4.76"K 27°52'43.01"D	Karesi Mh. Hocakuyusu Sk. Karesi/Balıkesir	8628-17
13	Karaman Dede Türbesi	39°47'5.04"K 27°47'43.23"D	Tatlıpınar Mh. Karesi/Balıkesir	103-56
14	Ziyaretli Yatırı	39°43'10.07"K 27°54'29.74"D	Ziyaretli Mh. Karesi/Balıkesir	135-7
15	Dede Taşı Yatırı	39°40'47.55"K 27°43'33.43"D	Bakacak Mh. Karesi/ Balıkesir	175-46
16	Karababa Dedesi Türbesi	39°46'15.82"K 27°46'46.42"D	Tatlıpınar Mh. Karesi/Balıkesir	150-57
17	Karabeyler Yağmur Duası Taşı ve Şifalı Su	39°47'18.21"K 27°54'23.36"D	Karabeyler Mh. Karesi/Balıkesir	113-4
18	Arap Dede Yatırı	39°54'8.01"K 27°58'16.04"D	Yeşilova Mh. Karesi/Balıkesir	101-471

19	Balıca Sultan Türbesi	39°38'36.89"K 27°52'43.72"D	Hacılbey Mh. Alan Sk. Altıeylül/Balıkesir	8441-29
20	Veli Şemsettin Efendi (Ayak Dedesi) Yatırı	39°38'39.23"K 27°53'20.10"D	Gümüşçeşme Mh. Cengiz Topel Cd. Altıeylül/Karesi	-
21	Bardakkıran Dede Yatırı	39°38'37.01"K 27°52'16.38"D	Dinkçiler Mh. Altıeylül/Balıkesir	13026-2
22	Salih Dede Yatırı	39°38'35.53"K 27°52'55.42"D	Altıeylül Mh. Atalar Cd. Altıeylül/Balıkesir	8130-13
23	Gündoğan Dede Türbesi	39°38'44.26"K 27°54'20.11"D	Atay cd. 2. Gündoğan Mh. Altıeylül/Balıkesir	-
24	Soğanlı Dede Yatırı Ağacı	39°38'26.01"K 27°53'13.88"D	Hasan Basri Çantay Mh. Atatürk Cd. /Balıkesir	8043-14
25	Çırpılı Dede Yatırı	39°38'44.90"K 27°50'5.48"D	Adnan Menderes Mh. Karesi/Balıkesir	11497-2
26	Sadaka Dedesi Yatırı	39°31'18.99"K 27°53'34.17"D	Pamukçu Mh. Altıeylül/Balıkesir	348-2
27	Kabaklı Türbesi	39°33'48.55"K 27°50'1.14"D	Kabaklı Mh. Altıeylül/Balıkesir	0-1488
28	Horoz Dede Yatırı	39°37'59.19"K 28° 2'3.80"D	Balıklı Mh. Altıeylül/Balıkesir	0-3726
29	Garip Dede Türbesi	39°34'15.36"K 27°51'46.57"D	Akçakaya Mh. Altıeylül/Balıkesir	119-359
30	Çırpılı Dede Yatırı	39°46'6.63"K 28° 5'38.08"D	Gökçeören Mh. Altıeylül/Balıkesir	101-75
31	Ayşebacı Yatırı	39°40'55.23"K 27°56'51.84"D	Ayşebacı Mh. Altıeylül/Balıkesir	137-18
32	Aynaoğlu (Çetlembik) Dede Yatırı	39°37'15.53"K 27°47'10.69"D	Aynaoğlu Mh. Altıeylül/Balıkesir	116-61
33	Süleyman Dede Yatırı	39°33'29.57"K 27°42'49.01"D	Bahçedere Mh. Altıeylül/Balıkesir	136-1
34	Fatma Sultan ile Sitti Hatun Türbesi	39°37'1.44"K 27°57'17.24"D	Halalca Mh. Altıeylül/ Balıkesir	192-82
35	Türkmen Dede Yatırı	39°26'24.07"K 27°57'46.11"D	Akçaköy Mh. Altıeylül/Balıkesir	0-3441
36	Kümbet Dede Türbesi	39°34'47.34"K 28° 5'3.22"D	Yenice Mh. Altıeylül/Balıkesir	0-1350
37	Uludedede Yatırı	39°37'56.69"K 28° 1'53.37"D	Balıklı Mh. Altıeylül/Balıkesir	-
38	Gökköy Türbesi	39°36'24.58"K 27°48'31.70"D	Gökköy Mh. Altıeylül/Balıkesir	0-1297

Ek 4: Tez Mülakat Soruları

TEZ MÜLAKAT SORULARI

- 1) Ziyaret yerinde bulunan şahıs kimdir? (Hakkında bilinen tarihi bilgi, kerametler vb.)
- 2) Ziyaret yerinin adı halk tarafından ne olarak bilinmektedir?(İsim varsa eğer anlamı nedir? Yani ziyaret yeri neden bu isimle bilinmektedir)
- 3) Ziyaret yeri, halk tarafından hangi zamanlarda, kimler tarafından, hangi amaçlarla ziyaret edilmektedir?
- 4) Ziyaret esnasında yapılması uygun olan veya uygun olmayan davranış ve uygulamalar nelerdir?
- 5) Ziyaret yeri bakımı ve hizmetleri nasıl/kim tarafından yapılmaktadır?

Görüşme Yapılan Kişinin:

Adı- Soyadı

Cinsiyeti

İkamet Yeri

Mesleği

Ziyaret Yerini Ziyaret Edip Etmediği

Görüşmenin Yapıldığı Tarih

Ek 5: Tez Mülakat Soruları Etik Kurul Onayı

Evrak Tarih ve Sayısı: 23.05.2023-E.257383

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Sayı : E-88958771 -399-257383
Konu : Etik Kurul Onayı

23.05.2023

FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞINA

İlgi : 18.05.2023 tarihli ve 19928322/399/257097 sayılı yazı.

Anabilim Dalınız Tezli Yüksek Lisans Programı Öğrencisi Derya YAMAN'ın Öğretim Üyesi Doç. Dr. Ahmet Ali ÇANAKÇI'nın danışmanlığında yürüttüğü " Balıkesir ve Çevresinde Ziyaret Yerleri " başlıklı yüksek lisans tezinde kullanılması düşünülen Anket Formu için etik kurul onay belgesi isteği ile ilgili Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Komisyonu 12.05.2023 tarihli ve 2023/03 sayılı toplantısında alınan karar gereği düzenlenen onay belgesi ekte gönderilmiştir.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Prof. Dr. Bayram ŞAHİN
Müdür

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu :BSPKYVCMHE Pin Kodu :33462

Belge Takip Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/balikesir-universitesi-ebys>

Adres:Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Yerleşkesi 10145 Balıkesir

Telefon:2666121400 Faks:2666121307

e-Posta:sbe@balikesir.edu.tr Web:sbe.balikesir.edu.tr

Kep Adresi:balikesiruniversitesi@hs01.kep.tr

Bilgi için: Hami Ergin

Unvanı: Tekniker

Tel No: 6121400-10000

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Rektörlük

Sayı : E-19928322-399-257097
Konu : Etik Kurul Onayı

18.05.2023

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : 18.04.2023 tarihli ve 82780280/399/249019 sayılı yazı.

Enstitünüz Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı Öğrencisi Derya YAMAN'ın Öğretim Üyesi Doç. Dr. Ahmet Ali ÇANAKÇI'nın danışmanlığında yürüttüğü " **Balıkesir ve Çevresinde Ziyaret Yerleri** " başlıklı yüksek lisans tezinde kullanılması düşünülen Anket Formu için etik kurul onay belgesi isteği ile ilgili Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Komisyonu 12.05.2023 tarihli ve 2023/03 sayılı toplantısında alınan karar gereği düzenlenen onay belgesi ekte gönderilmiştir. Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Prof. Dr. Cevdet AVCIKURT
Rektör Yardımcısı

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu :BS9KYP4H7E Pin Kodu :24662

Belge Takip Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/balikesir-universitesi-cbys>

Adres: Balıkesir Üniversitesi Rektörlüğü Çağış Yerleşkesi 10145 Balıkesir

Telefon: 2666121400 Faks: 2666121412

Web: <http://www.balikesir.edu.tr>

Kep Adresi: balikesiruniversitesi@hs01.kep.tr

Bilgi için: Necla Öztürk
Unvanı: Bilgisayar İşletmeni

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ETİK KOMİSYONU
ONAY BELGESİ

Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı Öğrencisi Derya Yaman'ın Öğretim Üyesi Doç. Dr. Ahmet Ali ÇANAKÇI'nın danışmanlığında yürüttüğü “ **Balıkesir ve Çevresinde Ziyaret Yerleri** “ başlıklı yüksek lisans tezinde kullanılması düşünülen anket formu için bilimsel etik kurul onay belgesi talebi komisyonumuzca değerlendirilmiş ve etik açıdan uygun bulunmuştur. 12.05.2023

Komisyon Başkanı
Prof. Dr. Bayram ŞAHİN

Prof. Dr. Elif ÇİMEN
Üye

Prof. Dr. Sebahattin KARAMAN
Üye

Prof. Dr. Salim ÇONOĞLU
Üye

Prof. Dr. Uğur GÜRCAN
Üye

Ek 6: Tez Konusu Onayı

Evrak Tarih ve Sayısı: 28.02.2022-E.119958

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Sayı : E-20381301 -302.14.01-119958
Konu : Tez Konusu / Derya YAMAN

28.02.2022

FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞINA

İlgi : 11.02.2022 tarihli ve 65812881/399/115447 sayılı yazı.

Enstitü Yönetim Kurulunun 22/02/2022 gün ve 2022/09 sayılı oturumunda; Anabilim Dalınız Yüksek Lisans programı öğrencisi Derya YAMAN'ın, "Balıkesir Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin" 27. maddesi uyarınca Doç. Dr. Ahmet Ali ÇANAKÇI'nın danışmanlığında "Balıkesir ve Çevresinde Ziyaret Yerleri" konulu teze başlamasının uygun olduğuna karar verilmiştir.

Adı geçen öğrenciye ve danışmana duyurulması hususunda gereğini bilgilerinize rica ederim.

Doç. Dr. Ruhi İNAN
Müdür Yardımcısı

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu :BSC596CMUE Pin Kodu :44572

Belge Takip Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/balikesir-universitesi-ebys>

Adres: Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çağış Yerleşkesi 10145 Balıkesir

Telefon: 2666121400 Faks: 2666121307

e-Posta: sbe@balikesir.edu.tr Web: sbe.balikesir.edu.tr

Kep Adresi: balikesiruniversitesi@hs01.kep.tr

Bilgi için: Gökhan UYSAL

Unvanı: Memur

Tel No: 2666121400-101402

